

1957

1957. január 1.

B. Szabó György írta az Újvidéki Rádió művelődési műsorában: „Az 1957-es év a vajdasági művésztelep-mozgalomban a fordulat évének ígérkezik. Zenta – a művésztelep-mozgalom elindítója – néhány napig a jugoszláv képzőművészeti élet egyik jelentős eseményének lesz színhelye, és méltán számíthat egész közvéleményünk érdeklődésére. Az ötéves, jubiláló Zentai Művésztelep kezdeményezésére – 1957. május–júniusában – a vajdasági művésztelepek legjobb alkotásait szemléltető kiállítás nyílik Zentán. Ez a kiállítás retrospektív jellegű, tehát visszatekintés és számadás is: az elmúlt öt év festői eredményeinek összegezése, a művésztelep-mozgalom művészi törekvéseinek keresztmetszete [...] Nem kétséges, hogy egész társadalmunk és gazdasági életünk demokratizálódása tette lehetővé a művésztelep-mozgalom kibontakozását, s ennek a mozgalomnak korszerű értelmezését. A társadalmi tényezők hatottak felszabadítóan, és oldották fel szellemi életünk gúzsba kötöttségét, szüntették meg az egyszínűséget, sivárságot, a tehetségtelen alkotók és tehetséges tisztviselők uralmát a művészeti életben. A művésztelep-mozgalom már megindulásakor a művészet és a társadalom viszonyulásának új formáival kísérletezett: az alkotói szabadság kiteljesedését, és a társadalom művészi igényeit és szükségleteit a maga összetettségében szemlélte, és ennek az ellentmondásosságnak a felszámolására törekedett.”

1957. január 2.

Kalmár György külügyminisztériumi osztályvezető utasította a belgrádi magyar nagykövetséget, fokozza tevékenységét annak érdekében, hogy a Jugoszláviába menekült magyar állampolgárok közül minél többen kérjék Magyarországra való visszatérésüket.¹

Az Újvidéki Rádió részleteket közölt a december 28-án a Szerb Nemzeti Színházban közönség

előtt felvett, és először szilveszter éjszakáján sugárzott *Vidámműsor*ból, amiből nem maradt ki az élcelődés az elmúlt év magyarországi eseményeivel. Miután Gál László humoreszkje azt érzékeltette, mit jelent egy már meggyilkolt embernek a rehabilitáció, Bogdánfi Sándor *A világ ötödik sarkából* hírül adta: „Télapó hivatalosan bejelentette, hogy ez évben óvatosan elkerüli Budapestet, mert attól fél, hogy beválasztják a központi munkástanácsba, aztán lecsukják.”

A zentai Kormányos István a *Rádiópostától* azt kérdezte, hogy az egyik kisoperett „be van-e sorozva a Jugoszláviában engedélyezett darabok közé”. Sulhóf József válasza: „Jugoszláviában nincs cenzúra, nincsenek tehát sem engedélyezett, sem letiltott darabok. Minden együttes játszhat, amit akar [...] Mint kultúr munkás fordult hozzánk. Mi őszintén válaszoltunk. Ízléstelennek és károsnak, ostobának tartjuk a kért darabot. De csak tanácsot adtunk, amikor ajánljuk, válaszszanak más!”

1. MOL XIX-J-1-j-20f-001-1957.

1957. január 3.

Sinkó Ervin Herceg Jánosnak: „Ami az Ön személyét illeti, nekem mindig zavartalanul kellemes volt az Önnel való együttműködés, és csak sajnálni tudom, hogy a jövőben nem Ön fogja intézni az egyetlen vajdasági magyar folyóirat ügyeit. Most kaptam a *Híd* decemberi számát. Valaki ott tévedésből azt írta a tanulmányom e számban megjelent folytatása alá, hogy »vége«, holott, mint a szövegből is kiderül, nincs még vége. Két folytatása vár még közlésre. Nem hiszem, hogy akadály az, hogy az új évben folytatódjék, hiszen a *Delo* is folytatni fogja a közlést, amint megkapja tőlem az utolsó fejezet kéziratát.¹ (Az utolsó előtti már megjelent ott.) Járt nálam Zagrebben Farkas Nándor, s kifejezte kívánságát, hogy Krležával rendbehozza valahogy a viszonyt, melyet a Testvériség–egység furcsa és szerencsétlen eljárása meglehetősen elrontott. Már ezért is igen különösen hatna, ha épp

megint a vajdasági magyarok nem hoznák végig, hanem háromnegyed részében megszakítanák a magyar tanulmányt, mely Krleža könyvéről szól. Én a magam részéről fontos szerepemnek tartom, hogy megismertessem nemcsak a vajdasági magyarokkal, de általában a magyarokkal Krleža művét, és személy szerint is fájlalnék, ha a *Híd* szerkesztősége akadályozna ebben [...] Többen kértek, hogy írjak szegény Lukács Györgyről – én azonban attól tartok, hogy ezzel rossz szolgálatot tennék neki, s ezért halogatom a dolgot.”²

1. Krvavi mit. *Delo*, 1956. 8–9. 995–1028.; 10. 1195–1241.; 11. 1467–1491.; 12. 1659–1686.; 1957. 3. 481–503. és 4. 648–718. – 2. Sinkó Ervin levelezése II., 76. 87–88.

1957. január 4.

Az Újvidéki Rádió szünetjelbizottsága meghallgatta a rádió új szünetjelpályázatára (> 1956. december 19.) beérkezett pályaműveket, és úgy ítélte meg, hogy a beérkezett pályaművek közül egy sem felel meg teljesen a feltételeknek. Ezért egy díjat sem osztott ki.¹

1. ÚR, 1957. január 5.

1957. január 5.

Az Újvidéki Rádió *Filmhíradója* közölte: „Három esztendeje múlt, hogy a jugoszláv filmipar külföldi filmgyárakkal közös filmek készítésébe kezdett [...] 1953-tól 1956-ig a hazai gyárak 52 koprodukciós szerződést kötöttek külföldi vállalatokkal, amelyek közül eddig 31-et váltottak valóra: 17 közös film felvételezését, és 14 filmben nyújtottak gyártási szolgálatot [...] Legtöbb koprodukciós szerződést eddig nyugat-németországi vállalatokkal kötöttük. Utánuk következnek az osztrákok, a franciák, és végül a Német Demokratikus Köztársaság, Görögország, Norvégia és az Amerikai Egyesült Államok egy-egy filmmel.”

Két magyarországi vonatkozású hír: „Budapestre érkezett a Világszervezet négy képviselője, hogy megvizsgálja a Magyarországnak nyújtandó segély kérdését. Várható, hogy a Világszervezet képviselői négy napig maradnak Magyarországon [...] A budapesti rádió közölte ma a *Népszabadság* cikkét a magyar közgazdaság új tervezési módszereiről. A cikk szerint az állam a gazdaság fejlődésére ezután nem úgy hat, hogy kötelező utasításokat ad, hanem gazdasági módszerek segítségével tervszerűen irányítja a gazdaságot. Ezért a cél eléréséhez biztosítani kell a gazdasági egységek számára a minél nagyobb önállóságot és az érdekeltséget a termelés fokozásában. A lap a munkások részesedéséről ír a jövedelemben. Megállapítja, hogy a jelenlegi rendszert széles körű vita alá kell vonni, és a gyakorlatban kell ellenőrizni. A cikk szerint a munkások részesedése a jövedelemben elérheti egy, esetleg másfél hónapi fizetés összegét.”

1957. január 6.

Saffer Pál az Újvidéki Rádióban: „Kultúréletünk valamennyi ágazata közül a színháznak nyújt társadalmunk legtöbb anyagi támogatást. Igaz, hogy társadalmi tevékenységük és hatásuk is jelentős, azonban a fejlődés mai fokán már felmerül a kérdés, hogy a megváltozott és még változó körülmények között színházaink mennyire tudnak eleget tenni nevelő és öntudatformáló feladatuknak [...] Erről a kérdésről a viták során, valamint a sajtóban sok vélemény hangzott már el, és úgy véljük, nem tévedünk, ha valamennyit a következőkben foglaljuk össze: színházaink nem harcolnak eléggé közönségükért; a társadalmi támogatás folytán lanyhák, nem eléggé mozgékonyak [...] A helyzet megoldására elhangzottak olyan javaslatok is, hogy egy-két élszínház kivételével a többiekől meg kellene vonni a társadalmi támogatást, és arra kellene őket utalni, hogy saját maguk fedezzék költségeiket. Eltekintve attól, hogy az ilyen elképzelés végrehajtása a mai körülmények között majdnem

lehetetlen, igen kérdéses, hogy ez az út eszmei és művészi vonalon milyen eredményeket hozna. A fenti ötlet szerint a saját erejükre utalt színházak közül versengés fejlődne ki, amely új tartalmat és új formát eredményezne. Mi azonban azt hisszük, hogy ennek a harcnak első eredménye a tömegzés felé tett engedmény lenne, tehát éppen az ellenkezője annak, amit el szeretnénk érni. Úgy véljük, hogy pillanatnyilag nincs szükség színházaink életében semmilyen deklaratív forradalmi változtatásra, annál is inkább, mert számtalan példa bizonyítja, hogy a jelen körülmények között is lehet mozgékonyabbnak lenni és újat teremteni. Példa erre a zombori, suboticei és topolyai Népszínház.”

1957. január 9.

Az Egyesült Nemzetek Szervezetében megkezdődött a „magyarkérdés” vitája.¹

Kuti Jenő belgrádi ideiglenes ügyvivő jelentette, hogy 1957. január 7-én Barity Miklós II. titkárral látogatást tettek a Külügyi Államtitkárságon, Filip Babić főosztályvezetőnél, január 8-án pedig megbeszélésre került sor a Külügyi Államtitkárságon Slobodan Šakota (belügyi tanácsos), Milan Milanko és Barity Miklós között. Megállapodtak abban, hogy január 14-én Barity Miklós Milan Milanko kíséretében megkezdje a menekültek táborainak látogatását. A jelentés közli, hogy „A jugoszlávok elmondása alapján január 8-ig összesen 3095 személy menekült Jugoszláviába. Ebből eddig Magyarországra hazatért 132 fő, Olaszországba és Franciaországba 29 fő távozott. 227 személy Jugoszláviában élő szüleihez, rokonaihoz távozott, és Jugoszláviában marad. 875 személy fejezte ki azt a kérését, hogy különböző nyugati országokba távozzon. Újabban mindössze 7 személy fejezte ki hazatérési szándékát. A fennmaradó 1825 személy eddig még nem fejezte ki határozottan a szándékait, de a jugoszlávok véleménye szerint ezek nagy része Nyugatra kíván távozni, míg a kisebbik rész

Jugoszláviában kíván maradni. A menekültek a következő táborokban vannak elhelyezve: Melinca [Melence], Krivaja, Szrbobran [Szenttamás], Ilok [Újlak], Osijek [Eszék], Borl [Bor], Koprivnica [Kapronda], Delnica, Gerovo.”²

Károlyi Mihályné Sinkó Ervinnek: „Valószínűleg olvasta a lapokban hogy férjem emlékiratai ki fognak jönni Magyarországon. Ez nagyon jó jel.³ Azonban nem szeretném, hogy az angol fordítást vennék át, mert az főleg Angliának és Amerikának volt írva, – és nem elég részletes és súlyos Magyarországnak. Maga akkor azt mondta, hogy az angolok által kihagyott részleteket bele fogják tenni, és hogy maga olyan kedves lesz a régi könyvből is átvenni egyes passzusokat. Így a magyar kiadónak a Jugoslave könyvet kellene juttatni, és nem az angolt. – Persze nem tudok kihez fordulni Magyarországon, de el akarok március elején jönni Zagrebbe, hogy magával ezt átbeszélhessem. De addig is mit tanácsol, hogyan állítsam meg a magyar kiadót, hogy ne fordítsák már le a könyvet? – Tőlem nem kértek engedélyt erre, de talán nem is fognak megkérni! Hogyan lépjek velük összeköttetésbe? Képzelteti, hogy a magyar események milyen hatással voltak reám! – De úgy látszik most nagyon javul a helyzet. Sok magyart láttam, – és a Rákosi-rendszer szörnyűségei minden képzetet fölülmúlnak [...] P. S. – A hét végén Olaszországba utazom, – de a postámat utánam fogják küldeni, tehát ide kérem a választ. – Mikor jelenik meg a könyv Jugoszláviában?”⁴ > **1957. január 23.**

1. MTK82. – 2. MOL XIX-J-1-j-20f-001-1957. – 3. A *Hít, illúziók nélkül* az angol nyelvű kiadás fordításaként jelent meg a *Tények és tanúk* sorozatban 1977-ben. – 4. Sinkó Ervin levelezése II., 77. 88–89.

1957. január 10.

Az ENSZ Közgyűlése különbizottságot alakított a magyarországi helyzet ügyében. > **1957.**

január 11.

Hruscsov a JKSZ KB-hoz intézett levelében felrótta, hogy „Az ügynevezett budapesti központi munkástanácsról folytatott vita első szakaszában a budapesti jugoszláv nagykövetségről, a magyar kormány hatósági szerveinek beleegyezése nélkül az Egyesült Izzó [Egyesült Izzólámpa és Vilamosságai Rt.] gyárba néhány embert küldtek, akik ott tárgyaltak a munkástanács elnökével. Ugyanitt kikézbésítették a Novi Sad-i *Magyar Szó* című lap 20 példányát, amelyben támadta a magyar kormány álláspontját. Ezt a lapot nagy példányszámban jugoszláv diplomáciai gépkocsin eljuttatták a Beloiannisz nevét viselő gyárba, a Gamma, az Április 4. gyárba, a kelenföldi textilkombinátba és más budapesti üzembe is”.¹

> 1957. február 1.

1. MJK56-59, 104. Horváth Miklós, Zinner Tibor: *Koronatanúk jeltelen sírgödrökben. Dokumentumok Nagy Imre és társai pertörténetéhez.* 128. dokumentum.

1957. január 11.

Az Újvidéki Rádió minden aznapi híradásában volt magyarországi vonatkozású hír: „A Világszervezet közgyűlése folytatta a vitát a magyarországi kérdésről. 24 állam határozati javaslatban különbizottság létesítését javasolta, amely a magyarországi helyzetet tanulmányozná. A javaslat felhívja Magyarországot és a szovjet kormányt, hogy működjön együtt a bizottsággal, és tegye lehetővé, hogy annak tagjai beutazhassanak Magyarországra [...] Magyarország képviselői nem vesznek részt a közgyűlés vitájában. A magyar kormány közleményt adott ki annak alkalmából, hogy a Világszervezetben a 24 ország javasolta a magyarországi helyzetet kivizsgáló bizottság megalakítását. A budapesti rádió jelentészerint a magyar kormány a legerélyesebben tiltakozik a javaslat ellen, mert úgy véli, hogy az durva beavatkozás Magyarország belügyeibe [...] A közlemény végül követeli, hogy a közgyűlés vegye le napirendjéről a magyarkérdést.

A budapesti rádió jelenti: A Magyar Népköztársaság Elnöki Tanácsa ez év márciusának végéig meghosszabbította a gyülekezések és felvonulások ideiglenes betiltásáról szóló törvényerejű rendelet érvényességét.

A budapesti rádió jelentése szerint Vas Zoltán, a Magyar Országgyűlés elnöke kijelentette, hogy a Parlament ülésezése valószínűleg februárban lesz. Az ülésezés napirendjén előreláthatólag a kormányprogram és a kormány kibővítésének kérdése szerepel majd.

Branko Drašković, Külügyi Államtitkárságunk szóvivője a mai sajtóértekezleten kijelentette, hogy a magyar kormány a közelmúltban kölcsönt kért Jugoszláviától. Jugoszláv részről a fennálló lehetőségek között jóindulatúan vizsgálták meg ezt a kérelmet, és Magyarországnak 2 millió dolláros kölcsönt folyósítunk [...] Arra a kérdésre, hogy megoldottnak tekinthető-e a Nagy Imre- eset, mivel bizonyos jelek szerint a jugoszláv–magyar viszony a rendeződés útján van, Drašković kijelentette, hogy a magyar–jugoszláv viszonyok normálisak, Nagy Imre esete pedig ismert.

Körülbelül húsz budapesti üzem munkástanácsának tagjai, közöttük a csepeli is, lemondtak. A kiadott közleményben hangoztatják, hogy a munkástanácsok a jelenlegi körülmények között nem képesek teljesíteni a dolgozók iránti kötelezettségeiket, nem tudnak félelem nélküli életet teremteni a független, szabad, demokratikus Magyarországon. A közlemény elmondja azt is, hogy a munkástanácsok nem nézhették szótlanul a tagok egy részének minden különösebb ok nélküli letartóztatását, és több esetben az egész munkástanács tagjai ellenforradalminak minősítését a kormány által. A munkások több üzemben gyűléseket tartottak, és sztrájkkal fenyegetőznek.

A Kossuth rádió jelentése szerint január 14-én helyreáll a vasúti forgalom Bécs és Budapest között.”

A rádió éjjeli híradásában arról is beszámolt, hogy „Hoveyda, [Hoveyda, Amir-Abbas] a Világszervezet képviselője pénteken Novi Sadra látogatott. A Jugoszláviába menekült magyarok kérdését tanulmányozza. Kijelentette: elismeréssel kell nyilatkoznom a jugoszláv hatóságoknak arról a törekvéséről, hogy a magyar menekülteket minél jobb körülmények között helyezték el”.

1957. január 12.

A Magyar Népköztársaság Elnöki Tanácsa Cséby Lajost nevezte ki belgrádi nagykövetté.¹

1947. március 14.

Juhász Mihály muzslyai riportja az Újvidéki Rádióban: „Nem városban vagyunk. Pedig a zaj miatt arra következtethetnénk. Itt, a Bega bal partján, a gyors ütemben fejlődő Zrenjaninnal szemben, egy kis falu terül el. Muzslya a neve. Hatezer lakosa van, de alig tíz évvel ezelőtt csak kétezer volt [...] Azt, hogy Muzslya falu, talán még csak ma mondhatjuk, és azt is kétkedve. Mert külváros lett, Zrenjanin külvárosa. De hogy még ma is falujellege van, azzal magyarázható, hogy el van zárva a világtól. A begai lapálytól kissé távolabb, sártengerben fekszik. A Begán komp közlekedik, de épül már a szép, karsú betonhíd. Tavaszra befejezik. Hatvan éve várják ezt a muzslyaiak. A hídra vezető kövesút mindkét parton elkészült már [...] A Bega másik partján egy hatalmas gyár áll, a Szervó Mihály Kombinátus. A falu munkabíró embereinek 90 százaléka itt dolgozik [...] Az emberek gyári munkásokká váltak. Ez új forradalom, ami minden múltat megsemmisít.”

A szabadkai Népszínház bemutatta Jean de Hartog *Útitársak* [Családi ágy; The Four Poster, 1950] című vígjátékát Virág Mihály rendezésében. A díszletet és a jelmezeket Mihajlo De-

janović tervezte. Szereplők: Szabó Cseh Mária és Fejes György. Az előadást tízszer játszották, összesen 2744 nézője volt.²

1. MJK1956, 263.; MJK56-59, 145. – 2. Lévay Endre: *Útitársak. Hid, XXI. évf. 1957. 1. 67–68.*; Gerold, Pastyik 1970.

1957. január 15.

A JKSZ Központi Bizottsága levélben értesítette a köztársasági pártvezetőségeket, hogy létrehozta a nemzeti kisebbségek kérdésével foglalkozó bizottságát, és hangsúlyozta, hogy ilyen bizottságokat kell alakítani a Szerbiai, Horvátországi, Szlovéniai és Macedóniai KSZ Központi Bizottságának keretében is.¹

Magyarország küldöttsége jegyzéket adott át az ENSZ főtitkárának a külföldre menekült magyarok ügyében. Ebben ismertette az Elnöki Tanács 1956:27. számú törvényerejű rendeletét, amely amnesztiát adott az 1956. október 23. után külföldre távozottaknak és sérelmezte, hogy a befogadó államok akadályozzák a magyar állampolgárok hazatérését.² Ugyanaznap közzétették az Elnöki Tanács 1957:4. számú törvényerejű rendeletét „az ellenforradalmi cselekmények elleni gyorsított büntető eljárásról”. A rendelet kiterjedt „a gyújtogatás, rablás, fosztogatás, löfegyver engedély nélküli tartása, jogtalan használata, közérdekű üzem szándékos rongálása, tömeges munkabeszüntetésre való felhívás, a népi demokrácia elleni összeesküvés, lázadás, hűtlenség bűncselekményeire és kísérleteire”.³

Herceg János az Újvidéki Rádióban: „A topolyai Járási Magyar Népszínház november 29-én ünnepi előadásban vitte színre Miroslav Krleža *Haláltusa* című drámáját. S Krležának ezt a színpadi művét, mely tartalmánál fogva is érdekelhetné a magyar közönséget, mivel a Monarchia összeomlása utáni időben játszódik még igen ismerősnek tűnő alakokkal; nos, ezt a végig feszültséggel teli drámát úgy szólván le se veszik az

ország legnagyobb színházainak műsoráról [...] A topolyai magyar színház merész vállalkozását azonban egyetlen vajdasági magyar lap sem vette figyelembe. Visszhang nélkül maradt az ünnepi bemutató, egyetlen bíráló vagy méltató szó sem jelent meg a lapokban erről az előadásról, erről a színházi életünkben nem mindennapi bemutatóról. Miért? – kérdezi az ember igazán gyanútlan érdeklődéssel. Honnan ez a rezerváltság, ez az unott tartózkodás lapjaink és színházi kritikusaink és kulturális korifeusaink részéről? [...] Mi nem látunk szentségtörést abban, ha egy vajdasági magyar színház a maga – talán – szerényebb eszközeivel, de vállalja a nagyobb erőpróbát, és azt a semmi esetre nem lebecsülendő missziót, hogy közönségével megismertesse a kitűnő jugoszláv szerző színdarabját [...] ez az érdektelenség a vajdasági sajtó részéről, hangsúlyozzuk, nem az agyonhallgatás szándékából fakadt. Ilyesmirel ebben az esetben semmi esetre se lehet szó. Hogy azonban a kritikus éberség és a művészi események számontartása rapszodikusán, sőt szervezetlenül nyilvánul meg itt a Vajdaságban, azt éppen ez a figyelmen kívül hagyott bemutató bizonyítja.”

1. HRP, 147. – 2. MTK82. – 3. MTK82.

1957. január 16.

Csou En-laj, a Kínai Népköztársaság miniszterelnöke és külügyminisztere kétnapos látogatásra Budapestre érkezett.¹ A magyar kormányküldöttséggel folytatott beszélgetésben kijelentette: „A dél-ázsiai országok elismerik, ha a szovjet csapatok nem lépnek közbe, akkor ma Magyarország a nyugati táborhoz tartozna, és nagy háborús veszélyt jelentene.”²

1. MTK82. – 2. MJK56-59, 109.

1957. január 17.

Vébel Lajost, a nagy létszámú belpolitikai rovat szerkesztőjét, a lap addigi főszerkesztő-helyettesét nevezték ki a *Magyar Szó* főszerkesztőjének. Rehák Lászlót váltotta fel ezen a poszton. A

szerkesztőség „aranykorának kezdetét és beteljesülését leginkább az ő neve fémjelzi”.¹ > **1963. december 13.**

1. KMSZ, 79.; Kalapis 1994, 79.; Kalapis Zoltán: *A Magyar Szó évei, évtizedei*. In *A Magyar Szó 1989. évi Naptára*. Újvidék, 1988, 120., 124.

1957. január 19.

A Szerb Népköztársaság Tanügyi Tanácsa megtárgyalta a kötelező iskoláztatás problémáit, és határozatot hozott az általános iskolák munkakörülményeinek javításáról.¹ > **1959. július 8.**

1. Pálinkás József: *Csantavér népoktatása 1785–1985*. Újvidék, 1985, Forum, 68.

1957. január 21.

Kuti Jenő, a budapesti magyar nagykövetség ideiglenes ügyvivője jelentésében közölte, hogy „január 18-án és 19-én Barity Miklós látogatást tett a legnagyobb magyar menekülttáborban, Gerovóban. Itt jelenleg 1000 menekült tartózkodik. Ebből a táborból a mellékelt listán szereplő 95 személy kíván hazatérni [...] Ismerve a menekültek jelenlegi létszámát (január 20-án 7958 fő) valamint azt, hogy a menekültek jelenleg 16 táborban vannak elhelyezve, kérjük a központot, hogy megfelelő mennyiségű sajtóanyagot juttasson el a nagykövetségre továbbítás végett [...] A mai napon kapott értesülésünk szerint Jugoszláviában mintegy 9000 menekült tartózkodik.”¹

1. MOL XIX-J-1-j-20f-001-1957.

1957. január 23.

Barity Miklós belgrádi magyar nagykövetségi titkár látogatást tett Filip Babićnál, a Külügyi Államtitkárság főosztályvezetőjénél és közölte, hogy a Jugoszláviában tartózkodó nagyszámú magyar menekült között végzendő hazatelepítési munkát ismét vegyes bizottság kiküldése útján kívánják lebonyolítani. Kuti Jenő ideiglenes ügyvivő 1957. február 12-én keltezett jelentése szerint Babić a javaslatot azonnal elfogadta, de hozzátette, Jugoszlávia megállapodást kötött

az ENSZ Menekültügyi Főbiztosságával, hogy annak képviselői megfigyelőként részt vehetnek a magyar bizottságnak a menekülttáborokban folytatott munkája során. A jelentés szerint „Babić közölte, hogy ők azért mentek ebbe bele, mert december folyamán a nyugati sajtó azzal vádolta Jugoszláviát, hogy több száz magyar menekültet erőszakos módon, a menekültek megkérdezése nélkül visszaadtak Magyarországnak. Kérte, hogy ezzel kapcsolatos álláspontunkat még a delegáció kérésére előtt közöljük. Abban az esetben, ha a magyar részről nem egyeznek bele a megfigyelők közreműködésébe – mondta – ez nem jelent akadályt a magyar delegációnak a menekülttáborokban végzett munkája terén”.¹

Sinkó Ervin Károlyi Mihálynénak: „Mind a ketten örülünk neki, hogy a közel jövőben itt Zagrebben üdvözölhetjük majd. Az *Emlékiratok* itt vannak nálam és már munkában. Igyekszem majd azt, ami beleillik, átvenni a magyar emlékiratokból – mire jön, addigra biztosan már el is lesz mindez végezve. A magyarországi kiadásra nézve – nem hiszem, hogy ott kiadásra kerüljön a sor, már az orosz vonatkozások miatt sem.”² >
1957. január 9.

1. MOL XIX-J-1-j-5e-001197-1957. – 2. Sinkó Ervin levelezése II., 78. 89. Eredeti a Pl Archívumában: 704 f. 91. ó.e. 83–84.

1957. január 24.

A JK SZ KB Végrehajtó Bizottságának ülésén Tito kiábrándultan jegyezte meg: „A magyarországi események után megmutatkozott, hogy az oroszok nem mondtak le a sztálinista módszerekről.”¹

Kalmár György, a Délkelet-európai Államok Osztályának vezetője feljegyzésben tájékoztatta a külügyminisztert, hogy „folyó hó 24-én reggel Barity Miklós követségi titkár az alábbiakat jelentette telefonon Belgrádból: Barity elvtárs

23-án délután Babić elvtárstól, a Külügyi Államtitkárság főosztályvezetőjétől választ kapott a jugoszláviai menekültek ügyével foglalkozó újabb Magyar–Jugoszláv Vegyes Bizottság megalakítására vonatkozó javaslatunkra. E szerint jugoszláv részről semmi akadálya nincs, hogy a vegyes bizottság munkája azonnal megkezdődjék”.²

Az újvidéki József Attila Kultúregyesületben megtartották a *Szép Szó* élő irodalmi szemle 4. számát: Ács Károly költeményei; Németh István elbeszélése. *Porond*: Sztáncsics András a *Vojvodina* költői panorámáról. *Figyelő*: Bori Imre: „*Költészet és valóság*”.³

1. Bilandžić 1999, 362. – 2. MOL XIX-J-1-j-20f-001-1957. – 3. Tomán László: *A Szép Szó* élő irodalmi szemle 1956–1958. Emlékezés és adatok. *Létünk*, 1986. 6. 925–930.

1957. január 25.

Belgrádban megkezdődött a jugoszláv munkástanácsok I. kongresszusa. A belgrádi magyar nagykövetség éves jelentésében megjegyezte: „A kongresszus összehívásának oka – véleményünk szerint – az 1956-os magyar és lengyel októberi eseményekben rejlik, amikor is ezen országokban létrejöttek a munkástanácsok”.¹

Az Újvidéki Rádió *Találkozás a művésszel* című műsorában Saffer Pál készített interjút Gál Lászlóval, aki arra a kérdésre, hogy mi a véleménye a mai jugoszláviai magyar irodalomról, így válaszolt: „Ez könnyű kérdés, mert ilyen nincsen. Ne értsenek félre: van egynéhány valóban tehetséges írónk; az író azonban még nem irodalom. Az irodalomhoz olvasó kell, irodalmi élet kell, és elsősorban: könyvkiadás kell. Nem ugyanaz: újságokban, esetleg rádióban – és könyvben is megjelenni. Azt a bizonyos maradandóságot, ami nélkül nincsen és nem lehet irodalom, csak könyvek adják [...] Sok szó esik mostanában egyetlen irodalmi folyóiratunkról, egész évben alig-alig dolgoztam a *Híd*-ban, és ez vélemény is.

Mi a magunk életét éljük, a *Híd*, úgy látszik, a maga külön életét éli, valahogy – ne haragudjanak érte – úgy érzem, hogy csak úgy árad belőle a hidegség. Viszont éppen azért, mert a kérdés ma már mindenütt, ahol mifelénk irodalomról beszélnek, aktuálissá vált, hiszem, hogy mindannyian megteszünk minden tőlünk telhetőt, hogy jobb, érdekesebb, színesebb, maibb folyóiratot adjunk a majd szaporodó olvasóknak. Mi sokkal többet tudunk annál, mint amit a *Híd*-ban mutatunk – és nem is egészen a mi hibánkból.” Az újvidéki *Szép Szó*-estekről elmondta: „Egyik kezdeményezője voltam, hát sokat várok tőle, azonban nem mindent. Az eddigi két összefüggés – a másodikon nem voltam jelen – azt mutatja, hogy mégis van érdeklődés közös dolgaink iránt. Ezt az érdeklődést fokozni kell, ébren kell tartani. Mindehhez sokban hozzájárulhat a nemrégiben indult *Szép Szó*, a József Attila élő irodalmi újságja. Sokat várok a klubtól, a *Szép Szó*-tól, de a legtöbbit az olvasóktól. A betűért küzdeni kell, csaknem úgy, mint a kenyérért. Ezt a küzdési szándékot várom.”

1. MOL XIX-J-1-j-5a-001494-1-1958.

1957. január 27.

Faragó László Sinkó Ervinnek: „Ami a regényét illeti, ígéretemhez híven lefordítottam egy fejezetet [...] közös barátunk, Gara László telefonált nekem egy éjjel és közölte, hogy Sartre megbízásából a magyar forradalmat előkészítő írók és költők műveinek fordításán dolgozik. *Les Temps Modernes* új száma [a Gara László szerkesztésében közölt antológia az 1956-os magyar forradalom költészetéből] 400 oldalon közölte a múlt héten Dérytől Zelk Zoltánon át Kassáig a magyar írók írásait. Ekkor én hívtam fel őt és elmondtam neki beszélgetésünket, és megkérdeztem, vállalná-e a fordítást. Gara beleegyezett és mivel ideje csak e héttől kezdve lesz, a múlt héten elküldtem neki a kéziratot [...] Gara személyében olyan fordítót kap, amilyen nincs még egy. Végre tisztességes József Attila

fordítások láttak Franciaországban napvilágot, Petőfi, Ady, Déry, Illyés, Hay Gyula és a többiek írásaival együtt, hála Gara igazán bravúros fordítói készségének.”¹

1. Sinkó Ervin levelezése II., 79. 89–90.

1957. január 28.

Jovo Kapičić rendkívüli és meghatalmazott budapesti jugoszláv nagykövet átadta megbízólevelét Dobi Istvánnak, a Magyar Népköztársaság Elnöki Tanácsa elnökének, személyes örömét is kifejezve „abból az alkalomból, hogy módomban lesz az Ön országában a Jugoszláv Szövetségi Népköztársaság és a Magyar Népköztársaság további közeledése érdekében munkálkodni”. Dobi István válaszában kifejtette: „Népünk őszinte figyelemmel és érdeklődéssel kíséri azokat a nagy eredményeket, amelyeket a baráti jugoszláv nép, a Jugoszláv Kommunisták Szövetsége vezetésével, a szocializmus építése terén elért. A két szomszédos ország közös célkitűzései szükségessé teszik, hogy még szorosabbá fűzzük népeink baráti kapcsolatait a politikai, gazdasági és kulturális élet minden területén. Az utóbbi években e téren már kétségtelenül jelentős sikereket követtünk el, a Magyar Népköztársaság Forradalmi Munkás-Paraszt Kormányának azonban igen nagy súlyt helyez arra, hogy a kapcsolatok további elmélyítésén munkálkodjék. Mély meggyőződésem, hogy a testvéri magyar és jugoszláv nép baráti és jószomszédi viszonyának fejlesztése jelentős tényezője a világbéke megszilárdításának is.”¹

Mányik Pál, a Külügyminisztérium Délkelet-európai Államok Osztályának vezetője feljegyzésben rögzítette, hogy „A Szarka miniszterhelyettessel történt megbeszélés alapján a Jugoszláviában lévő magyar menekültek ügyével foglalkozó vegyes bizottság magyar tagozatába az alábbi személyek kijelölését javasoljuk: Elnök: Szapora Sándor (követségi tanácsosi rangban). Tagok: Peják Zsiva (KÜM), Hegedűs Mihály (BM), Ördög László (BM), Barity Miklós (belgrádi Nagykövetség,

II. titkára), Tóth Elek (belgrádi Nagykövetség attachéja)”²

1. MOL XIX-J-1-j-4a-007572-1956.; MOL XIX-J-1-j-4a-007572-1956.; MJK56-59, 145. – 2. MOL XIX-J-1-j-20f-001-1957.

1957. január 30.

Mányik Pál külügyminisztériumi osztályvezető aznapi feljegyzése szerint a Jugoszláviába menekült magyar állampolgárok hazatelepítésével foglalkozó bizottság munkájának előkészítése érdekében „a mai napon megbeszélést tartottunk, amelyen részt vettek: Cséby nagykövet, Mányik Pál osztályvezető, Ustor osztályvezető, Peják főelőadó, Szapora előadó a Külügyminisztérium részéről, Hegedűs és Ördög elvtársak a Belügyminisztérium részéről [...] A bizottság magyar tagjai felvilágosító munkájuk során elsősorban a magyar kormány november 29-én kiadott amnesztiarendeletere hivatkoznak és biztosítják, hogy ez a rendelkezés a november 29-e óta kimenekült személyekre is vonatkozik [...] A tárgyalásokon részt vevő magyar tagozat tagjai folyó év január 31-én reggel gépkocsikon indulnak Belgrádba”¹.

1. MOL XIX-J-1-j-20f-001-1957.

1957. január

A *Híd* 1. száma Zákány Antal, Foky István és Laták István verseit, Majtényi Mihály, Szirmai Károly és Munk Artúr novelláját, valamint Debreczeni József „szélfjegyzeteit” közölte. Bori Imre Camus-ról, Bálint István Dos Passosról írt ismertetőt. Lévy Endre a szabadkai Népszínház magyar és horvát társulatának egy-egy bemutatójáról számolt be. A folyóirat közölte Sinkó Ervin Miroslav Krležáról írt tanulmányának újabb folytatását, valamint Krleža *Ady Endre, a magyar lírikus* című, még 1930-ban írt esszéjét, amelyben ilyen kitételek szerepeltek: „Ady lírájában létezik egy szó, inkább hazajáró lélek, semmint fogalom, kísérteties szimbólum: Hunnia. Hunnia nem más, mint Hungária, a dunamenti

értelmetlenség szentistváni amalgámja, s amint Radoje Domanović Stradiája Obrenović Szerbiájának volt a szinonimája, úgy Hunnia az a fekete fátyol, amely Ady líráját takarja be a halotti lepel gyászával. E hun fogalom temetési gyászleplevel van letakarva Ady költeményeiben a dunai káosz, ahol hunok és tatárok, mongolok és avarok több mint ezer év óta öldöklik egymást a dunamenti szlávokkal. Ezt a tatár–avarizmust érezni budapesti zakója alatt, a középkori vármegyei maradványokban megsejteni a vad ázsiai törzseknek ama ősnihilizmusát, amely Irtsztól és Volgától a Dunáig és Tiszáig szétárad, érezni saját dekadens, nagyvárosi, csillogó líráját, amint az ösztön, sors és vér örvényei fölött foszforeszkáló növényt érezni, annyit jelent, mint Ady Hunniáját megérezni. Mindez mai és hun és igaz, mindez a felfoghatatlan, mély, elementáris állapot az, amiből nincs és nem is lehet kiút. A középkori cigány és perzsiai kalandorok és utazók leszármazottai, akik ma grófi címet viselnek, lengyel és holland zsidó jövevények, akik két évtized előtt gyalogoltak át a Kárpátokon, ma pedig a magyar irodalmat és sajtót alkotják, a sváb és rajnamenti telepések középkori tájszólásuk és korlátolt landsknecht világszemléletük megrögzöttségében, mint a feudális habsburgi kaszárnyák altisztjei; mindez olyan kilátástalan, akár a gránicsárok, bunyevácok, rácok, horvátok, szerbek, oláhok és cincárok politikai gyűlölete minden ellen, ami magyar. Írástudatlan székelek és tótok, mint kiegyezéskorabeli zsandárok Erdélyben, mongoloidok, palócok, gepidák és kunok, mint az ezeréves alkotmányra büszke régi magyar nemesség, nyomorult katolikus és kálvinista jobbágnép, tegnap még a török és anatóliai kurd hódítók rabjai, ma pedig idegen osztrák, spanyol, olasz, germán főurak, bécsi grófok és éhes vidéki magyar nemesség jobbágyai, mindezek egymásba gabalyodva és egymást marva, mint valami mérges kígyófészek, s kérdéseknek és problémáknak ebben a tömegében, itt érezni az egyéni, lírai tehetetlenséget, s ez Ady

Hunniája. Minden jelenségében magunk alatt érezni a kárpáti vulkánt, tudni azt, hogy a dolgok itt már ezer éve mozdulatlanok, s hogy itt már ezer éve mindig egy és ugyanaz a kép ismétlődik: amint a csuvasok germán és szláv nőket raboltak és erőszakoltak, éppúgy a magyarok ma szlovák cselédányokkal „rontják” vérüket; amint a szász telepesek kifosztották az isztermenti római polgárokat, éppúgy kiirtják a mai rezsimek mindazt, ami nem magyar, lépésről lépésre, szuronnal és paragraffussal.”

1957. február 1.

A JKSZ Központi Bizottságának hetedik plenáris ülésén elhatározták, hogy a szövetség VII. kongresszusát 1957 novemberében Ljubljánában tartják meg. Meghatározták a kongresszus napirendjét, megválasztották a különböző előkészítő bizottságokat.¹ > 1957. szeptember 9.

Tito a JKSZ KB nevében az SZKP KB-hoz intézett válaszlevelében (> 1957. január 10.) kifejtette: „Ami a Noviszádon megjelenő *Magyar Szó* terjesztését illeti, helytálló az a tény, hogy az említett gyárakban terjesztették. Ez szerintünk helytelen, mert az illetékes szervektől kért engedély nélkül történt. Ezt nem igazolja az sem, hogy a munkások a követség révén kérték az említett lapot, mert érdekelte őket Kardelj elvtárs beszéde. Megemlítjük azt is, hogy a Magyar Szocialista Munkáspárt felelős funkcionáriusai, több magyarországi helységről egyenesen a *Magyar Szó* szerkesztőségébe mentek, és Noviszádról több száz lappéldányt vittek magukkal, amelyek Tito és Kardelj elvtárs beszédét tartalmazták. Egyébként nem egyezhetünk értékelésükkel, hogy a *Magyar Szó* propagandát folytat a magyar kormány ellen azáltal, hogy megjelentette Kardelj elvtárs beszédét. Ezt a beszédet egyébként a *Komunizist* című folyóiratuk is megjelentette, és terjesztését valószínűleg nem tiltják be Magyarországon.”²

A Jugoszláviába menekült magyar állampolgárok hazatelepítésére létrehozott Magyar–Jugoszláv Vegyes Bizottság megtartotta első ülését.³ > 1957. február 12.; > 1957. február 14.

Újvidéken megalakult a Forum Könyvkiadó.⁴ > 1957. október 14.

1. MOL XIX-J-1-j-20f-001-1957. – 2. MOL XIX-J-1-j-5a-001494-1-1958. – 3. MOL XIX-J-1-j-20f-001-1957. – 4. EM, 264.; JMK, 16.; Papp 1999.; *Novi Sad 1944–1964*. 1964 október, Matica srpska, 121.

1957. február 3.

A zentai kiállítási teremben megnyílt Milan Kerac és Ankica Oprešnik grafikai kiállítása. Február 10-ig 987 látogató tekintette meg.¹

Az Újvidéki Rádió *Vidámműsor*ában Bogdánfi Sándor a következő hírt ötlötte ki a világ ötödik sarkából: „Magyarországon megkezdődött a politikai kibontakozás. Münnich Ferenc belügyi intézkedéseit egységesen támogatja a munkásszakszervezet, a munkáskormány és a munkáspárt. Most még csak a munkások támogatását kellene megszerezni.”

1. Slikarska kolonija u Senti. Novi Sad, 1962, Forum.; Zentai művésztelep, 68.

1957. február 4.

Herceg János Sinkó Ervinnek: „A *Híd* új szerkesztője ugyan már megkapta a kinevezést, itt volt nálam, felhívtam a figyelmét Sinkó elvtárs érdekes tanulmányisorozatára, s ő készségesnek mutatkozott arra, hogy továbbra is olyan megbecsüléssel forduljon Ön felé, ahogyan azt eddig a *Híd* tette. Viszont ez egy irodalmon kívüli, abszolút tájékozatlan ember, s még mielőtt átvette volna a *Hídat* – amire áprilisban kerül sor –, a rengeteg éles támadásban volt része, úgyhogy én nem is tudom, mi lesz. Csak egyet tudok: meg kell szabadulnom ettől a rettenetes szereptől, még mielőtt ideggyógyintézetbe szállítanának engem

is, mint Majtényit. Addig is azonban, amíg nekem kell a *Hidat* csinálni, – s ezt talán felesleges ismételnem, – megtiszteltetésnek érzem, ha Sinkó Ervintől bármilyen írást közölhetek.”¹

1. Sinkó Ervin levelezése II., 80. 90–91.

1957. február 5.

Saffer Pál az Újvidéki Rádióban: „A belgrádi szerkesztőségekben a kultúrrovatosok egy kicsit a fejüket vakargatták ezen a napon. B. Szabó György! Ki ez a B. Szabó György? [...] Mindezek ellenére a sajtó bejelentette, hogy a Grafikai Kollektív termében B. Szabó György kiállítást nyit. És szombaton este a kedves, közvetlen kis helyiségben intim társaság jött össze: azok, akik ismerik B. Szabó Györgyöt és azok, akiknek ez a kiállítás meglepetés, felfedezés volt [...] Hisszük, hogy B. Szabó György 22 fekete-fehér grafikája nem marad visszhang nélkül a fővárosban. Nem lehet, hogy a fővárosi néző ne érezze ugyanazt a megrendülést, amely bennünket fűz a hírhedt Novi Sad-i razziát feldolgozó révületés sorozathoz.”

1957. február 6.

Lehocki Pál, az újvidéki József Attila Kultúregyesület elnöke az újvidéki pártbizottság kérésére közölte: az egyesületnek 654 tagja van, ebből 134 fiatal. Utóbbiak közül nemzetiség szerint 101 magyar, 33 szerb és egyéb. Megítélése szerint az utóbbi időben a helyéggondok miatt csökken a tagság, különösen pedig a fiatalság érdeklődése a munka iránt, akik oda mennek, „ahol kényelmesebben érzik magukat és kedvezőbbek a munkafeltételek”.¹

1. Kézirat.

1957. február 10.

A Vajdasági Közművelődési Közösség megtartotta alakuló közgyűlését.¹

Ádám Tibor az Újvidéki Rádió *Rádiópostájában*: „Egy vukovari hallgatónk javasolja, hogy

indítsanak a jugoszláviai magyarok körében gyűjtőakciót a magyarországi menekültek javára. Kedves hallgatónk, habár javaslata a legjobb akaratból fakad, mégsem elfogadható. Hazánkban a magyarországi menekültek száma már jóval meghaladja a tízezret, és ellátásuk már eddig is több százmillió dinárba került. Ennek ellenére, a nemzetközi megállapodásokhoz híven és elsősorban az emberiség kötelességét teljesítve hazánk elszállásolja, és mindazzal ellátja a menekülteket, amire szükségük van. A terhet egész közösségünk vállalta magára, és viseli is. Ez így van rendjén. Nincs olyan kérdés, olyan probléma, amely hazánk népei közül csak egynek lenne problémája. Ami a jugoszláviai magyarok ügye, ügye Jugoszlávia többi népeinek is. Így a magyarországi menekültek kérdése is, akik nálunk semmiben sem szenvednek hiányt.”

1. Kulturális parlament. MSz, 1957. február 10. 7.

1957. február 11.

Bácski György Sinkó Ervinnek: „A párizsi dolog nem megy nálunk. A *Jézuskát* elküldtem az *Utunknak* Kolozsvárra; márciusban elmegyek oda, utána nézek, miért késik ennyire. Az *Előrenél* is késik, pedig eleget harcoltam – borzasztó ez a helyszüke. Németben odaadtam a *Viszontlátást* a német *Völk und Kultur*nak – meg fog jelenni, de csak áprilisban. Igazán annyira szeretném, ha gyorsabban menne mindez és nem rajtam múlik, hogy így elhúzódnak a dolgok. Az új *Korunk* első száma e napokban fog megjelenni. Tudom, hogy érdeklí Magát, és amint kézhez kapom, megküldöm. Egyébként tegnapelőtt beszéltem a lap főszerkesztőjével, Gál [Gáll] Ernővel. Megadtam a címét – ő azt mondta, feltétlenül számolnak Magával és írni fognak. Ami azt a kívánságát illeti, hogy az itteni lapokat lássa, »üzletet« ajánlok fel. Én megküldöm az *Igaz Szót* és a *Korunkat*. Engem viszont nagyon érdekelne a *Republika* és – míg megjelenik – a *Literatura*. Megküldhetné nekem?”¹

1. Sinkó Ervin levelezése II., 81. 91–92.

1957. február 12.

A Jugoszláviába menekült magyar állampolgárok hazatelepítésére létrehozott Magyar–Jugoszláv Vegyes Bizottság megtartotta második ülését, amelyen megfigyelőként részt vett Pierre Brement, az ENSZ Menekültügyi Főbiztosának képviselője is. Megállapodás született többek között arról, hogy „a hazatérésre jelentkezett menekülteket a srbobrani gyűjtőtáborból február 14-én a Subotica–Kelebia vasúti határátelőhelyen adják át vegyes bizottság útján. Az itt átadásra kerülő személyek száma kb. 300 fő. Az eszéki gyűjtőtáborból pedig február 16-án a belimanastir–magyarbolyi határponton adják át a menekülteket. Ezek száma kb. 400 fő”.¹ >

1957. február 1.; > 1957. február 14.

A JKSZ vezetősége elküldte az MSZMP KB-nek az 1956. november 5. és 1957. február 1. között lefolytatott jugoszláv–szovjet levelezés iratait.²

A topolyai Ifjúsági Tribün megrendezte első műsorát. Steinitz Tibor tartott előadást nemzetközi kérdésekről. > **1957. március 11.**

1. MOL XIX-J-1-j-20f-001-1957. – 2. MJK56-59, 305.

1957. február 14.

A Jugoszláviába menekült magyar állampolgárok hazatelepítésére létrehozott Magyar–Jugoszláv Vegyes Bizottság jegyzőkönyvet írt alá az 1957. február 1-ji és 1957. február 12-i tárgyalások eredményeiről.¹ > **1957. február 1.; > 1957. február 12.**

1. MOL XIX-J-1-j-20f-001-1957.

1957. február 15.

Belgrádban magyar–jugoszláv tárgyalások kezdődtek a Varasd–Söjtör és a Szabadka–Szeged elektromos távvezetékek építéséről.¹ > **1957. július 30.**

Barity Miklós jelentést tett „a Magyar Népköztársaság és a Jugoszláv Szövetségi Népköztársaság kormánya által létrehozott vegyes bizottság munkájáról a Jugoszláviába menekült magyarok hazatelepítésével kapcsolatban”, amelyben azt is közölte, hogy „A menekültek Jugoszlávia különböző helyein jelenleg 36 táborban vannak elhelyezve”, és hogy a jugoszláv szervek tájékoztatása szerint „jelenleg naponta kb. 60-70 fő lépi át a határt”.²

Károlyi Mihályné Sinkó Ervinnek: „Boldog voltam tudni, hogy a kézirat már magánál van, vagyis a legjobb kézben. Visszaadták az angol szöveget? Ez nagyon fontos, mert csak ebből tudom majd megállapítani, hogy azok a részek amelyeket Taylor és Cape kivágtak, vissza lettek-e helyezve, ahogy kértem [...] Azután Schwimmer Francis-ka nagyon megvan bántva, hogy nővérét, aki Schweizben a Károlyi kormány követe volt, nem lett megemlítve, csak Sigray Antal, aki férjem személyes küldöttje volt. Nagyon kéri, hogy ezt bele tegyem. A második amerikai kiadásban ez meg is lesz. [...] Én most Rómába vagyok, körülbelül még egy hétig maradok. Meglátogattam Silonét, aki szerkeszti a magyar lapot és sokat törődik a menekültekkel, akik sajnos nagyon rosszul viselik magukat: nagyon elégedetlenek. De majd mind ezt szóval. A legtöbb nem is politikai menekült. – A mémoárok most fognak olaszul is megjelenni. Már nagyon örülök Jugoslaviának, és nagyon remélem, hogy sikerülni fog Titó elnököt látni [...] Az angol kiadásban a jegyzetek majdnem olvashatatlanok. – Ezt a kritikusok meg is említették [...] Pld: Férjem kutyájáról amely megugatta a Spanyol királyt, mint anecdota a szövegben mulatságos, de mint jegyzet értelmetlen [...] Szeretnék ebben a munkában segíteni, mielőtt vissza megy a kiadóhoz.”³

1. *Népszabadság*, 1957. február 26.; MJK56-59, 252. – 2. MOL XIX-J-1-j-20f-001-1957. – 3. Sinkó Ervin levelezése II., 82. 92–93.

1957. február 16.

A szabadkai Népszínház bemutatta Eduardo de Filippo *Vannak még kísértetek* [Questi fantasmì, 1946] című vígjátékát Varga István rendezésében. Díszlet és jelmez: Aurelija Branković. Szereplők: Fejes György, Tóth Éva, Szilágyi László, Bocskovics Rózsi, Godányi Zoltán. A darabot 17 alkalommal játszották összesen 6364 néző előtt.¹

Bogdánfi Sándor „híre a világ ötödik sarkából” az Újvidéki Rádió *Vidámműsorában*: „A budapesti *Népszabadság* közös konyhán készült muzeális idézetekkel beszózott és jó adag konzervatívizmussal pírított jugoszlávellenes cikket táltalt olvasóinak *Újdonsült revizionisták* címmel. Minthogy a cikk aláírás nélkül jelent meg, ezúton közöljük, hogy az *Újdonsült revizionisták* című cikket »rég felsült sztálinisták« írták.”

1. Lévay Endre: Új olasz vígjátékok. *Híd*, 1957. 2. 150–151.; Vukovics Géza: Az igéző pénz. MSz, 1957. február 26. 4.; Gerold, Pastyyik 1970.

1957. február 17.

Vargha László levele Herceg Jánosnak: „Kedves Jánoskám! Ősz óta annyi minden történt, hogy elsorolni is vajmi nehéz lenne. Kezdem ott, hogy elváltunk, a sokféle látni való és a nagy pihenés nagyon jól esett. Visszafelé is sokat tekintettem felétek, a boldog viszontlátás reményében. Idehaza megsokszorozva várt az elhagyott munka, s részben ez, részben a felgyülemlett érzések egyre halogatták, s késleltették a levélírást. Számtalanszor hozzákezdtem, valami azonban mindig visszatartott, s elsősorban az fogta le a kezemet, vajon írhatok-e őszintén, s maradéktalanul. Érzelmes sem akartam lenni, pedig a baráti fogadtatás, a közvetlen kapcsolat ilyen irányba billentette írógépem betűit. Túlságos tárgyilagosság számotokra lett volna bántó, s ez a dilemma bizony megzavart. Közben, a váratlanul ránk zúduló események gátoltak meg abban, hogy írjak [...] Belgrádban meglátogattam

a Néprajzi Múzeumot, ahol az igazgató kolléga – zárás után is – szívesen fogadott, s pár kollega – a népi építéssel foglalkozó építészek – címét is megadta. Most szándékozom felvenni velük a kapcsolatot. Visszafelé Újvidéken megnéztem az Ochrida-i Szt. Zsófia templom helyreállításáról szóló kitűnő kiállítást [...] Kedves Jánoskám röviden még csak annyit, hogy októberben eléggé hamar elpusztultak az ablakaim, fáztam is, de december közepén már újból volt ablaküveg is, meg tüzelő is, s azóta is jól vagyok, némi hipertóniás tüneteket leszámítva. Mostanában már újból rendszeresen dolgozom, s talán némi eredménnyel is. Ezzel kapcsolatban arra kérlek, légy szíves a következőkben segítségemre lenni. Mivel a népi építéssel foglalkozom, minden olyan munka, kiadvány, tanulmány, amely ezzel a kérdéssel foglalkozik, érdekel, de az irodalmatokat nem ismerem, s ha ez nem valami túlságosan nagy megterhelés, szeretném, s hálásan venném, ha ebben a kérdésben tájékoztatnál. Ezt a következőképpen gondolom, amennyiben rászánod magad. Röviden közölhetnéd, a legszükségesebb címmel, kiadó megjelölésével az ilyen vonatkozású munkákat. Ezeket a munkákat aztán én megrendelném, a magyar illetékes szervek útján. A továbbiakban – ha ismeretes előtted – azoknak a kutatóknak a címét szeretném megkapni, akik ilyen jellegű munkákkal foglalkoznak. Szeretném felvenni velük a kapcsolatot. Gondolom, hogy ez – a közelebbi és személyes megismerés – nem csak személyenként, hanem a tudományos munka érdekében sem lenne felesleges.”¹

1. Kézirat.

1957. február 19.

Magyarországon az Elnöki Tanács rendeletet hozott a munkásörtség felállításáról. Az első munkásörzszázlóalj 1957. február 28-án alakult meg.¹

Burány Nándor beszámolója az Újvidéki Rádióban: „Szinte szokatlanul népes volt vasárnap

délelőtt a Novi Sad-i Ifúsági Tribün. Már jóval az irodalmi matiné kezdete előtt az utolsó helyig megtelt a terem, sőt a kijáróknál is sokan szorongtak. Pedig a vendégek – hazai irodalmunk két nagysága – Oskar Davičo és Dobrica Ćosić, nem először látogattak most Novi Sadra. Tavaly is itt voltak. A mostani találkozó azonban különbözött a tavalyitól. Az írók vasárnap délelőtt nem műveikből olvastak fel, mint azelőtt, hanem beszélgettek a közönséggel. Író és olvasó között első ilyen találkozó volt ez [...] Davičo és Ćosić is a belgrádi *Delo* folyóirat munkatársa. Mindkét író a modern irodalom híve. S érdekes, hogy a közönség akkor tapsolt legjobban, amikor a vendégek inkább tréfálkozóan a *Savremenik* [az opponens belgrádi folyóirat] írói táborát jellemezték valamilyen bíráló megjegyzéssel. Dobrica Ćosić szerint a belgrádi irodalmi viták – amiket szerinte sokan jogtalanul és érthetetlenül veszekedéseknek neveznek, két folyóirat, s elsősorban két különböző irodalmi felfogású csoport, a haladók és konzervatívak között folynak [...] A Novi Sad-i tribünön folytatott beszélgetésből is az látszik, hogy valószínűleg nem kell sokat várni, hogy a belgrádi és általában egész irodalmi életünkben felpezsdüljön valami heves, de igazi alkotó vita.”

1. *Iz naše prošlosti I.* Budimpešta, 1979, 142.; *Magyar történelmi kronológia.* Budapest, 1981, Tankönyvkiadó, 552.

1957. február 21.

Az újvidéki József Attila Kultúregyesületben megtartották a *Szép Szó* élő irodalmi szemle 5. számát: Nyilvános irodalmi vita Fehér Ferenc *Álom a dülöutak szélén* című verskötetéről. Bírálók: Ács Károly, Bálint István, Bori Imre, Juhász Géza, Sárosi Károly.¹

1. Tomán László: A *Szép Szó* élő irodalmi szemle 1956–1958. Emlékezés és adatok. *Létünk*, 1986. 6. 925–930.

1957. február 23.

Filip Babić, a jugoszláv Külügyi Államtitkárság főosztályvezetője a Jugoszláviába menekült magyar állampolgárok ügyével foglalkozó újabb Magyar–Jugoszláv Vegyes Bizottság megalakítására vonatkozó magyar javaslatra válaszolva közölte Barity Miklós követségi titkárral, jugoszláv részről semmi akadálya nincs, hogy a vegyes bizottság munkája azonnal megkezdődjék.¹

1. MOL XIX-J-1-j-20f-001-1957.

1957. február 26.

Koča Popović a Jugoszláv Képviselőházban mondott beszédében kifogásolta a magyarországi események sommás ellenforradalmi minősítését a tényleges társadalmi okok megállapítása helyett.¹

Az MSZMP ideiglenes központi bizottságának az időszerű kérdésekről és feladatokról hozott határozata „sajnálattal állapítja meg, hogy a Jugoszláviával fennálló normális állami kapcsolatok mellett, a Magyar Szocialista Munkáspárt álláspontja és a Jugoszláv Kommunisták Szövetsége egyes vezetőinek nyilvánosan kifejtett álláspontja között lényegbevágó nézeteltérés áll fenn fontos kérdésekben, mint például a párt építése és a magyar, ún. »területi munkástanácsok« értékelése kérdésében. Reméljük azonban, hogy nézeteltéréseink a kommunisták között szokásos elvtársias vita keretében tisztázódnak”.² Kádár János az MSZMP KB ülésén kitért arra, hogy a jugoszlávoknak írandó szovjet levéltervezetet megismerve javasolták a *Magyar Szó* magyarországi terjesztése kérdésének befoglalását is.³

1. MJK56-59, 165. – 2. *Népszabadság*, 1957. február 28.; Vass Henrik, Ságvári Ágnes sajtó alá rend.: *A Magyar Szocialista Munkáspárt határozatai és dokumentumai 1956–1962.* Budapest, 1964, Kosuth Könyvkiadó, 39.; MJK56-59, 164–165. – 3. MJK56-59, 137.

1957. február 28.

Kádár János válaszlevelében elfogadta a Tito > 1956. december 26-i levelében kilátásba helyezett árukölcsön feltételeit.¹ > 1956. november 29.

Az Újvidéki Rádió bemutatta Tennessee Williams *Macska a forró bádogtetőn* c. művének hangjátékváltozatát.²

1. MJK56-59, 145., 150. Közli Horváth Miklós, Zinner Tibor: *Koronatanúk jeltelen sírgödörökben. Dokumentumok Nagy Imre és társai pertörténetéhez.* 141. dokumentum. – 2. *Híd*, 1957. 3–4. 269.

1957. február

A *Híd* 2. száma közölte Fehér Ferenc és Gál László verseit, Veljko Petrović, Kolozsi Tibor és Saffer Pál novelláját, valamint Lévy Endre színpadi játékát. Bácski György Desanka Maksimović, Marin Franičević, Miroslav Krleža, Vladimir Nazor, Dobriša Cesarić, Karel Destovnik-Kajuh és Vasko Popa néhány versének fordítását adta közre. Tomán László Anna Frank naplójának horvát kiadásáról, valamint Miodrag Pavlović és Branko V. Radičević egy-egy könyvéről írt. Laták István Kosztolányi *Édes Annájának* a szabadkai Nép kör-beli bemutatójáról, Lévy Endre a Népszínházban bemutatott De Filippokomédiáról számolt be, Herceg János pedig – Karle Ádám néven – B. Szabó György belgrádi tárlatával foglalkozott. A folyóirat közölte Sinkó Ervin Krleža-tanulmányának újabb folytatását, Debreczeni József széljegyzeteit és Sulhóf József néhány esszéjét, amelyek közreadása kapcsán a szerző megjegyezte: „Az utóbbi években lassan halmozódnak íróasztalom fiókaiban a ki nem nyomott kéziratok, meg nem jelent írások, elő nem adott színdarabok. Lassanként lehiggadt bennem a türelmetlen vágy, hogy nyomtatásban lássam írásaimat. Talán azért, mert túlsokáig és túlsokszor élveztem azt a gyönyörűséget, amelyet akkor érez az ember, amikor nyomtatásban megpillantja új írását, először kapja kezébe új könyvét,

meghallja élő szóban színdarabjának írott szavait. Talán azért, mert gyöttrő, kínzó kétségekkel telten nem is tudom, minek, kinek, miért és kiért írok, mit ér az írásom a napi tőzsdén, a kötelességteljesítésbe és az idők mélyén. Kezdem olyan kevésre becsülni magam, amennyire mások tartanak.” *Műfordítás* című esszéjében írta: „Milyen retentő merészség, vakmerőség, fordítani egy nyelvből, amelynek szavait, kifejezéseit talán jól ismerjük, de egész belső gondolatvilágát csak az ismerheti igazán, aki gyermekkorától, az elzúmmögött bölcsődaloktól, az első szóficamoktól kezdve végig az iskolai olvasmányokon, megtanult verseken egészen a mindenki által olvasott könyvekig követi a nyelvet, felszedi tudatába a szavakat, kifejezéseket és gondolatársításában ott élnek a képek, színek, hangulatok, emlékek, s nemcsak a megtanultak, felszedtek, hanem azok is, amelyek között felszedte a kifejezéseket. Nekünk, hogy csak egy-két idézetet hozzak fel, szavakra: hős vér, megcsendül a fülünkben: Hősvértől pirosul a gyászter..., vagy a szóra, amellyel annyiszor találkozunk: szikes, élénk tárul a kép: Ég a napmelegtől a kopár szik sarja... vagy arra, hogy: őse, már érzékeljük: Sem utóda, sem boldog őse..., hogy csak egészen közismert, könnyen nyomon követhető, könnyen tetten érhető gondolatársításokról szóljak. De mennyivel több van, amelyeknek távoli vonatkozásai ellenőrizhetetlenül ott zsongnak a tudat alatt és hozzátartoznak szavak, kifejezések, verssorok, mondatok belső muzsikájához, ahhoz, ami a mondatok igazi értelmét adja, jóval mélyebb értelmét, mint az egyszerű szavak.”

1957. március 1.

Zágrábban megkezdődött a Jugoszláv Újságírók Szövetségének VI. közgyűlése (IV. kongresszusa). Külön kitértek az egységes szerbhorvát nyelvről szóló újvidéki megállapodás kérdésére mondván: „nekünk, újságíróknak késznek kell lennünk az egységes szerbhorvát nyelv bevezetésére, mert elsősorban mi fogjuk alkalmazni az első naptól fogva.” Olyan javaslat is elhangzott,

hogy a feladatra alakuljon külön bizottság a szervezetben.¹

1. *Srebrni jubilej*. Beograd, 1971, 320–378, 950.

1957. március 9.

A szabadkai Népszínház bemutatta Kvazimodo Braun István *Különös főpróba* című tragikomédiáját Virág Mihály rendezésében (ösbemutató). Díszlet és jelmez: Mihajlo Dejanović. Szereplők: Ferenczi Ibi, D. Raczko Ilus, Pataki László, Szabó Cseh Mária, Versegi József, Faragó Árpád. A 7 előadásnak összesen 2623 nézője volt.¹

1. Laták István: Ösbemutató előtt. Röpke beszélgetés a szerző, Kvazimodo Istvánnal. *7 Nap*, 1957. március 10. 7.; Kolozsi Tibor: Különös főpróba. *7 Nap*, 1957. március 17. 7.; Lévy Endre: A Különös főpróba próbáján. *7 Nap*, 1957. február 17. 7.; Lévy Endre: Különös főpróba. *Híd*, 1957. 4. 866–868.; Gerold, Pastyik 1970.

1957. március 10.

Magyarországon közzétették a 16:1957. számú kormányrendeletet március 15-e iskolai szünnapra nyilvánításáról.¹

Az Újvidéki Rádió *Vidámest*-együttese Pancsován vendégszerepelt Molnár Ferenc *A boldogság ára* című színművével.²

1. MTK82. – 2. Földessy összeáll. 1972, 74.

1957. március 11.

Újvidéki Rádió, *Ifjúság hangja*: „Napról napra szaporodik Topolyán a faluról jött ifjak száma, akik a járási székhelyen vállalnak állást, és itt dolgoznak [...] Mi sem természetesebb, mint hogy Topolyán is meg kellett alakítani az Ifjúsági Tribünt, hogy ezzel is hozzájáruljanak az Ifjúság látókörének bővítéséhez. Február 13-án tartották meg az első előadást. Steinitz Tibor *Időszerű nemzetközi kérdések* címen érdekes előadást tartott az egybegyűlteknél. Igaz, az első előadáson meglehetősen kevesen voltak. A második előadásra Steinfeld Sándort, a *Nemi életünk* című könyv szerzőjét hívták meg előadónak. *Az ifjúkor*

pszichológiája címen Palics István, a suboticei gimnázium tanára tartott előadást. Kicsit furcsa, hogy a három előadáson csak százegynéhány ifjú vett részt.” > 1957. február 13.

1957. március 14.

Cséby Lajos, Magyarország > 1957. január 12-én kinevezett belgrádi nagykövete átadta megbízólevelét Josip Broz Tito jugoszláv köztársasági elnöknek.¹

Fejtő Ferenc Sinkó Ervinnek: „Egy nagy szívességre kérném. Két tehetséges és tisztességes » a kettő együtt ritka madár még Magyarországon is « magyar újságíró rendkívül nehéz körülmények között táborozik jelenleg Jugoszláviában. Itt igyekszünk valamit tenni érdekükben, hogy Franciaországba jöhessenek. De ez egy nehéz és hosszú ügy, addig is tenni kellene valamit érdekükben. Az egyik Kende Péter, a *Szabad Nép* volt külpolitikai rovatvezetője, Gimes Miklósnak unokabátyja, a másik Molnár Miklós, ugyancsak a *Szabad Népek* és az *Irodalmi Újság*nak volt munkatársa. Kendének már több ideírt levelét megkaptuk, viszont őhöz nem érkeznek meg leveleink. Nagyon hálás lennék, ha érintkezésbe lépne velük (alább közlöm a címüket), s megtenné értük minden lehetségeset, mindenekelőtt, hacsak egy mód van rá, hogy ne tartsák őket a táborban, s emberséges körülmények között legyenek, ahol gondolkozhatnak és dolgozhatnak. Krležának külön is írtam volna, hogy legyen segítségére ebben az embermentő akcióban, de talán elég, ha Magát kérem meg, hogy közvetítse ezirányú kérésemet [...] Kende Péter: Indzija [Indija], Leninova 41.; Molnár Miklós: Pancevo [Pancsova], poste restante.”²

1. MJK1956, 263. – 2. Kézirat. Közli Sinkó Ervin levelezése II., 83. 93–94.

1957. március 15.

A Magyar KÜM feljegyzésében kifejezetten „barátságtalan lépésnek” minősítette, hogy a szovjet

hatalom elleni jugoszláv propagandában „a magyarlakta területen, magyar nyelven megjelenő *Magyar Szó* című lap és a Noviszádi [Újvidék] Rádió vezet”. A szovjetek propagandájában fő ellenségként a Szabad Európa Rádió jelent meg, valójában azonban legalább ennyire aggódtak a jugoszláviai magyar adások miatt, amelyek éppen a magyarországi párttársadalom reformer részére hatottak mozgósítóerővel.¹

1. Feljegyzés. Magyar–jugoszláv kapcsolatok. Budapest, 1957. március 15. 48/Má-57. MOL XIX-J-4-a, Belgrádi Nagykövetség iratai, 24. d. 301–302. Idézi Szesztay 2003, 160.

1957. március 16.

Tito levélben értesítette Kádár Jánost, a JSZNK-kormánya hozzájárult ahhoz, hogy „az 1956. március 29-én kötött egyezmény alapján 1957. december 31-ig szállításra kerülő áruk 50%-a a klíring-számlán elszámolásra kerüljön”.¹

1. MJK56-59, 166.

1957. március 19.

Nagy Imre levelet írt Titóhoz és a JKSZ VB-hoz, amelyben többek között kérte annak lehetővé tételét, hogy feleségével együtt áttelepüljön Jugoszláviába. Nem ismeretes, hogy a levél eljutott-e Titóhoz.¹

1. *Világ*, 1989. december 14. 32–34.; MJK56-59, 155–158. Közli Horváth Miklós, Zinner Tibor: *Koronatanúk jeltelen sírgödörökben. Dokumentumok Nagy Imre és társai pertörténetéhez.* 149. sz. dokumentum.

1957. március 20.

Kádár János vezetésével magyar párt- és kormányküldöttség tárgyalásokat folytatott Moszkvában. A tárgyalások eredményeként Magyarország 1957-ben 875 millió rubel értékű árut kapott hitelbe a Szovjetuniótól. Megállapodást írtak alá a Magyarország területén állomásozó szovjet csapatok jogi helyzetéről.¹ > **1957. március 21.**

1. MTK82.

1957. március 21.

Magyarországon megalakult a Kommunista Ifjúsági Szövetség (KISZ).¹

Az Újvidéki Rádió híreiből: „Moszkvában ma megbeszélések kezdődtek a Szovjetunió és a Magyar Népköztársaság küldöttségei között. A tárgyalásokon gazdasági, politikai és katonai jellegű kérdésekről tárgyalnak. Szovjet politikai körök hangsúlyozzák, hogy a megbeszélések a kölcsönös megértés szellemében folynak. A szovjet–magyar megbeszéléseket holnap folytatják, azután pedig a magyar küldöttség körutat tesz a szovjet szövetségben. Ez idő alatt Moszkvában egy magyar–szovjet közös bizottság tárgyal. A küldöttség az országban tett körút után Moszkvában folytatja a megbeszéléseket [...] Iljicsov, a szovjet külügyminisztérium sajtóosztályának főnöke ma kijelentette, hogy Kádár János, a magyar küldöttség vezetője ma hangsúlyozta, hogy Magyarországnak továbbra is szüksége van a Szovjetunió és a többi szocialista ország segítségére. Kádár hozzáfűzte, hogy Magyarországon még mindig vannak olyan elemek, akik akadályozni akarják az ország kiépítését. Iljicsov hangoztatta, hogy mindkét küldöttség azonos állásponton van a tárgyalások napirendjén szereplő minden kérdés tekintetében.” > **1957. március 20.**

„Koča Popović külügyi államtitkár ma tisztelgő látogatáson fogadta Cséby Lajost, Magyarország belgrádi nagykövetét [...] Ma Belgrádból elutazott azoknak a magyar menekülteknek az utolsó csoportja, akik Norvégiában akarnak letelepedni.”

1. *Iz naše prošlosti I.* Budimpešta, 1979, 142.; *Magyar történelmi kronológia.* Budapest, 1981, Tankönyvkiadó, 552.

1957. március 22.

A jugoszláv Külügyi Államtitkárság a Magyar Népköztársaság Nagykövetségéhez intézett szóbeli jegyzékben közölte: a jugoszláv gyámható-

ságok nem bocsátkoznak semmiféle elbírálásba, amikor a kiskorú kijelentése – Magyarországra való visszatérése tekintetében – egyezik a szülők kijelentésével.¹ > 1957. június 28.

Az Újvidéki Rádió híreiből: „Magyarország moszkvai nagykövete tegnap este fogadást rendezett a magyar kormány- és pártküldöttség moszkvai tartózkodása alkalmából. A fogadáson megjelentek: Vorosilov [Vorosilov, Kliment], Bulganyin [Bulganyin, Nikolaj], Hruscsov és a Szovjetszövetség más magas rangú állami és pártvezetői, valamint több ország diplomáciai képviselői. A fogadáson Kádár János magyar miniszterelnök és Bulganyin szovjet kormányfő pohárköszöntőt váltott [...] Magyarország elvetette az Egyesült Államok jegyzékét, amely azt állította, hogy a budapesti rendőrség letartóztatta azokat a magyar polgárokat, akik az Egyesült Államok budapesti követségét látogatják. Amerikai diplomáciai körök szerint a magyar külügyminisztérium válaszjegyzékében hangsúlyozza, hogy a rendőrség csak igazoltatott egyes személyeket, hogy elfogja az októberi események idején a börtönökből kiengedett bűnözőket.”

A *Találkozás a művésszel* című műsorban Fehér Ferenc a legfiatalabb költők (Eizler József, Deák Ferenc, Vigh Rudolf, Koncz István, Dóró Sándor, Hallai Sándor, Bauer Irén, Virág Gábor) verseit mutatta be megjegyezve: „Az öröm és a bizakodás tölt el bennünket, ha áttekintjük a vajdasági ifjú tollforgatóknak azt a népes kis seregét, mely az *Ifjúság* hetilap hasábjairól idekívánkozik immár napsugaras tavaszunkba.”

1. MOL XIX-J-1-j-20f-001707-9-1957.

1957. március 24.

Az Újvidéki Rádió híreiből: „A magyar Belügyminisztérium rendeletet hozott egyes személyek rendőrségi ellenőrzés alá helyezéséről és arról, hogy ezeknek a személyeknek megtiltják a tartózkodást Magyarország bizonyos helységeiben. A budapesti rádió szerint a rendelet a közbizton-

ságot veszélyeztető személyekre, valamint azokra vonatkozik, akik zavart keltenek a lakosság körében, vagy kárt okoznak a nemzetgazdaságnak, de akiknek bűne nem olyan nagy, hogy ellenük bírósági eljárást indíthatnának” [...] „August Lindt, az ENSZ menekültügyi főbiztosa több napot töltött hazánkban. A magyar menekültek problémáit tanulmányozta. Az elutazása előtt tartott sajtóértekezleten kijelentette: a Jugoszláviában tartózkodó magyar menekültek problémáinak megoldása tekintetében jelenleg az a legfontosabb, hogy a tengeren túli államok közöljék, hány menekültet fogadnának be. A Világszervezet tagállamai pedig az ENSZ közgyűlésének határozata alapján teljesítsék ígéreteiket. Ezzel jelentősen csökkennének Jugoszlávia kiadásai.”

Vébel Lajos főszerkesztő vasárnapi vezércikkében jelentette be, hogy a *Magyar Szó* fennállása óta először haladta meg az 50 000 kinyomtatott példányszámot.¹

1. ÚR, 1957. március 24. 6.30; Kalapis Zoltán: *A Magyar Szó évei, évtizedei*. In *A Magyar Szó 1989. évi Naptára*. Újvidék, 1988, 119. (Tévesen március 17-ét ír.)

1957. március 25.

Részlet Veljko Mićunović naplójából: „Egy leningrádi nagygyűlésen Kádár két alkalommal is Jugoszlávia-ellenes kitételeket szőtt a beszédébe. Amellett, hogy elferdítve mutatta be Jugoszlávia álláspontját a magyarországi eseményekről és más kérdésekről, Kádár minden tőle telhető megtett, hogy minél kedvezőtlenebb színben tüntessen fel minket a szovjet közvélemény előtt, s új Jugoszlávia-ellenes jelszavakat dobott be. Kádár nyilvánosan a Szabad Európa és – ahogy ő mondta – az Európa Hangja nézeteihez hasonlította Kardelj és más jugoszláv vezetők nézeteit, mondván, hogy az 1956. október–novemberi magyarországi eseményeket ők is forradalomnak nevezték [...] A Szovjetunió velünk szembeni

külpolitikája jelenleg Jugoszlávia elszigetelésére törekszik, s ezért nagy hangsúlyt fektetnek a jugoszláv–magyar kapcsolatok minél alaposabb megfontolására. A mostani konfliktusunk az oroszokkal Magyarország miatt kezdődött. Kádár ehhez hasonló beszédeinek azt kell bizonyítaniuk, hogy Magyarország is elítéli Jugoszlávia politikáját.”¹

1. *Népszabadság*, 1957. március 26.; V. Mićunović: *Tito követete voltam*, 214–215.; MJK56-59, 162–163.

1957. március 26.

A Jugoszláv Képviselőház elnökének az elhunyt Moša Pijade helyébe Petar Stambolićot választották meg.¹ > **1957. március 30.**; > **1957. április 6.**

1. MOL XIX-J-1-j-5a-001494-1-1958.

1957. március 27.

Cséby Lajos belgrádi magyar nagykövet a jugoszláv külügyminisztériumban javaslatot tett a zágrábi magyar konzulátus megnyitására, ugyanakkor felajánlotta a kölcsönösség alapján a pécsi jugoszláv konzulátus megnyitását.¹ > **1957. december 13.**; > **1958. február 4.**

Az Újvidéki Rádió közölte: „A budapesti rádió jelentése szerint a Magyar Népköztársaság Nemzetgyűlésének Elnöki Tanácsa június 30-ig meghosszabbította azt a törvényerejű rendeletet, amely megtiltja az illetékes hatóságok előzetes jóváhagyását nélkülöző gyűlések és felvonulások szervezését. Ez az 1956 novemberében közzétett rendelet március 31-ig volt érvényes.”

1. MOL XIX-J-1-j-4bc-m-jug-visz-1955–59.; MJK56-59, 255.

1957. március 28.

Az Újvidéki Rádió közölte: „A magyar kormány és pártküldöttség, valamint a szovjet kormány között folytatott megbeszélések után Bulganyin szovjet államminiszter, Hruscsov a Szovjetunió

Kommunista Pártjának első titkára és Kádár János magyar miniszterelnök, a Magyar Szocialista Munkáspárt első titkára Moszkvában ma nyilatkozatot írt alá. A magyar pártküldöttség az este elutazott Moszkvából [...] A budapesti rádió szerint az osztrák kormány elutasította, hogy beutazási vízumot adjon Marosán Györgynek, a Magyar Szocialista Munkáspárt Végrehajtó Bizottsága tagjának. A magyar pártvezetőség Marosán Györgyöt jelölte ki, hogy mint a magyar küldöttség vezetője részt vegyen az Osztrák Kommunista Párt kongresszusán [...] Miloš Minić, a Belgrádi Népbizottság elnöke ma délben tisztelgő látogatáson fogadta Cséby Lajost, Magyarország újonnan kinevezett belgrádi nagykövetét.”

Az újvidéki József Attila Kultúregyesületben megtartották a *Szép Szó* élő irodalmi szemle 6. számát: Arany János ébresztése. Születésének 140. évfordulója alkalmából. A költő életéről és művéről B. Szabó György beszél. Arany-verseket R. Fazekas Piri, Gellér Tibor és Nagy József, a Novi Sad-i Rádió művészei adtak elő.¹

1. Tomán László: A *Szép Szó* élő irodalmi szemle 1956–1958. Emlékezés és adatok. *Létünk*, 1986. 6. 925–930.

1957. március 29.

Magyarország Elnöki Tanácsa meghozta 1957:24. számú törvényerejű rendeletét a jogellenesen külföldre távozott személyek hazatérésének megkönnyítéséről, amelynek értelmében nem vonható felelősségre az, aki 1956. október 23. és 1957. január 31. között lépte át a határt, és március 31-ig bejelenti hazatérési szándékát. Az április 1-je után hazatérők egyéni elbírálás útján mentesülhetnek a büntetőeljárás alól.¹

Az Újvidéki Rádió a TASSZ jelentésére hivatkozva közölte: „Moszkvában tegnap közzétették a szovjet–magyar megbeszélések után aláírt nyilatkozatot, amely hangoztatja, hogy a mai nem-

zetközi helyzet megköveteli a szocialista tábor további megszilárdítását. A két kormány szilárdan eltökélte, hogy fenntartsa és erősíti a varsói szövetséget – hangzik többek között a nyilatkozat – majd hozzáfűzi, hogy a Magyarország területén állomásozó szovjet haderők az ország védelmének biztos tényezői. A két kormány kijelenti, hogy a varsói szövetség tagállamainak fegyveres erőit a tagállamok között megkötött szerződés alapján helyezik el [...] A nyilatkozat a továbbiakban hangoztatja, hogy a tavalyi magyarországi ellenforradalmi erők fegyveres megmozdulását a nyugati reakciós körök közvetlen irányításával és részvételével készítették elő. Ezek a körök sötét céljaik megvalósítása érdekében felhasználták a magyar dolgozó népnek azt a kívánságát, hogy minél előbb javítsák ki a régi vezetőség által elkövetett hibákat. Ezek az események közvetlenül veszélyeztetik a szocialista államok biztonságát és az európai békét. A nyilatkozat a továbbiakban minden felelősséget Nagy Imrére és csoportjára hárít, akik a múlt hibáinak kijavítása mögé bújva támadást intéztek a proletárdiktatúra ellen – mondja többek között a szovjet–magyar nyilatkozat. A két kormány küldöttsége tárgyalta a gazdasági kérdésekről is. Megegyeztek abban, hogy még az idén tanácskozásokat kezdenek az 1958-tól 1960-ig kiterjedő árucseré-forgalmi egyezmény megkötéséről. A szovjet kormány hosszú lejáratú kölcsönt ad Magyarországnak, amelyből az idén 750 millió rubelt használnak fel. Magyarország ezenkívül 85 millió rubel értékű árut is kap a Szovjetuniótól.”

Ugyanaznap az Újvidéki Rádió „szerkesztőségi jegyzetét” közölte: „Moszkvában a magyar küldöttség ott-tartózkodása alkalmából szovjet–magyar barátsági nagygyűléseket tartottak. A TASSZ jelentése szerint Bulganyin ezen a nagygyűlésen beszédet mondott, amelyben kijelentette, hogy a jugoszláv vezetők – szemet hunyva a fékevesztett fasiszta terror előtt – forradalminak minősítették a nemrég magyarországi eseményeket, és támogatták Nagy Imrét. A

szovjet miniszterelnök szerint mindenki előtt ismeretes, hogy Nagy Imre és csoportja a jugoszláv funkcionáriusok gyakorlati támogatását élvezte, és ezért nem véletlen, hogy menedéket kapott a jugoszláv nagykövetségen. Bármilyen furcsán is hangzik, de Bulganyin szerint ez volna az oka annak, hogy a Jugoszlávia és a szocialista tábor országai között jelentkezett eszmei jellegű nézeteltérések kiéleződtek [...] A nagygyűlésen Kádár János magyar miniszterelnök is beszédet mondott, és szintén foglalkozott a nemrég magyarországi eseményekkel kapcsolatos jugoszláv állásponttal. A TASSZ szerint Kádár sajnálkozását fejezte ki, hogy Jugoszlávia kommunistái szövetségének egyes vezetői és a jugoszláv sajtó a magyar párt- és állam kulcskérdéseiben olyan álláspontra helyezkedett, amelyet a magyar kormány elvileg kifogásol és nem fogadhat el. Ennyit a TASSZ jelentéséből. A mi részünkről pedig megjegyezzük: nem tételeztük volna fel, hogy a magyar–szovjet tárgyalásokat Jugoszlávia elleni vádaskodásokra is felhasználják. De ha már így történt, akkor még egyszer emlékeztetünk az efféle támadásokkal kapcsolatos álláspontunkra, amelyet ma is hallottunk külügyi államtitkárságunk sajtóértekezletén. Mint ahogy Drašković is mondotta: Bulganyin szovjet és Kádár magyar miniszterelnök Jugoszláviát vádoló kijelentései alaptalanok, mert nem tárgyilagosak, és ennél fogva nem is lehetnek építő jellegűek. Részünkről azonban hajlandók vagyunk továbbra is mindent megtenni a nézeteltérések kiküszöbölése vagy áthidalása érdekében. Ám az ilyen törekvéseket csak úgy koronázhatja siker, ha a másik fél is hasonlóan cselekszik, és ha nézeteit nem tartja egyedülálló igazságnak. Szeretnénk remélni, hogy mások is így képzelik el a nézeteltérések elhárítását célzó készségünket.”²

A nap hírei között szerepeltek a következők is: „Az UNESCO Végrehajtó Bizottsága tegnap elhatározta, hogy kétszázezer dollárt ad iskoláztatási segély címén a magyarországi és egyiptomi események áldozatai gyermekeinek

[...] Budapesten március 27-én és 28-án ülést tartott a Duna-bizottság. Napirenden az időszériú kérdések szerepeltek [...] A budapesti rádió szerint a magyar kormány jegyzéket intézett az ENSZ főtítkárához. Tiltakozott amiatt, hogy a közgyűlés még mindig nem hozott pozitív döntést a magyar küldöttség mandátumáról [...] Moszkvában szovjet–magyar tudományos és kulturális együttműködési egyezményt írtak alá az 1957-es évre [...] A jugoszláviai olasz nemzeti kisebbség élvezi mindazokat a jogokat, amelyek Jugoszlávia többi népeinek is megvannak – jelentette ki Andrea Benussi, az isztriai és rijekai Olasz Unió alelnöke azzal kapcsolatban, hogy egyes olasz lapok szerint Jugoszláviában állítólag megkülönböztetésben részesítik az olasz nemzeti kisebbséget. Mi, olaszok meg leszünk elégedve, ha az olaszországi szlovénoknak megadják mindazokat a jogokat, amelyeket mi a szocialista Jugoszláviában élvezünk – mondotta Benussi.”

1. MTK82. – 2. Tanjug, Szalai, Madarász: *Alaptalan vádalk.* ÚR, 1957. március. 29. 22.00.

1957. március 30.

A Szerbiai Kommunista Szövetség Központi Bizottságának ülésén felmentették Petar Stambolicot a Központi Bizottságban viselt titkári tisztsége alól, és helyére Jovan Veselinovot választották meg. Ugyanakkor a Központi Bizottság Végrehajtó Bizottságába beválasztották Đurica Jojkićot, a Kommunista Szövetség belgrádi városi bizottságának addigi titkárát.¹ > **1957. március 26.**

Az Újvidéki Rádió közölte: „Jugoszlávia Kommunista Szövetsége szerbiai központi vezetősége ma megtartotta negyedik plenáris ülését, amelyen főleg közoktatási kérdésekről volt szó [...] Farkas Nándor a nemzeti kisebbségek iskoláiról beszélt. Hangsúlyozta, hogy az általános társadalmi, gazdasági és kulturális fejlődés túlszárnyalta az iskolák régebbi nemzetiség szerinti különválasztását. A régebbi szervezés következménye az volt, hogy

az ifjúság nem tanulta meg eléggé a szerbhorvát nyelvet, és nehéz helyzetbe került akkor, amikor döntenie kellett további iskolázásáról.”

Arról is beszámolt, hogy „A köztársasági központi vezetőség végrehajtó bizottságának új titkárává Jovan Veselinov elvtársat választották meg, mivel Petar Stambolic elvtárs, az eddigi titkár a Szövetségi Népszkupstina elnöke lett”.

1. MOL XIX-J-1-j-5a-001494-1-1958.

1957. március 31.

Pikay István a *Népakarat*ban számon kérte, hogy miért nem lehet kapni Magyarországon a romániai *Korunk* új számait, Szlovákiában pedig a magyarországi sajtótermékeket. Azt írta, hogy az elmúlt évtizedben csak nagyon elvétve esett szó a határon túli magyarság problémájáról, s ez vezetett az 1956-os népfelkelést állítólag uraló, durva, irredenta jelszavakhoz. Kijelentette, hogy a határon túli magyarok kulturális élete nem a szomszéd országok belügye, hanem az egyetemes magyar kultúra részét alkotja. Pikay azt fejtegette, hogy csak a határon túli írók megszólalása, valamint a szomszéd országok magyar intézményrendszerének bemutatása veheti elejét a magyar kisebbségek elnyomatásáról keringő híreknek. Azon is kesergett, hogy a szlovákiai magyarság elzáratása az anyaországtól a háború előtti kultúra egyeduralmához, azaz „ideológiai elmaradottsághoz” vezet.¹

Az Újvidéki Rádió híradásaiban tudatta: „A Szovjetunióban járt magyar kormány- és pártküldöttség Kádár János vezetésével ma visszaérkezett Budapestre.”

1. Pikay István: Népek hídjá. *Népakarat*, 1957. március 31. Idézi Szesztay 2003, 105.

1957. április 2.

Az MSZMP Intézőbizottságának ülésén Kádár János beszámolt a magyar párt- és kormányküldöttség moszkvai útjának tapasztalatairól javasolva: „a jugoszláv elvtársak elküldték a levelet Nagy

Imre ügyében. Erre vonatkozóan kellene írni a Jugoszláv Kommunista Szövetsége Központi Bizottsága Elnökségének és észrevételeket kellene tenni. Ebben lehetne felvetni esetleg olyan kérdéseket, amiket nem kell nyilvánosságra hozni. Az észrevételeket rendesen ki kellene fejteni. Helytelen lenne az agresszív hang vagy a sértegetés, és megismételni olyan kijelentéseket, hogy nem kommunisták stb., de a lényeges kérdésekben véleményünket ki kellene fejteni. Lehetne olyan módon is, hogy a *Népszabadságban* rendszeresen foglalkozunk a proletár internacionalizmus kérdésével. A proletár internacionalizmus nagyon fontos dolog, és nekünk soha ilyen jogunk, mint most, nem volt erről beszélni. Beszélhetünk erről mint oltalmazó erőről, és ezzel kapcsolatban megfelelő módon lehet reflektálni a vitatott kérdésekre.”¹

Az Újvidéki Rádió művelődési műsorában Sulhóf József közölte: „Az idén nem rendeznek nagy tartományi szemléket, hogy a műkedvelő színjátszók és az egy fokkal magasabb színvonalon álló amatőr színházak évi eredményeit lemérjék. Csak járási keretekben tartanak szemléket [...] Első oka, hogy sokba kerül, és nincs rá pénz [...] Fontosabb ennél, hogy a műkedvelő színjátszókból hiányzik az előző évek nagy lendülete.” Ugyanő a *Borba* alapján tájékoztatott: „Érdekes vendégzereplések állnak küszöbön Novi Sadon. Csütörtökön Takács Paula, a budapesti Operaház énekesnője Puccini *Tosca* című operájában vendégzerepel. Egészen kivételes képességű énekesnő, aki már sok nemzetközi sikert aratott, és Novi Sad-i vendégzereplése iránt olyan nagy az érdeklődés, hogy a jegyek az első árusítási napon elfogytak.” A műsor arról is beszámolt, hogy „Április huszadika táján a dzsesszzena híveinek nyílik alkalmuk, hogy kiváló külföldi művészekkel megismerkedjenek. Glenn Miller amerikai nagy dzsesszzenekara érkezik vendégzereplésre Jugoszláviába, és ellátogat Novi Sadra is”.

1. MJK56-59, 169.

1957. április 4.

Major Nándor Sinkó Ervinnek: „[S]zerkesztőbizottságunk néhány kéréssel fordul Önhez. Bizonyára tud a *Híd* körül az utóbbi időben lejátszódott eseményekről. Évek hosszú során pangott kultúréletünk, a *Híd* pedig – csak vegetált. Az emberek végre aztán elmondták gondjukat-bajukat, nézeteiket, elképzeléseiket, s egy sereg megmozdulás követte az őszinte beszédet, aminek következtében megszületett a *Híd* új szerkesztősége. Ez a szerkesztőség igyekszik levonni a tanulságot az elmúlt évek eseménytelenségeiből. Ez a szerkesztőség írók és tollforgatók jelentős csoportjának kívánságára került a folyóirat élére, s természetesen, tartozik azoknak, akik közös elképzeléseik megvalósítása érdekében kívánták a folyóirat élén látni őket. Ez alkalommal megkérjük Sinkó elvtársat is, támogassa szerkesztőségünket és folyóiratunkat. Legnagyobb tanulságunk közé sorolhatjuk: a folyóiratot kollektívan, és úgyszólván, nyilvánosan kell szerkeszteniünk. Ehhez, de különösen az elsőhöz, szerkesztőségünk okvetlenül tartani fogja magát. Ilyenformán kell most megemlítenünk Sinkó elvtársnak, hogy a *Hídről* való beszélgetések során sok író megjegyzéseket fűzött Sinkó elvtársnak a folyóiratban most megjelenő írásához. A tanulmány roppant tanulságos, élvezetes és érdekes, ám már témájánál fogva is nehéz elképzelni egy olyan folyóiratban, amilyenek a *Hídnak* lennie kell. Hiszen, két kezünkön is megszámlálhatnánk azokat, akik Krleža *Blitváját* ismerik. Az olvasóközönség számára egy ilyen hosszú, a kisterjedelmű *Hídnak* folytatásokban közölt tanulmány fárasztó, és témájánál fogva sem tudja felkelteni az érdeklődést. Azok számára viszont, akik az irodalommal behatóbban foglalkoznak, rendkívül izgalmas, nélkülözhetetlen olvasmány, de – az elhangzott nézetek szerint – megvan annak is a módja, hogy az ilyenemű irodalmi termékek eljussanak olvasóikhoz. Az elvtársak a könyvkiadásra gondoltak – mert, természetesen, könyvkiadásunkat igen sürgősen rendezni kell,

talpra kell állítani. Egy folyóirat sohasem bírja pótolni a könyvkiadás mulasztásait – nem bírja tehát a *Híd* sem. Nem szeretnénk Sinkó elvtársat, se a további megjegyzéseknek kitenni, de viszont ugyanakkor szerkesztőségünk is igen kényes helyzetbe került, kérjük tehát Sinkó elvtársat, javasolja, milyen megoldást találjunk ebben az ügyben, a még ránkmaradt negyven flekknyi folytatással. Azonkívül kérjük Sinkó elvtársat, írjon folyóiratunknak az Októberi Forradalom negyvenedik évfordulója alkalmából valamit, éppen azt, amiről azt tartja, hogy legérdemlegesebben járul hozzá ennek az évfordulónak a megünnepléséhez. Mi a folyóirat minden számában (az év végéig) szándékozunk közölni valamit, ami ezt a nagy eseményt idézi. Sinkó elvtárs nagy örömet szerezne nekünk, ha írásával mielőbb meglepne bennünket. Az új folyóirattal, Sinkó elvtársék folyóiratával,¹ fel szeretnénk venni a kapcsolatot. Javasolnánk lapcserét. Hisszük, hogy az eddiginél jóval különb folyóiratot tudunk majd szerkeszteni, de természetesen, nem máról holnapra, hanem szép lassan, fokozatosan. Gondoltunk arra is, hogy néhány folyóirattal állandó kapcsolatot tartunk fenn, és felkérnénk őket – ha ők is beleegyeznének – hogy olyan kéziratokat, melyek minket is érdekelnének, egyidejűleg közölnénk.”²

1. A Zágrábban megjelenő *Forum*. – 2. Kézirat. Közli Sinkó Ervin levelezése II., 85. 95–96.

1957. április 5.

Kapičić budapesti jugoszláv nagykövet a Sík Endre külügyminiszter-helyettesnél tett bemutatkozó látogatásán panaszolta Kádár moszkvai beszédének jugoszlávellenes jellegét, és a jó kapcsolatok feltételének nevezte, hogy az ügyeket baráti módon rendezzék, ne olyan módon, ahogy a kapitalista országokkal történik. Sík válaszában arra utalt, hogy a jugoszlávok a menekültek kérdésében ugyanazokat a módszereket alkalmazzák, mint a nyugatiak.¹

A *Borbában* Vljako Begović *Vádak és tények* című cikkében annak a feltételezésnek adott hangot, hogy a Rajk-perhez hasonlóan készülöben van a Jugoszlávia kompromittálását célzó újabb per, ez alkalommal Nagy Imre ellen. A cikk ugyanaznap a *Magyar Szóban* is megjelent.²

1. MOL XIX-A-2-s 14. d. 1052/1957.; MJK56-59, 169. – 2. MJK56-59, 8., 16., 183.

1957. április 6.

Szerbia Képviselőházának elnökévé az addigi Petar Stambolić helyére Jovan Veselinovot választották meg. Az ülésen Miloš Minićet, a belgrádi városi Népbizottság addigi elnökét választották meg a szerb végrehajtó tanács elnökévé, mely tisztséget addig Jovan Veselinov töltötte be.¹ > **1957. március 26.; > 1957. április 30.**

A belgrádi magyar nagykövetség szóbeli jegyzékben kérte a jugoszláv Külügyi Államtitkárságtól, hogy a Jugoszláviába menekült kiskorú magyar állampolgárok Magyarországra visszajuttatásáról – ha ők maguk ezt nem kérik – ne a jugoszláv, hanem a magyarországi gyámhatóság döntsön.²

Filip Babić, a jugoszláv külügyi államtitkárság illetékes területi főosztályának vezetője kifejezte rosszállását amiatt, hogy a magyar kormány jugoszláv emigránsokat helyez fontos belügyes posztokra, sőt tiszti rendfokozattal is illeti őket. Kilátásba helyezte, hogy a jugoszláv belügyi szervek sem fognak tétovázni a magyar emigránsok köréből való toborzást illetően.³

1. MOL XIX-J-1-j-5a-001494-1-1958. – 2. MOL XIX-J-1-j-20f-001707-9-1957. – 3. Cséby Lajos nagykövet: Látogatás Babitynál. 1/11/sz. t./1957. Belgrád, 1957. április 13. MOL XIX-J-4-a, Belgrádi Nagykövetség iratai, 24. d. 877.; Peják Zsiva: Sztefanovics Milutin jugoszláv politikai emigráns alkalmazása. 188/Má-57. Budapest, 1957. augusztus 3. Belgrádi Követség iratai, 24. d. 198. Idézi Szesztay 2003, 126.

1957. április 10.

Kárász Győző, a Magyar Vöröskereszt képviselője a Bela Crkva-i gyerektábor meglátogatásáról készített jelentésében úgy ítélte meg, hogy „A táborban a kiskorúak ellátása kifogástalannak látszik”, ugyanakkor javasolta: „Mindaddig, amíg a fiatalok jelentős részének ügye nem nyer befejezést, a hangoskodókat, a tényleges gyilkosokat, vagy magukat annak feltüntetőket és tolvajokat, különítsék el a többiektől, akikre egyrészt pedagógiai szempontból vannak rossz hatással, másrészt megakadályozzák azok hazatérését.”¹

1. MOL XIX-J-1-j-20f-001707-9-1957.

1957. április 13.

Cséby Lajos belgrádi magyar nagykövet tájékoztatta a Központot, hogy „Az állampolgársági ügyének tisztázása kérdésében eddig kb. 70-en fordultak a nagykövetséghez. Ezeket Tóth Elek szükséges felvilágosítással és tájékoztatóval ellátta. Kész kérvényeket azonban csak igen kevesen nyújtottak be. Ez azzal magyarázható, hogy legtöbben megijednek a hosszú procedúrától és nem értik, miért van erre szükség. A jugoszláv belügyi szervek azzal küldik be őket, hogy hozzanak egy kis igazolványt a követségről, be vannak-e vezetve ott az állampolgársági könyvbe. Ugyancsak hozzájárul ehhez az is, hogy sokan meg vannak győződve arról, hogy a jugoszláv szervek most már mindenképpen rendezni fogják állampolgárságukat. Ezt, természetesen hivatalosan, nem támasztották alá.”¹

Miután a hazatelepítéssel foglalkozó bizottság 1957. március 31-vel befejezte működését, és munkatársai (Hegedűs Mihály és Ördög László) 1957. április 2-án visszautaztak Budapestre, munkájáról Cséby Lajos belgrádi magyar nagykövet így számolt be a Központnak: „Március 15-ét a táborokban megünnepelték. Beszéd, szavaltatok hangzottak el, nemzetiszínű kokárdákat helyeztek el a gomblyukakban. A zombori

táborból pl. táviratot küldtek Tito elnöknek, melyben köszönetüket fejezik ki az eddigi gondoskodásért. Megjegyezzük azt, hogy jóval március 15-e előtt felhívtuk a jugoszláv hatóságok figyelmét arra, hogy várhatóak a menekültek részéről ilyen rendezvények. A jugoszláv hatóságok képviselői ekkor – azon az állásponton voltak, legalább is felénk, hogy semmiféle ünnepséget nem engedélyeznek. A legutóbbi tapasztalatunk szerint a jugoszláv hatóságok a menekültek között bizonyos fokú szelektálást végeznek. Mataruska-Banya [Mataruška Banja] táborban gyűjtötték össze az értelmiségieket, művészeket, újságírókat, irodalmárokat, számuk kb. 800 fő. Nyugati újságokat, folyóiratokat biztosítanak számukra, kirándulásokat szerveznek, hetente filmbemutatót tartanak, és szabadmozgást biztosítanak részükre. Slankamen-táborban a műszaki értelmiségieket gyűjtötték össze, számuk kb. 120 fő. Mindkét helyen első osztályú ellátásban részesülnek a menekültek. Vrányszka-Banya [Vranjska Banja] és Gerovó-táborokban gyűjtötték össze a jobboldali pártokhoz tartozó elemeket, a terroristákat és hangoskodó elemeket. Számuk kb. 1500 fő. Jugoszláv részről igyekeznek a műszaki értelmiség felé hatni olyan formában, hogy Jugoszláviában telepedjenek le. Erre az esetre azonnal munkát ígérnek, amikor is általában 1 éves szerződéseket kötnek az illetővel. A jugoszláv hatóságok minden menekültről 10 éves koráig visszamenőleg részletes kérdések alapján nacionalitást készítenek el. Ehhez fényképet csatolnak és ráhelyezik az illető személyi azonosítóját [...]. Az április 6-i helyzetnek megfelelően 18 799 menekült szökött Jugoszláviába. Hazatelepítésre került 2124, nyugati országokba 870 fő távozott, míg Jugoszláviában 430 telepedett le. A menekültek jelenleg 25 táborban vannak elhelyezve. A tengerparti táborokat teljesen felszámolták [...] 3./ Javasoljuk, Ördög László és Hegedűs Mihály elvtársakat a menekültek hazatelepítése terén végzett szorgalmas, jó munkájukért megfelelő formában dicséretben részesíteni.”²

A szabadkai Népszínház bemutatta Marc-Gilbert Sauvajon *Eduard gyermekei* [Les Enfants d'Edouard, 1952] című vígjátékát Pataki László rendezésében. Díszlet és jelmez: Mihajlo Dejanović. Szereplők: Ferenczi Ibi, Faragó Árpád, Bocskovics Rózsi, Péter László, Sántha Sándor, Dudás Lajos, Versegi József, D. Raczkó Ilus, Godányi Zoltán. A 4 előadásnak összesen 1329 nézője volt.³

1. MOL XIX-J-1-j-30f-007427-1955. – 2. MOL XIX-J-1-j-20f-001707-5-1957. – 3. Kolozsi Tibor: Eduard gyermekei. *7Nap*, 1957. április 21. 7.; Lévyay Endre: Eduard gyermekei. *Híd*, 1957. 5. 830–831.; Gerold, Pastyik 1970.

1957. április 16.

Aladics János az Újvidéki Rádióban: „A múlt hét végén került sor a topolyai Népszínház hetedik idei bemutatójára. Ezúttal Velimir Subotić *Emberek* című háromfelvonásos színművét mutatták be Garay Béla fordításában és rendezésében [...] Az *Emberek* közel áll hozzánk térben és időben. Helyszíne egy Novi Sad környéki falu alig másfél évtizeddel ezelőtt. Bizonyos értelemben kínos emlékeztetés ez a háború okozta szörnyűségekre, feltétele a már behegedt sebeknek. Az egész darab cselekménye a megszállás alatt a zsidórejtegető Severski otthonában játszódik is. Subotić alakjai annyira környezetünk emberei, hogy a darab szemlélése közben néha eltűnik a színpad illúziója. Megerősíti ezt a benyomásunkat még az a tény is, hogy Subotić műve inkább epikai életkép, mint dráma. Csak itt-ott csillan fel benne a drámára jellemző összeütközés. Mindhárom felvonást ugyanaz a nyomasztó hangulat leple vonja be. A bizakodás, a jobb és igazságos életbe vetett hit csak a bánat hamva alatt parázslik [...] Arra is rámutat Subotić, hogyan kovácsolja egységessé a testvérirtás eszméivel megmértelyezett soknemzetiségű tartományunkat a közös ellenség ellen folytatott harc.”

Zentán megnyílt a Tánacsics kultúregyesület képzőművészeti szakcsoportjának egyhetes kiállítása.¹

1. Slikarska kolonija u Senti. Novi Sad, 1962, Forum.

1957. április 19.

Tito a Jugoszláv Képviselőházban a magyar–jugoszláv viszonyról kijelentette: „Ők most bizonyos súlyos dolgokért ránk akarják hárítani a felelősséget. Makacsul állítják például, hogy Jugoszláviát felelősség terheli a magyarországi eseményekért, noha ebben egy szemernyi igazság sincs. Ellenkezőleg, figyelmeztettük őket Rákosi és klikkje politikájának esetleges káros következményeire – ezt ők maguk is bevallották. Ám amikor a tragikus események, és azok következményeire kerül sor, amelyek elkerülhetetlenül csorbították a Szovjetunió tekintélyét a világ előtt, ránk akarták hárítani a felelősséget.”¹

A *Népszabadság* jugoszláv statisztikai adatok alapján ismertette, hogy a szövetségi állam egész területén összesen 507 000 magyar lakik.²

1. MSz, 1957. április 22.; MJK56-59, 187–188. – 2. Szesztay 2003, 128.

1957. április 22.

Sulhóf József az Újvidéki Rádióban: „Örökké megújhódik, örökké friss, üde, fiatal marad a világ. Ezzel a jelszóval hirdet pályázatot ifúsági írásokra a *Polja* című folyóirat [...] Az Ifúsági Tribün is felkészült arra, hogy a fiatal erőket buzdítsa és jutalmazza. A Sterija ünnepek keretében vendégszereplő színegyüttesek ifjú, huszonöt éven aluli tagjai közül megjutalmazzák azt, aki a legjobb alakítást nyújtja. A jutalom Anka Oprešnik festőművész nő egyik festménye lesz. Ezt a jutalmat az idén először osztják ki, de a jövőben is rendszeresen jutalmazzák majd az ifjú színművészeket.”

1957. április 23.

Az Újvidéki Rádió közölte: „Készül a Novi Sad-i Rádió új rádióoperettje. Ezzel a kedves meglepetéssel igyekszünk majd szórakoztatni hallgatóinkat a május elseji ünnepnapok keretében. Lényegében az első hazai rádióoperett lesz. Nem régi operettből készült. És nem színpadra íródott, hogy a színpad helyhez kötöttsége bénítsa a mikrofon előtti játék kibontakozását. A *Menyasszony vőlegény nélkül* című új nagy operettet Sulhóf József rádióra írta, és Darko Kraljić zeneszerző gondoskodott róla, hogy új, friss, vérpezsdítő muzsika tegye teljessé [...] Négy zenekar is kellett hozzá: a Beogradi Rádió nagy vonós dzsesszenekara, nagy tánczenekara, kis tánczenekara és a Novi Sad-i dzsesszegyüttes. A felvételek bonyodalmi közben egyszerre az a nehézség is jelentkezett, hogy a dalt énekkarnak kellett kíséernie. De ehhez, vagy a beogradi nagyzenekart kellett volna Novi Sadra hozni, vagy a Novi Sad-i énekkart Beogradba vinni. Idő azonban nem volt rá. A Beogradi Rádió európai híró nagy énekkara éppen a szomszédos stúdióban készített felvételt. Amikor meghallották, hogy csak néhány szavas magyar szövegről van szó, mindjárt nekiálltak. Zsongtak a folyosók, a kis pihenőfülkék, tanulták a néhány szavas magyar szöveg helyes kiejtését. Egy félóra múlva elkészült a felvétel, és valóban vetekedik a legkitűnőbb hasonló külföldi felvételekkel. Maga a *Menyasszony vőlegény nélkül* című új rádióoperett nemcsak számunkra is abban új, hogy zenéje nem a régi operettek stílusát eleveníti fel, hanem a mai fülnek megszokottabb dzsesszenét viszi és szövi a játékba. De új a tárgya is, mert mai emberekről szól, vidám, szerelmes történet, de mai szavakkal, csúfolódással, lüktető irammal átszötteen bonyolódik. Sulhóf József, az operett és a legtöbb dalszöveg írója ezt mondja: »Az operettnek vannak bizonyos áthághatatlan és megszeghetetlen törvényei. Lehet, hogy egy kissé a butaság is ezek közé tartozik.« A szereplők nagy kedvvel csinálják, és május másodikán este

nyolckor előadásra kerül a *Menyasszony vőlegény nélkül* című rádióoperett.”

1957. április 25.

Az újvidéki József Attila Kultúregyesületben megtartották a *Szép Szó* élő irodalmi szemle 7. számát: Csépe Imre elbeszélése; Pap József költeményei. *Valóság*: Sárosi Károly isztriai úti jegyzetei eredeti hangfelvételekkel. *Figyelő*: Major Nándor könyve és a kritika; Bálint István írása.¹

1. Tomán László: A *Szép Szó* élő irodalmi szemle 1956–1958. Emlékezés és adatok. *Létünk*, 1986. 6. 925–930.

1957. április 29.

A magyar Külügyminisztérium keretében működő Külföldi Magyarok Önálló Referatúrája a belgrádi magyar nagykövetségnek a hazatelepítési bizottság munkájáról küldött jelentésével kapcsolatban közölte a nagykövetséggel: „A hazatelepítési bizottság munkájáról küldött jelentésüket jónak tartjuk a disszidensekkel kapcsolatos munkánk szempontjából. A lehetőségekhez mérten kísérik figyelemmel továbbra is a különböző csoportokra szétosztott menekültek sorsát. A jelentésben felvetett javaslatokkal kapcsolatban véleményünk a következő: 1./ A Magyarok Világszövetsége kiadásában megjelenő *Magyar Hírek* c. lapból kéthetenként 200 db-ot küldünk a követség címére. A magyar napilapból, folyóiratokból a korábbiakhoz hasonló példányszámban anyagi fedezet hiányában nem tudunk küldeni; 2./ A menekültekkel való foglalkozás 1957. március 31. után követendő módszeréről a bel- és külügyminiszter 001814/szig.titk.-157. számú végrehajtási utasítása intézkedik, amit a legutóbbi futárral még nem küldhettünk ki. A végrehajtási utasítás Jugoszláviában való gyakorlati megvalósítását a következőkben látjuk. A mellékelten megküldött hazatérési kérelmeket a helyi körülményeknek megfelelően, a jugoszláv szervek segítségével el kell juttatni a táborokba.

A hazatérni kívánó személyek itt kitöltik és visszaküldik a követségre (postán, vagy szintén a jugoszláv szervek útján). A követség felterjeszti az illető kérelmét, amelyet a Belügyminisztérium által szervezett bizottság megvizsgál és két héten belül lehetőleg távirati úton értesítjük a követséget, kik térhetnek haza. Ezen személyeket a sükségnek megfelelően havonta egyszeri, vagy kétszeri alkalommal a szokásos úton és helyen átadnak a magyar szerveknek.”¹

Szedlacsek Lajosnak, az újvidéki zeneiskola hegedűtanárának jubileuma alkalmából ünnepséget rendeztek a zeneiskola hangversenytermében. Felléptek ismert növendékei: Szénási Károly, Kovács József, a filharmonikus zenekar koncertmestere, Gábor József, Puhán Oszkár és Drvodelić Branko. Zongorán Szedlacsek Gabriella és Szénássy Sándor kísért.²

1. MOL XIX-J-1-j-20f-001707-5-1957. – 2. Sulhóf József: *Szedlacsek Lajos hegedűtanár jubileuma*. ÚR, 1957. április 23. 21.00.

1957. április 30.

Budapesten aláírták a magyar–jugoszláv gazdasági megállapodás okmányait.¹

1. MJK56-59, 145., 166.

1957. április

A *Híd* 3–4. száma első helyen Ács Károly verseit közölte (*Vitatkozom; Máglya; Halál*), többek között a következő sorokat: „Vitatkozom már hetek óta / egy idegennel, ki azt mondja, / hogy ő nem más, mint én, és már rég / eltűnnék, kóssa, beteg árnyék, / ha elfelejtené, hogy voltam / a gondolata, s csalódottan / letenne, fáradt kíméléttel, mint kontármunkát mesterember [...] Neki csak azért vannak csonka / igazak, bús okok és érvek, / hogy védje magát, míg fölébred.” Ugyancsak az identitás szövevényes kérdésével foglalkozott Majtényi Mihály *Törtlábú tigris* című jegyzetében: az íróasztalán immár húsz éve álló porcelánfiguráról, egy tigrisről írt karcolá-

tot, amelynek, miután „átélt két világháborút, bombázást, forradalmakat, vigyáztunk rá és vigyáztatok rá és [...] mégsem tudtunk rá vigyázni!” mert – „nem tudni, hogyan” – eltört a lába, de sikerült megragasztani: „Ott áll a tigris [...] néha leválik a lába megint, de mit tegyünk? A dextrin mindig segít. Ott áll a végtelenből jövet és útban a végtelen felé [...] és bámul, bámul rám. Bámulja ezt a törekvésemet és igyekezetemet is, ahogy órála írok éppen [...] Ha nem török össze, átveszi majd – minden jel szerint – a következő nemzedék. Ugyanis minap – éppen levált megint a lába – legénnyé cseperedett fiam kezében láttam a tigrist. Szakértő tekintetével vizslatta, kezében a dextrines üveggel, aztán a pemzlivel kenegetni kezdte a sebeit.” Szeli István *Egy regény nyelvi tanulságai* című írásában Majtényi Mihály *Bige Jóska házassága* című művét elemezte. Sulhóf József Stevan Jakovljević *Árnyalakok* című regényéről írt ismertetőt, amelyben a szerző – Sulhóf szerint – „kíméletlenül leleplezte azokat, akik a régi hadsereg csúcsáról, tábornoki karából kerültek hadifogságba és királyhűség címén tovább folytatták a hazaárulást, a nagy kiárusítást, s a legkevésbé sem zavarta őket, hogy a király a túlsó oldalon, Angliában ült, tudták és éreztették, hogy egy húron pendül a fasisztákkal, és aki királyhű volt, az ellenállás nélkül szolgálta a fasiszta fogolytartókat is”. A folyóirat *A fiatalok költészetéről* címmel közölte Fehér Ferencnek az Újvidéki Rádió irodalmi klubjában mondott bevezetőjét, amelyben Bauer Irén, Berta Katalin, Bóka Mária, Deák Ferenc, Dóró Sándor, Ejzler József, Ergh István, Fehér Kálmán, Foky István, Gulyás József, Hallai Sándor, Koncz István, Nagy Lukács, Vigh Rudolf, Virág Gábor és Végh Lajos verseit elemezte, majd megállapította: „Mintegy százhusz állandó munkatársa van az *Iffúság* irodalmi rovatának, akik rendszeresen küldenek be írásaikból, s akikkel állandó levelezéses kapcsolatban vagyunk. Ezeknek körülbelül a fele diák, a többiek ipari tanulók, munkásifjak, katonai szolgálaton levő fiatalok, néhány fiatal

tanító és tisztviselő. Ebből a hatalmas csoportból kiválik lassanként egy élgárda, mintegy 40-45 fiatal költő és prózaíró, s ezeknek mindegyike jelentetett már meg több írást, de úgyszólván kizárólag az *Ifjúság*ban. Talán hatan vagy heten jelentek meg írásaikkal, s mindössze egy vagy két ízben – más lapban is. A *Híd* egyseszedül Koncz István verseiből közölt egy alkalommal. E 45 fiatal közül, kiket én igen tehetségeseknek tartok, 22 diák, 32 pedig munkásifjú vagy egyéb foglalkozású. Huszonhatan csak verset írnak, tizenhatan csak prózával foglalkoznak, míg hárman mind a két műfajban alkotnak. Legtöbbjüket személy szerint ismerem és elmondhatom, hogy kivétel nélkül komoly, lelkiismeretes fiatalok, akik nem könnyű kirándulásnak tekintik jelentkezésüket az irodalmi színtéren. A velük fenntartott kapcsolat még átfogóbb, hasznosabb és teljesértékűbb lehetne, hogyha megfelelő hely és elég tér jutna nekik, mert bizony az *Ifjúság* egyetlen oldalán ennek a hatalmas gárdának nem elegendő. Ezért fontosnak tartom, hogy más lapjaink, s maga a *Híd* is több figyelemmel és megbecsüléssel forduljon feléjük. A jövőben rendszeresen nyújtok át válogatást a beérkezett kéziratokból az egyes irodalmi rovatok szerkesztőinek, jóindulatú értékelésükre bízva e kéziratok további sorsát. A prózaírókról, legnagyobb sajnálatomra, nem beszélhettem ebben a bevezetőben, mert szinte lehetetlennek mutatkozott egyidőben szólni róluk, még egy ilyen hézagos, hozzájuk sok tekintetben méltatlanul változatos ismertetőben is.”

Tomán László *Két új könyvünk* címmel Fehér Ferenc és Major Nándor könyveiről közölt ismertetőt megállapítva, hogy azok „könyvkiadásunk hosszabb szünetelése után jelentek meg, s úgy érezzük, itt az ideje felmérnünk: mennyire mertünk bevezetni azokba a vizekbe, amelyeket a jugoszláv irodalom nagy hajósai már birtokukba vettek, azaz, hányadán állunk a modern irodalommal [...] És ha a kritikus szava bántó, éles, bántóan éles lesz, bocsássa meg neki az író és az

olvasó egyaránt. Irodalmunk döntő pillanatait éljük [...] Fehér megfosztott bennünket attól a lehetőségtől, hogy verseit fejlődésükben, a költőt pedig változásában, hanyatlásában, emelkedésében avagy küzdelmeiben lássuk [...] még néhány kötetének kell megjelennie, amíg megjelenik maga a kristályosodott filozófia is [...] Elbeszélő irodalmunknak kétségtelenül frissítésre, új vérre van szüksége. Körülbelül két évvel ezelőtt még azt hittük, ezt az újat Major Nándor hozza érdekes, lírai, újságként ható elbeszéléseivel. Most, amikor egy év termését felölelő könyvét olvassuk, arról bizonyosodunk meg, hogy az ő útja nem oda vezetett, ahova vezethetett, ahova vezetnie kellett volna [...] modoros lett [...] szürkék írásai [...] vannak benne banalitások [...] Sajnos, Major majd minden elbeszélésén meglátszik, hogy főfoglalkozása a napi politikához és újságíráshoz köti [...] Új fejezetet nyit a jugoszláviai magyar prózairodalomban.”

Major Nándor könyvéről Szirmai Károly, Fehér Ferencéről pedig Saffer Pál, Bálint István és bizonyos értelemben Zákány Antal is írt a *Disputa* rovatban *A kritikáról – Fehérről... (Válasz Borinak)* címmel: „A vajdasági magyar kritika, irodalmunk címzetes kertésze már eleve erősen kacérkodott a sírásói hivatás kárhóztató címével, de íme, mostan, Bori képviselőjében végképpen és cáfolhatatlanul beadta folyamodványát arra [...] Szeli más lapra tartozik. A bizonyítékul hozott »lelkiismeretessége«, »objektivitása«, »művészi szimatja« és egyéb szépészeti kvalitásai alapján őt, sajnós, még rossz kritikusként sem merném mondani, mert egyáltalán nem kritikus. Mindent összevetve, állapítsuk meg a vajdasági irodalom, illetve irodalmi kritika napfogyatkozását [...] A sors csodálatos játéka folytán, hogyhogy nem, éppen Fehérnek jutott osztályrészül, hogy a mi irodalmi »Kongónk« szeretett négere legyen, akit a »kritika« kegyes, sápadtarcú misszionáriusai első és örök áldozatául szemeltek ki föloldó-térítő erkölcsi lincseléseikhez.” Lévy Andre Kvazimodo Braun István *Különös főpróba* című

darabjának szabadkai Népszínházbeli bemutatójáról, Burány Nándor pedig Tennessee Williams *Macska a forró bádogtetőn* című drámájának az Újvidéki Rádióban bemutatott rádióváltozatáról írt kritikát. Laták István *Mi az oka a tanulási kedv lanygulásának* címmel a szabadkai tanítóképző tanulmányi eredményeit elemezte.

További közlések: Lazar Merковиć: *A barackfa a napba nő* (Novella); Burány Nándor: *Versék (Kilátástalanság; Mint a hid...)*; Stevan Jakovljević: *Lovagias ügy a fogolytáborban* (Regényrészlet); Debreczeni József: *Diárium* (Szélgjegyzetek); Szirmai Károly: *Egy ember a kerítésnél* (Novella); Sinkó Ervin: *Új szerepet kérek* (Tanulmány); Herceg János: *Moša Pijade emléke*; Lévy Endre: *Órház vagyunk* (Naplójegyzetek a Telecskai dombok aljáról); Ivan Skušek: *Bepillantás a háború utáni szlovén drámairodalomba*; Herceg János: *Arany Toldijának százéves szerb kiadása*.

Ez az utolsó szám, amelynek impresszumában felelős szerkesztőként Herceg János neve volt feltüntetve.

1957. május 1.

Amerikai döntés született sugárhajtású katonai repülőgépek Jugoszláviának való szállításáról.¹

1. MJK56-59, 138.

1957. május 4.

Cséby Lajos belgrádi magyar nagykövet Dobrivoje Vidićnél tett látogatása során a megkötetendő államközi egyezmények sorában a kulturális egyezményt (> 1958. január 29.), a jogsegélyegyezményt (> 1960. május 7.) és a zágrábi magyar konzulátus megnyitására szóló egyezményt nyilvánította a legfontosabbnak.¹

1. MJK56-59, 186.

1957. május 6.

A budapesti Tátrai Vonósnégyes Belgrádban vendégszerepelt. Onnan Nišbe, Prištinába, Kovoška Mitrovicára és Szkopjéba utazott.¹

1. ÚR, 1957. május 21. 21.00; MOL XIX-J-1-j-5a-001494-1-1958.

1957. május 7.

Az Újvidéki Rádió közölte: „Novi Sadon rendezik meg az első rádiójáték-fesztivált. Szerdán délután kezdődnek a játékok és Beograd, Zagreb, Pristina, Ljubljana, Szarajevó, Szkopje és Novi Sad küld két-két rádiójátékot, hogy lepergessék, összehasonlítsák, értékeljék [...] Novi Sad két magyar nyelvű játékkal vesz részt a szemlén. Bernard Shaw *Szent Johanna* című színművének rádióváltozatát Nagy József rendezésében, és a suboticei magyar színház művészeivel adják elő. Georges Arnaud *A rettegés bére* című játékát a Novi Sad-i Rádió drámai együttese adja elő Lányi István rendezésében.”

1957. május 8.

Újvidéken megkezdődött az I. jugoszláv hangjátékfesztivál. A 11-ig tartó rendezvényen az Újvidéki Rádió Georges Arnaud *A rettegés bére* és G. Bernard Shaw *Szent Johanna* című művének rádióváltozatával vett részt. Lányi István rendezésért III. díjat kapott.¹

1. Depolo, Neda: *25 godina festivala jugoslovenske radio-drame 1957–1981*. Beograd, 1984, Jugoslovenska radio televizija.

1957. május 9.

A horgos–röszkei határátkelőnél a Jugoszláv Vöröskereszt átadott a Magyar Vöröskeresztnek 44 Jugoszláviába menekült kiskorú magyar állampolgárt.¹ Az átadásnál nagyszámú külföldi tudósító, valamint jugoszláv újságírók és filmek² voltak jelen.

1. MOL XIX-J-1-j-20f-002448-1957. – 2. Filmske novosti 20. FN BGD. In Šakić, Milošević: *Filmski katalog Vojvodine*. Novi Sad, 1973, TV NS, 78.

1957. május 9–25.

Újvidéken megtartották a II. Sterija Játékokat, amelyen három belgrádi, két-két zágrábi és ljubljana, valamint egy-egy újvidéki, celjei és szkopjei színház vett részt összesen 12 előadással. A játékok keretében szervezték meg az I. Jugoszláv Hangjátékfesztivált.¹ > 1957. május 8–11.

1. MOL XIX-J-1-j-20f-002448-1957.

1957. május 11.

Cséby Lajos belgrádi magyar nagykövet jelentést tett arról, hogy május 8-ára magához kérette Svetislav Stefanović jugoszláv belügyi államtitkár és „ismertette a Jugoszláviában lévő magyar menekültek helyzetét és azzal kapcsolatos problémákat [...] Miután a menekültügyi témát kimerítettük, Stefanović közölte, hogy még egy kérdést szeretne előadni. Ez pedig a Magyarországon lévő jugoszláv emigránsok kérdése. Elmondása szerint Magyarországon jelenleg kb. 50 jugoszláv emigráns a karhatalomban jelentős funkcióhoz jutott. Így pld. Trbović Gojko alezredes (nevezett a magyarországi emigránsok vezetője volt), Dobanovački Obrad őrnagy, Verstovšek Boris százados, Svetina Albert a közeljövőben fog rangot kapni. A fenti személyek és mások is az 1948. utáni jugoszlávellenes kampányban a legvéreességűbbek voltak. Nem tiltakozni kíván ezen személyek ilyen magas funkcióba helyezése miatt, hanem mint mondotta, csodálkoznak, és egyszerűen nem értik, hogy a magyar szervek ilyen felelős posztokra állítsák ezeket az embereket [...] Stefanović ezután annak illusztrálására, hogy ők ilyen esetekben „korrektebbül járnak el” közölte, hogy politikai menedékjogot adtak László István volt kereskedelmi tanácsosunk részére. László február végén Nyugat-Németországban kérte a jugoszlávoktól a menedékjogot, és akkor tért vissza Jugoszláviába. Jelenleg Belgrád környékén él és dolgozik. A jugoszláv hatóságok egy kötelező nyilatkozatot írtak alá Lászlóval, mely szerint kötelezik őt arra, hogy a magyar kormány ellen semmilyen tevékenységet nem folytathat. Milan

Milankotól szerzett értesülés szerint László február végén március elején jött vissza Nyugat-Németországból Jugoszláviába. Menedékjogot részére a frankfurti jugoszláv konzulátus adta meg. Tudomása szerint László Belgrádban egy vállalatnál dolgozik. Figyelembevételét az a körülményt, hogy László belgrádi kereskedelmi kirendeltség vezetői teendőit hosszú időn keresztül töltötte be, ennél fogva a követség helyzetét, általában a két ország közötti gazdasági és egyéb kapcsolatokat is jól ismerte, fennáll annak a veszélye, hogy jövőbeni munkánk során ártalmas tevékenységet fejthet ki. Javasoljuk, hogy a Központ vizsgálja meg ez ügyben teendő lépéseink módját, egyrészt a budapesti jugoszláv követség felé, másrészt a belgrádi hivatalos szervek felé a nagykövetség útján. Javasoljuk megvizsgálni az ellene emelendő gazdasági visszaélések kérdését is. Fennáll az a veszély is, hogy a régi munkatársain keresztül, valamint az ideutazó kereskedelmi szakembereken keresztül érdekeinket sértő tevékenységet fejthet ki.”¹

Csatorday Károly, a Protocole vezetője *Észrevételek Kádár elvtárs beszédével kapcsolatban* című feljegyzésében közölte: „Mijatović jugoszláv kereskedelmi tanácsos a beszélgetés során ezt mondta: »egy lépés előre, egy lépés hátra«. Magyarozatképpen hozzáfűzte, hogy »mindig újabb dolgokat találnak ki, amivel bennünket vádolhatnak. Most már azt vetik a szemünkre, hogy mi katonailag szemben állunk a szocialista országokkal«. Ezzel Kádár elvtársnak arra a megjegyzésére céltzott, mely a helytelen jugoszláv állásfoglalások között megemlíti azt, amely a szocialista tábor katonai blokként kezeli. Amikor arra hivatkoztam, hogy Kádár elvtárs beszédében jugoszláv vezetők kijelentéseire és a sajtó cikkeire támaszkodott, ezeknek a tényeknek a felsorakoztatásánál Mijatović csak mérgesen legyintett.”²

1. MOL XIX-J-1-j-20f-002448-1957. – 2. MOL XIX-J-1-j-4a-001760-3-1957.

1957. május 13.

Željuga budapesti jugoszláv követségi másodtitkár bemutatkozó látogatást tett a Külügyminisztériumban Subik István osztályvezető-helyettesnél.¹

1. MOL XIX-J-1-j-4a-001760-3-1957.

1957. május 18.

A tartományi pártbizottság titkársága a nemzeti kisebbségek helyzetét tűzte napirendre. Bevezetőjében Nagy József mindenekelőtt azt hangsúlyozta, hogy a nemzeti kisebbségek elsősorban az öngazgatás bevezetésével válnak egyenjogúvá az ország összes többi dolgozójával, és e helyzetük teszi lehetővé, hogy érvényesüljenek a társadalmi élet minden területén. A vitában Rehák László rámutatott, hogy nem lehet különbséget tenni az „államellenes” és az „államalkotó”, vagyis szerb sovinizmus között, mert mindkettő szocializmusellenes akkor is, ha ez utóbbi nem áll valamely más állam szolgálatában. Sava Mali nagy előrelépésként érzekelte, hogy a kisebbségek körében is megtörtént az osztályszempont szerinti megoszlás mondván: „A földhöz jutott magyar már többé nem ugyanaz a magyar a szocializmushoz való viszonyulás tekintetében, mint az a magyar, akinek kisajátították a földjét.”¹

A szabadkai Népszínház bemutatta Barta Lajos *Zsuzsi* című, 1916-ban írt zenés vígjátékát Varga István rendezésében. A díszletet Petrik Pál tervezte. Szereplők: Versegi József, Heck Paula, Szabó István, Juhász Anna. A darabot 46-szor játszották és összesen 18 418 nézője volt.²

1. Vajdasági Levéltár, 334. Fond. Idézi Bjelica 2010, 422–423. – 2. Lévay Endre: Olyan mint egy népszínmű. *7 Nap*, 1957. május 26. 7.; Sulhóf József: A vajdasági színházak ünnepi szemléje. *Híd*, 1957. 7. 444–446.; Gerold, Pastyik 1970.

1957. május 19.

Juhász Mihály az Újvidéki Rádió *Rádiópostá*-jában: „M. Irén suboticei tanuló írja, hogy iskolájukban működik a marxista klub. Arról is

beszámol, hogy a klub tagjainak az a véleménye, hogy a középiskolások ne járjanak templomba. Ezután M. Irén felteszi a kérdést, vajon nálunk biztosítja-e az alkotmány a szabad vallásgyakorlás jogát. Kedves tanuló barátunk! Őszintén szólva leveled kissé meglepett bennünket. Úgy hittük, hogy rugalmasabban bánsz majd el az említett problémával. Nem gondoltuk, hogy ilyen mereven szembehelyezed az alkotmányunk biztosította szabad vallásgyakorlást és egy szocialista társadalmi viszonyok között tanuló diák állásfoglalását. Igazat kell adnunk a marxista klub veled együtt tanuló diákjainak. Ők jogosan várják el tőled, sőt akár meg is követelhetik, hogy ne járj templomba. Hisz nap-nap után együtt vagytok, együtt tanultok, közös a problémátok, és ezek szerint állásfoglalásotoknak is közösnek kell lennie. De ne érts félre. Ez még mindig nem azt jelenti, hogy a hazánkban élő ember nem gyakorolhatja szabadon vallását. Ezek után csak azt tanácsolhatjuk, hogy tanulj és olvass sokat! De ne azért tanulj, hogy a leckét ötöstre tudd, hanem azért, hogy tudásod majd később az emberek, a dolgozók szolgálatába állíthasd. Ha így jársz el, bizonyosak vagyunk abban, hogy évek után majd te is azt vallod, amit már most is vallanak egyes osztálytársaid.”

1957. május 20.

Slobodan Šakota, a Szövetségi Végrehajtó Tanács mellett működő, és a magyar menekültek kérdésével foglalkozó bizottság elnöke magához kérte Cséby Lajos belgrádi magyar nagykövetet és arra kérte, adja meg írásos formában azokat az eseteket, amelyekre a magyar kormány a Jugoszláviába menekült magyar állampolgároknak amnesztiát biztosít.¹ > **1957. június 10.;** > **1957. július 1.**

1. MOL XIX-J-1-j-20f-001707-8-1957.

1957. május 21.

Garay Béla színházi levele az Újvidéki Rádióban: „A Zentai járás amatőr színházainak és műkedvelő együttesének szemléje elődöntőjéhez küldött bizottságok egy része Kanizsán, a másik Moholon nézte végig a színielőadásokat és a befejezés után, hétfőn délelőtt Zentán ült össze, hogy kiválassza az e hónap 25-én és 26-án Zentán tartandó döntőben részt vevő együtteseket. A bizottság megállapította, hogy a szemle során néhány komolyan dolgozó együttesnél az alakító erő sokatmondó eredményével találkozottak. Ezt a benyomást főleg a moholi, valamint a horgosi *Emberek* című darab, a kanizsai *Kwei-lan* és a zentai *Oj, Moravo* című darabok előadásai után érezték. A látottak alapján hozták meg döntésüket, hogy a május végén tartandó kétnapos döntőbe ezeket az együtteseket juttatják.”

1957. május 22.

Az ifjúság napja első megünneplése alkalmából Tito a *Mladost* ifjúsági hetilap igazgatójával, Budislav Šoškićyal folytatott beszélgetése során kifejtette véleményét több kérdéstről, egyebek között a Magyarországgal való kapcsolatok normalizálása mellett szállt síkra. Az interjút ugyanaznap közölte a *Magyar Szó* is.¹

Az Újvidéki Rádió beszámolt arról, hogy „Budapestben megnyílt a tavaszi képzőművészeti tárlat. E kultúresemény nyomán élénk vita fejlődött ki, amely közvetve a társadalmi és politikai élet továbbfejlődésére is hat. A vita, úgy látszik, elmérgesedett, és felszínre vetette a mai Magyarországon fennálló nézetek sokféleségét. Elsősorban el kell mondanunk, hogy a tárlat már csak azért is újszerű, mert az eddigi egy helyett négy bizottság bírálta el az anyagot. Minden kiállító maga választotta meg, melyik bizottságnak adja alkotását. Olyan művészi irányzatokhoz tartozó művek is kiállításra kerültek tehát, amelyeket eddig nem ismertek el. A közvélemény élénk érdeklődéssel várta a tárlat megnyitását, és már az első napok-

ban több mint tízezren tekintették meg [...] A *Népakarat*, a szakszervezetek lapja azt írja, hogy az úgynevezett absztrakt művészet között is nagy tehetségeket fedeztek fel. Ez viszont azt jelenti, hogy az absztrakt művészet fejlődését nem lehet elfojtani adminisztratív intézkedésekkel. A lap szerint maga a közönség dönt majd egyes képek értéktelenségéről, s azok maguktól »halnak el«. A *Népakarat* szerint a tavaszi tárlat nagy szolgálatot jelent az ország művészeti életének, mert lehetővé teszi az összehasonlítást. A *Magyarország* című folyóiratban ellenben Elmaher műbíráló, a *Népakarat* véleményétől eltérően az eddig tiltott irányzatok megjelenését a tárlaton »a kispolgári revizionizmus megnyilvánulásának« bélyegzi a művészetben. Elmaher szerint ez az anarchista szabadság eredménye, amely függetlennek tekinti magát a társadalom fejlődésének alapjaitól. Elmaher véleménye szerint a tárlat sikertelen kísérlet. S hogy ne ismétlődhesék, a bíráló javasolja, hogy – mint ő mondja – a magyar művészet jövődöbéli virágoskertjének ápolását a hivatott kertészekre, a pártra és a kormányra kell bízni. A tárlattal kapcsolatos vita valójában még a megnyitás előtt kezdődött. Közvetlenül a megnyitáskor Togliatti [Togliatti, Palmiro] véleményével kapcsolatban, aki szerint Magyarországon az az elv, hogy a kommunisták által helyesnek tartott művészeti irányzatot adminisztratív intézkedésekkel valósítják meg, a *Magyarország* azt írta, hogy Togliatti nincs tisztában a magyarországi körülményekkel. Togliatti ugyanis a *Rinascita* című folyóiratban azt állítja, hogy véleménye szerint az adminisztratív módszer mindig hibás, mivel a kommunisták szerint helyesnek tartott irányzatnak elsősorban viták és szabad összehasonlítások útján kell győznie. A *Magyarország* című folyóirat erre azt válaszolta, hogy Togliattinak igaza van, de csak távlatban. Egyébként a *Magyarország* szerint most, a nyílt ellenforradalom felett aratott győzelem után, az ellenforradalmi nézeteknek az irodalomban sincs helyük. Ezek után természetesen csak azt

kellene eldönteni, mi az ellenforradalmi és mi a revizionista. A *Magyarország* véleménye szerint nem szabad szem elől téveszteni, hogy Togliatti egy kapitalista országban lévő kommunista párt vezetőjeként szól hozzá egy uralmon lévő párt problémájához. Végül még meg kell jegyezni, hogy a magyarországi tavaszi tárlat minden bírálója egyezik abban, hogy a kiállítás elvont, távol áll a valóságtól és nem eléggé időszzerű”.

1. Tito 11, 298.; MJK56-59, 9., 16.

1957. május 23.

Újvidéki Rádió, a *Gyermekrádió* híradója: „Május 21-én délelőtt 10 órakor Belgrádban, a Beli Dvorban közel 350 pionír köszöntötte szeretett elnökünket, Tito elvtársat hatvanötödik születésnapja alkalmából [...] A legfiatalabb vendégek között ott voltak a suboticiai nyolcosztályos iskolák tanulói is. Tizennyolc pionír képviselte a suboticiai pajtásokat. Magyar nyelven Uborka Ágnes, a hatos számú nyolcosztályos iskola hatodikos tanulója, szerb nyelven pedig Mijuš Branka köszöntötte Tito marsallt.”

1957. május 24.

Tito a *Politika* igazgatójának és főszerkesztőjének adott interjújában elmondta: „Államunk egész szerkezete már olyan, hogy nincs helye nemzeti sovinizmusnak. Amit egyes külföldről sugalmazott egyének elkövetnek, inkább csak mesterségesen felfújtt dolog [...] Szeretném, ha iskoláink is – bár ezen a téren már sokat javítottunk – egységesebbek, jugoszláv szelleműek legyenek [...] Többet kellene írni a sajtóban irodalmunkról is, mert az írók szintén formálják a közvéleményt, és igencsak nagy hatást gyakorolhatnak az emberek hangulatára. Műveikben azonban jobban kidomboríthatnák a jugoszláv közösség jellegét anélkül, hogy feladnák a nemzeti kultúrát és a nemzeti kultúra múltban gyökerező hagyományait. A múlt az múlt.”¹

Peják Zsiva, a Jugoszláv Referatura főelőadója magához hívatta Željuga jugoszláv nagykövetségi másodtitkárt és szóbeli jegyzéket nyújtott át neki, amelyben közölte, hogy készen állnak a nyugdíj- és társadalombiztosítási egyezményrel kapcsolatos tárgyalások megkezdésére.² > 1956. május 29.; > 1956. augusztus 25.

Baktai Ferenc terjedelmes cikket írt a *Népakaratra* a nacionalista jelenségekről. Ő, ellentétben Pikay Istvánnal (> 1957. március 31.), nem azt vetette a Rákosi-korszak szemére, hogy fél előhozakodni a magyar kisebbségek kérdésével, hanem hogy állítólag túl lanyhán támadta a magyar nacionalizmust. A határok szerinte azt tükrözik, hogy Magyarország „Hitler utolsó csatlósa” volt a második világháború alatt. Ehhez képest csak a népi demokrácia nagyvonalúságának köszönhetőek olyan intézmények, mint a székelyföldi autonómia, az újvidéki rádióadás vagy a szlovákiai magyarok „jó életkörülményei”. Kifejtette, hogy akik ezzel a helyzettel elégedetlenkednek, azok „suttymban szívesen ócsárolják a szomszéd népi demokráciákat”, és amit el akarnak érni (s amiért októberben harcoltak is), az nem más, mint a „torzsalkodás a szomszéd népekkel”.³

Aladics János az Újvidéki Rádió *Találkozás a művésszel* című műsorában: „Amikor március végén a Novi Sad-i irodalmi klubban megtartott beszélgetés alapján fiatal költőket vonultattunk fel mikrofonunk előtt, ígéretet tettünk, hogy hamarosan hasonló műsorral kedveskedünk hallgatóinknak. Most erre is alkalom nyílt. Zentán ismét felolvasóestre gyűltek össze a fiatal tollforgatók, akiket legjobban lázas és mondhatnánk áldozatos aktivitásuk jellemez. Úgy gondoltuk, hogy az ifjúság napjáról ebben az irodalmi műsorban nem emlékezhetünk meg szebben és megfelelőbben, mint ha felvételeket közlünk a zentai találkozóról, a fiatal művészek találkozójáról, felvételeket, amelyekből hamisítatlanul árad azoknak a hangja, akik prózájukban

és verseikben ezt a mi mai, ünnepelet és ünneplő, építő és harcos, sokat ígérő ifúságunkat éneklik. Azért nem kell megijedni kedves hallgatóink. Most sem hallanak csak prózát. Fiataljaink legtöbbször – úgy látszik ez is egyik jellegzetessége a fiatalságnak – szívesebben ír verset. Prózával csak a merészebbje foglalkozik.” A műsorban Vigh Rudolf, Bóka Mária, Dóró Sándor, Fehér Kálmán, Gulyás József és Bauer Irén egy-egy verse és Varga Rózsa novellarészlete hangzott el. A beszámoló külön foglalkozott Tolnai Ottó és Pintér Lajos novellájával megjegyezve: „Sajnos az idő rövidege nem engedi meg, hogy a két ifjú elbeszélő művéből hosszabb részletet adjunk, mert sokan szeretnének még megszólalni a mikrofon előtt. Elmondjuk hát nagyjából észrevételeinket a két ifjú írásairól. Tolnai Ottó [*A gróf* című] novellájában egy emberroncs lázálmain át megkísérli elénk vetíteni, hogy mi lenne, ha ez az emberroncs nemcsak szabadon álmodhatna, de esetleg valóra is válhatná álmait. Pintér jóval realisabb talajon mozog. [*Csámpás bakancsok itéletnapja* című] Elbeszélésének alakja az egyszerű ember, annak bánatai és problémái. Bár Pintér íráskészsége fejlettebb, úgy véljük, hogy nem tévedünk, ha azt állítjuk, hogy a téma mindkettőnél meghaladja a kifejezőerőt. Ez azonban nem olyan nagy baj. Fiatalok még, idő és út áll előttük. Akinek mondanivalója van – Pintérnek és Tolnainak pedig van – az előbb-utóbb megtalálja a módját, hogy azt hibátlanul közölje is velünk. Ennek reményében adtuk közre ezt a két kis részletet is. Fiatalok találkoztak Zentán, hogy közöljék egymással élményeiket a világról, amelynek még a kapujában állnak, és amelynek szocialista társadalmá kitért karokkal várja őket mint a ma és a jövő seregű krónikáshadait. Természetesen ebbe a műsorba nem kerülhetett be minden, ami ott elhangzott, mint ahogy nem adhat ez a néhány röpke perc teljes képet sem arról az életről, amely ezekben a fiatalokban érik, és ajkukat szólásra feszíti. Mégis reméljük, hogy a maga szerény módján ez a kis műsorunk is hoz-

zájárul majd a fiatalok ünnepeinek fényéhez, és hang lesz a nagy köszöntésben, amellyel hazánk köszönti őket – akik jönnek.”

1. TitoNF, 132. – 2. MOL XIX-J-1-j-4a-001760-3-1957. – 3. Baktai Ferenc: Amiről nem beszélünk. *Népakarat*, 1957. május 24. Idézi Szesztay 2003, 106.

1957. május 25.

A magyar és a jugoszláv kormány képviselői aláírták az állatok, állati termékek, fertőző betegségek terjesztésére alkalmas tárgyak két ország közötti forgalmának szabályozásáról szóló megállapodást, amely 1959 januárjában lépett életbe.¹

Zomborban megkezdődött a Vajdasági Színházak VIII. fesztiválja. A június 9-ig tartó rendezvénysorozat keretében kilenc színház (köztük két belgrádi) összesen 13 előadást tartott. A szabadkai Népszínház magyar társulata Barta Lajos *Zsuzsi* című zenés vígjátékát adta elő Varga István rendezésében (> 1957. május 18.), a topolyai magyar Népszínház pedig Velimir Subotić *Emberék* című darabjával szerepelt, amelyet Garay Béla rendezett.²

Zentán megkezdődött a járás amatőr színházainak és műkedvelő együttesinek kétnapos szemléje. > 1957. május 21.; > 1957. május 28.

1. *Magyar Közlöny*, 1959. január 31.; MJK56-59, 186.; MJK1956, 65. – 2. *20 susreta pozorišta Vojvodine*. Novi Sad, 1970, Zajednica profesionalnih pozorišta Vojvodine, 58.; A vajdasági színházak fesztiválja Zomborban. MSz, 1957. május 28. 4.

1957. május 26.

Szeli István a *Magyar Szóban* a zentai érettségizettek egyetemi továbbtanulásának jellemzőit ismertette közölte: a felszabadulás utáni tíz évben, 1955-ig több mint 80 orvostanhallgató került ki a zentai érettségizők közül. 1949-ig mindössze 13 érettségiző ment bölcsészkarra, 1950-től 1955-ig viszont már 52. Négy érettségi

generációból 1949-ig ketten, 1950 és 1955 között viszont már 35-en mentek jogi pályára. 1955-ig összesen hatan, 1956-ban azonban már nyolcan iratkoztak közgazdasági tanulmányokra.¹

1. Szeli István: Pályaválasztó fiatalok között. MSz, 1957. május 26. 2.

1957. május 27.

Tito a macedóniai Gosztiváron, a Vrutok víz-erőműnél mondott beszédében kifejtette: „Magyarországon meglehetősen súlyos helyzet, úgyszólván katasztrófális helyzet következett be, és emiatt megromlott a viszony közöttünk. Ezeket az eseményeket illetően nekünk is megvolt a magunk álláspontja, és nekik is. De vajon azért, mert nem volt egyforma a nézetünk a magyarországi eseményeket illetően, el kellett-e mindjobban távolodnunk egymástól, és meg kellett-e szakítanunk a baráti viszonyt? Nem kellett. Megmaradhattunk álláspontunk mellett anélkül, hogy Magyarország nagy bajában nyert vagy veszített volna valamit. És lám, amikor a dolgok kezdtek megint abban az irányban haladni, mint 1948-ban, egyes kelet-európai országok, elsősorban a Szovjetunió jelenlegi vezetői belátták, hogy ez helytelen, és abba hagyták [...] Mert sok közös dolgunk van. Ők a maguk módján építik a szocializmust, mi pedig a magunk módján.”¹

1. Tito 11, 334–335.

1957. május 28.

Megkezdődött a *Magyar Szó* nyomtatása a Forum-ház nyomdájában.¹ Ugyanaznap közölte a *Magyar Szó* először impresszumában az új címet: Jovan Đorđević utca 2. helyett Vojvoda Mišić utca 1.²

Az Újvidéki Rádió művelődési műsorában Sulhóf József így számolt be a Zentai járás > **1957. május 25–26-án** megtartott színjátszó szemléjéről: „Úgy alakult, hogy a járásból jelentkező tizennégy együttes közül három szerb és egy magyar bizonyult alkalmasnak arra, hogy a

zentai szemlén kiálljon. Nem arányszám szerint válogatták ki őket, hanem a mutatott színvonal szerint. Így azután szerb nyelven a moholiak és a horgosiak is Subotić *Emberek* című drámájával, a zentaiak Lukić *Oj, Moravo* című különös színművével és magyarul a kanizsaiak Pearl Buck dramatizált regényével a *Kwei-lan* című kínai tárgyú színművel szerepeltek. Szemle volt, és nem verseny. De mert a szereplők nagyon ragaszkodtak valamilyen sorrendhez, a bírálóbizottság – bizony kissé kelletlenül – egyenrangúan legjobbaknak ítélte a kanizsaiak és a horgosiak játékát [...] Sajnos egészében véve a szemle arra mutatott rá, hogy a műkedvelő színjáték színvonala visszaesőben van. Egy-két év előtt elérték a csúcst. Tovább már csak hivatásos rendező mellett fejlődhetnek. Ennek azonban sokmindenféle akadálya van. Pénz és rendezők kellett volna. De egyik sincs, hiszen annyi minden másra kell a pénz! És így ezek a műkedvelő intézmények nem nötték ki magukat a maguk kis helyi színházává, persze műkedvelő alapon. Inkább visszaesőben van a mozgalom. Amit az előadások látogatottsága is mutat. De arról ne beszéljünk, hogy milyen közönségük van ezeknek az együtteseknek. Mert a szemlének magának nem volt közönsége. A cirkusz, a mozi és nem kis mértékben a közöny elvitte a közönséget. Ami arra mutat, hogy az ilyen összpontosított szemléket nem érdemes megrendezni. Otthon minden együttesnek van közönsége, a maga körzetében mindegyik hat. Ez fontosabb is, jelentősebb is. Ajánlanám hát, hogy hagyjuk őket otthonukban, s ha kell, járjon körül a bizottság. Alighanem tanácsadói szerepében is több segítséget nyújthat majd az együtteseknek.”

Aladics János elmondta: „Alig csitulak el a II. Jugoszláv Színjátékok, a Sterija Játékok harsónái, amelyek a nagyszerű szemle befejezését jelentették, máris egy újabb színházi esemény – a Vajdasági Színházak VIII. Szemléje kezdődött meg Zomborban. A több mint két hétig tartó szemlén tartományunk összes hivatásos

együttese, valamint néhány eminens belgrádi együttes is fellép. Szombaton délelőtt, a szemle első napján a korszerű jugoszláv dráma kiállítása nyílt meg a zombori Népszínház előcsarnokában, míg este nyolc órakor Borislav Mihajlović *Vojvodina költői panorámáját* mutatták be a zombori közönségnek a Novi Sad-i Szerb Népszínház tagjai. Vasárnap délelőtt került sor Milan Konjović festőművész retrospektív kiállításának megnyitására a Városi Múzeumban. Este Jean Anouilh *Colombáját* adta elő a Novi Sad-i Szerb Népszínház együttese. Ma este Josip Lešić *Sebhely* című művét adják elő a zrenjanini Népszínház tagjai. Ezután, a hét többi napján, felvonul a suboticei Népszínház Barta Lajos *Zsuzsi* című vígjátékával, ugyane színház horvát együttese Ivo Vojnović *Ekvinocium* (Nap-éj egyenlőség) nevű drámájával lép színre. Ezt követően Branislav Đorđević *Sarki ház* című műve kerül előadásra, s végül a topolyai Népszínház előadja Velimir Subotić *Emberek* című drámáját. A fesztivál keretén belül Zombor színházlátogatóinak alkalma nyílik néhány fővárosi színház vendéglőadásában is gyönyörködni. Így vasárnap, június 2-án, a belgrádi drámai kvartett előadja Goethe *Faustját*, hétfőn Davičo *Dal* című műve kerül színre az Atelje 212 nevű kamaraszínház tolmácsolásában, szerdán a Jugoszláv Néphadsereg énekkara hangversenyez a járási Népbizottság épülete előtti dobogón, utána a belgrádi Népszínház művészei Herman Wouk *Lázadás a Caim hajón* nevű drámáját adják elő. A szemle a Novi Sad-i Szerb Népszínház háromnapos vendéglőadásaival zárul, amelynek során Puccini *Toscája*, Verdi *Traviatája* és Aszafjev *Bahsiszeréji forrás* [szökökút] című balettjátéka kerül színre. A szemle programjában szerepel a vajdasági színházi vezetők tanácskozása is, a zombori népegyetem pedig előadássorozatot szervez vajdasági és belgrádi szakemberek közreműködésével.” Lányi István a *Zsuzsi* szabadkai bemutatójával kapcsolatban megjegyezte: „Hazai szerző írta volna ezt a darabot, bizonyos

hogy minden színház igazgatósága elutasította volna, mint érzélgős, eszmétlen, naftalin-illatú és műkedvelő színpadra is csak alig-alig kívánczoló, népszínmű-szerű irományt. És ha így tett volna, jól tette volna [...] Igaz, hogy a *Zsuzsi* zsúfolt házak előtt fut...”

1. Kalapis Zoltán: A Magyar Szó évei, évtizedei. In *A Magyar Szó 1989. évi Naptára*. 1988, 117. –

2. Kalapis Zoltán: Sajtótörténetünk fejezetei. In Vukovics Géza, Kalapis Zoltán összeáll.: *Újságírók kézikönyve*. Újvidék, 1989, Forum, 104.

1957. május 29.

Aladics János az Újvidéki Rádióban megjegyezte: „Megjelent a *Híd* legújabb, májusi száma. Ez az első szám, amióta az új szerkesztőbizottság vette át a folyóirat irányítását. Alig telt el 15 nap az új szerkesztőbizottság kinevezése óta s érthető, hogy ilyen rövid idő alatt nem történhetett jelentősebb változás a szerkesztés elveiben.”

1957. május 30.

Bácski György Sinkó Ervinnek: „Anyósa – így ígéri a *Volk und Kultur* szerkesztőségében – e napokban megkapja végre az első honoráriumot. Kolozsvárt az *Utunk* szerkesztőségénél, Marosvásárhelyt az *Igaz Szó*-nál leadtam kéziratot, de sajnos minden úgy elhúzódik [...] Remélem, hogy időközben megkapta a folyóiratokat: *Korunk* 1., 2-3. és 4. sz., *Igaz Szó* 1., 2. és 3. [...] A következő küldeménnyel csatolok majd egynehány számot az *Utunk*-ból is, azt hiszem érdeklí, és bizonyosan sok ismerős névvel találkozok ott. A magam részéről igazolom a *Literatura* 1. és 2. sz. vételét – igazán nagyon-nagyon érdekel [...] A *Delo*-ban olvastam a *Krvavi mit* III., V. és VI. részét – sajnos ilyen hiányosan kaptam. Megjelenik könyvalakban is? Igazán nagyon örültem annak, hogy Krležának tetszettek a fordítások. Én annyira elbizakodott vagyok, azt képzelem, hogy nem kevésbé jól fordítok szerbre is (Poe *Holló*-jának fordítását itt nagyon dicsérik, ha nem is jelenhett meg, mert »pesszimista«!) Arra gondolok, hogy egynehány román verset fordítsak szerbre

és elküldjem. Azt tudom, hogy Krleža jól tud magyarul. Most kaptam meg a *Banket u Blitvi* új, 1953-as kiadását és nagy élvezettel olvasom újra. Szeretném Krležának valamely színdarabját magyarra fordítani az itteni színházaknak. Arra kérem, értesítsen, mely színdarabját ajánlja (miután képet alkotott magának fenti folyóiratok olvasása után arról, mi megy nálunk).¹

1. Sinkó Ervin levelezése II., 86. 96–98.

1957. május

A *Híd* 5. számától a felelős szerkesztő az addigi Herceg János helyett Major Nándor lett.¹ A szerkesztőbizottság tagjai: Ács Károly, Fehér Ferenc, Saffer Pál, Vébel Lajos, Vukovics Géza.

Tartalma: Majtényi Mihály: „*Szóltanok megnyíló szája voltam*” [Laták István]; Laták István: *Versek [Az egyetlen érdemes életút mentén; Ezer bukfcenet is; Zöldelő almáid...]*; Németh István: *Talyigán vetett ágy* [Novella]; Fehér Ferenc: *Versek [Ismerkedés a pusztán; Kései látogatás; Szelíd leszámolás]*; Kántor Oszkár: *A bolond csavargó* [Novella]; Sulhóf József: *A nyolcvan éves Izidóra Szekulics*; Izidóra Szekulics: *Vihar a fjur felett* [Részlet a *Norvégiai levelek* című könyvből. Ford. Saffer Pál]; Sinkó Ervin: *Újszerpet kérek* [A Krleža-tanulmány utolsó részlete]; Lévy Andre: *Eduárd gyermekei* [Marc-Gilbert Sauvajon darabjának bemutatója a szabadkai Népszínházban]; Lévy Andre: *Egy vajdasági mű* [Velimir Subotić: *Emberék*. Topolyai Népszínház]; Bálint István: *Török Gyula* Porban című regénye.

1957. június 2.

Vébel Lajos vasárnapi tárcarovatában *Hurcolkodott a szerkesztőség* címmel számolt be arról, hogy a *Magyar Szó* szerkesztősége átköltözött a Forum-házba.¹

1. Bosnyák 2003, 55.

1957. június 4.

Újvidéken a Népi Ifjúság tartományi bizottságának ülésén bírálták a nemzetiségi kultúregyesületek munkáját mondván, hogy azok irányítói a nemzeti romantikát és folklórt szorgalmazzák. „Nagy József, a Vajdasági Közművelődési Közösség elnöke is fellépett a kultúregyletek által keletkező »nemzetiségi elszigeteltség« ellen. Még az év folyamán elkezdődött a vegyes lakosságú községekben az addig nemzetiségenként tagolódo csoportok összevonása egységes, közös kultúrszervekké. Ezek a Testvériség–egység nevet viselték.”¹ Az Újvidéki Rádióban Kizur István számolt be a Népi Ifjúság tartományi bizottságának üléséről: „Vajdaság ifjúságának kultúrélete – különösen falvainkban – még mindig szűk, folklorista keretek között mozog. Kultúregyesületeink nagy részének ilyen munkarendszere nemcsak hogy nehézkes, hanem részben gátolja is fiatalaink kulturális fejlődésének és felfogásának kibontakozását [...] A tárgysorozat második pontjáról, az ifjúság testnevelésének problémájáról Pfaf János elnökségi tag számolt be [...] egyes szervezeteink helytelenül értelmezik a fiatalság sportéletének fejlesztését, mert véleményük szerint csak a labdarúgás, a birkózás és a boksza a sport. Ez téves felfogás, mert közismert, hogy a Partizán testnevelő egyesületek, a felderítők, a hegymászók, a Szünidei Szövetség és számos más szervezet nyújt lehetőséget fiataljainknak a testnevelésre és szórakozásra.”

Aladics János ugyanott közölte: „A kultúrközösség tartományi tanácsa pályázatot írt ki eredeti drámai művek írására, és közzétette feltételeit is. A műnek egész estét betöltő terjedelműnek kell lennie, és fő követelmény a pályaművekkel szemben az, hogy témájukat a mából merítsék. A drámákat aláírás nélkül kell beküldeni, és készülhetnek a jugoszláv nemzetiségek bármely nyelvén, beleértve a kisebbségeket is. A pályázati díjak meglehetősen magasak: az első díj 300 000, a második 200 000, a harmadik pedig 100 000 dinár. A bírálóbizottság tagjai:

Stanislav Bajić, a belgrádi színiakadémia tanára, valamint néhány Novi Sad-i író és rendező: Mladen Leskovac, Borislav Mihajlović, Boško Petrović, Vlada Popović, Bora Hanauska és Sinkó Ervin zágrábi író.”

1. A MSz 1957. június 6-i számára hivatkozva idézi Révay István: A jugoszláviai magyarság mai helyzete. *Katolikus Szemle*, 1958. október. 178. Idézi Szesztay 2003, 162.

1957. június 5.

Sinkó Ervin Károlyi Mihálynénak: „Minden szuggesztíóját a jugoszláv kiadásra nézve alaposan mérlegelni fogom, mert én is igen fontosnak tartom, hogy a rendelkezésre álló anyagot az angol kiadásnál jobban használjuk fel. Egy kívánságát azonban nem lehet teljesítenem: a Taylor előszava nem jelenhet meg a jugoszláv kiadásban se első, se esetleges második előszóként. Ebben az előszóban a diktatúrát és a reakciós zsarnokságot »equally detestable«-nak nevezi és ott az utolsó mondat is » a szentről«, ami itt egész másképp hangzana, mint Angliában. Jugoszláv kiadásban jugoszláv perspektívából és nem angoltól kell értékelni Károlyi alakját. S egész biztos, hogy a jugoszláv kiadó se vállalkozna rá, hogy a könyvben Taylor előszava is benne legyen – eltekintve attól, hogy én sem vállalnám, hogy ezzel az előszóval, mint szerkesztő, azonosítsam magam, egyszerűen világnézeti különbségek teszik ezt lehetetlenné.”¹

1. Sinkó Ervin levelezése II., 87. 98–99. Eredetije a PI Archívumában, 704 f 91. ó.e. 90–91.

1957. június 6.

Az újjvidéki József Attila Kultúregyesületben megtartották a *Szép Szó* élő irodalmi szemle 8. számát: *Minket nem lehet letagadni. Fiatal íróké a szó*. Deák Ferenc, Fehér Kálmán, Gulyás József, Pintér Lajos, Szajkó Margit, Tolnai Ottó, Tolnai Zoltán, Vigh Rudolf. Bevezetőt Fehér Ferenc mondott.¹

1. Tomán László: A *Szép Szó* élő irodalmi szemle 1956–1958. Emlékezés és adatok. *Létünk*, 1986. 6. 925–930.

1957. június 10.

Cséby Lajos belgrádi magyar nagykövet a Külügyminisztérium Politikai Osztálya keretében működő Külföldi Magyarok Önálló Referatúrájának küldött jelentésében beszámolt arról, hogy „Milan Milanko a hazatelepítési bizottság jugoszláv elnökével több ízben beszélgettem a hazatelepítési problémákról. A beszélgetések egyikén Milanko arra kért, hogy lehetőség szerint sürgessem meg Tóth Magda és Sebestyén ügyében adandó válaszunkat. Közölte, hogy ezzel a kérdéssel ő személy szerint van megbízva, és szeretné azt minél előbb a napirendről levenni. Azon érdeklődésemre, hogy ezt a kérdést miképpen kívánják megoldani, elmondta, hogy Tóth Magda és Sebestyén ellenében 5 jugoszláv emigránst szeretnének megkapni. Ezek: Trbovics Gojko [Trbović], Dobanovacki Obrad [Dobanovački], Versztovsek Borisz [Boris Versztovšek], Svetina Albert [Svetina] és Glazsar Bozso [Božo Glažar]. Elmondta továbbá, hogy Jugoszláviában egy amerikai delegáció tartózkodik, amely többek között Tóth Magda mielőbbi nyugatra való szállítását is kérte. Egy másik beszélgetés során Milanko közölte, hogy Szalai Lajos nevezetű mérnök, aki hivatalos útban volt Bulgária felé, Nisben [Nišben] politikai menedékjogot kért tőlük. Nevezett jelenleg a Neresznica-i [Neresnica] menekülttáborban tartózkodik. Ugyancsak elmondta, hogy Endrédi György nevezetű személy – akinek felesége múlt év decemberben útlevéllel jött Jugoszláviába, és itt maradt – májusban ugyancsak útlevéllel Jugoszláviába jött azzal a céllal, hogy feleségét hazavigye, de időközben meggondolta magát, és ő is politikai menedékjogot kért. Fenti két személy Jugoszláviába történt disszidálása kb. egyidőre esik s feltehető, hogy jugoszláv részről erős nyomásnak voltak kitéve, s rábeszéltek őket, hogy Jugoszláviába maradjanak. Ezt a feltételezést alátámasztja az is, hogy Szalai mérnök Nisben történt maradása eléggé kapkodó és hirtelen módon történt elhatározást mutat,

mivel utipodgyászát, kabátját, kalapját a vonaton hagyta, és az eljutott Szófiába.”¹

A nagykövet ugyanaznap a Központnak küldött jelentésében beszámolt arról, hogy Lindt, az ENSZ menekültügyi főbiztosa május 8-tól váratlanul Jugoszláviába utazott, mert „a magyar és jugoszláv Vöröskereszt megállapodása alapján május 9-re tűzték ki a Jugoszláviában tartózkodott magyar gyerekek hazatelepítését. Lindt belgrádi tartózkodása alatt tudomásunk szerint 3 ízben is tárgyalt Stefanović belügyminiszterrel. A tárgyalások során jugoszláv részről tájékoztatták Lindtet a Jugoszláviába menekült gyerekek hazatelepítése terén elfoglalt jugoszláv álláspontról. Lindt személyes fellépésével e kérdéssel kapcsolatban azt akarta elérni, hogy a jugoszlávok jelenleg ne foglalkozzanak a gyermekek hazatelepítésével, halasszák azt el addig, amíg a Nemzetközi Vöröskereszt a Magyar Vöröskereszttel e kérdésben megállapodik. Jugoszláv részről ezt nem voltak hajlandók elfogadni, és 9-én a gyerekek első csoportjának hazatelepítése meg is történt. Ettől függetlenül, értesülésünk szerint, jugoszláv részről biztosították a menekültügyi főbiztost arról, hogy Belgrádban székelő megbízottját minden esetben tájékoztatni fogják a 14 évig terjedő gyermekek hazatelepítéséről. Ezt azért teszik, hogy alkalom nyíljk a menekültügyi főbiztosság képviselőjének a gyermekek »érdekében« teendő észrevételek megtételére.” E jelentésében ismertette Anton Kaciannak, a jugoszláv Külügyi Államtitkárság menekültügyi kérdésekkel foglalkozó előadójának a felszólalását az ENSZ Menekültügyi Alapja Végrehajtó Bizottságának június eleji ülésén. Eszerint „Jugoszláviába június 5-ig 19 214 személy disszidált. Ebből a számból Norvégiába 299, Svájcba 247, Svédországba 592, Belgiumba 990, Nyugat-Németországba 697, Kanadába 301 személy ment. A közeli napokban Belgiumba távozik egy 477 főből álló csoport, Kanadába 1000, Ausztráliába 2000, Franciaországba 1500, valamint Nyugat-Németországba, Svájcba, Olaszországba, Izra-

elbe és néhány más országba távozik egy meg nem határozott számú csoport. Feltételezések szerint július végéig 6500 menekült kérdése fog megoldódni, úgy, hogy az év második felében Jugoszláviába kb. 7500 disszidens marad [...] Május 15-ig költségeik elérik a 4 583 071 dollárt.” Cséby felhívta a figyelmet arra, hogy „Az ENSZ menekültügyi főbiztosságának értékelése szerint a jugoszláv kormánynak az év végére 7 191 500 dolláros fedezetlen kiadásai lesznek. Ausztriának ezzel szemben az év végére 993 515 dolláros fedezetlen kiadása lesz. Ez az arány megmutatja, hogy a jugoszláv kormány költségeinek tehermentesítését másképp kezelik, mint az osztrák kormányét.”²

1. MOL XIX-J-1-j-20f-002956-1957. – 2. MOL XIX-J-1-j-20f-001707-6-1957.

1957. június 11.

Belovai Mihály, az Újvidéki Rádió nagybecskereki tudósítója közölte, hogy „Muzslyán a választók gyűlése helyi hozzájárulást szavazott meg a begai híd töltésének kiépítésére. A határozat szerint minden nagykorú muzslyainak tíz köbméter földet kell a töltésbe hordania. A töltés zrenjanini [Nagybecskerek] oldalát a Zrenjanini Községi Népbizottság építteti. A híd konstrukciójának nagy része már kész, és ha az időjárás megengedi a töltés zavartalan építését, még ebben az évben megindul a közlekedés a muzslyai hídon”.

Aladics János az újvidéki Zenei Középiskola hangversenyéről számolt be: „Kellemes órát tölthetett az a csekély számú, főleg rokonokból és ismerősökből álló közönség, amely vasárnap délelőtt részt vett a Novi Sad-i közép fokú zeneiskola díjnyertes tanulóinak hangversenyén [...] A legnagyobb meglepetést Baranyai Jenő keltette pompás hegedűjátékával [...] Bartók »szonatinájának« merész atonalitása és széles mesélőkedve meg-megcsillant Vékás Valéria zongorázásában. Gál Gyula a közép fokon nyert első díjat [...] Említésre méltó még Hartig Tibor teljesítménye, aki

szépen tolmácsolta Popper [Popper Dávid] mazurkáját [...] Egyetlen szólóénekesként Najbauer Sarolta lépett fel [...] A többiek, Jovanović, Bas és Martinko játéka nem lépte túl a szolid iskolai tolmácsolás kereteit.”

1957. június 12.

Madarász András jelentése az Újvidéki Rádió *Hangos híradójában*: „Újabb harmincnégy magyar gyermek tért vissza Jugoszláviából szüleihez. Igénytelen szoba. Benne két asztal. Az egyiknél négy férfi és egy nő ül. Szemben velük gyermekek, fiúk és lányok. Srbobranban [Szenttamás] történt ma délelőtt 9 órakor. Milanko a magyar menekültek ügyeit intéző jugoszláv bizottság képviselője előtt egy névjegyzék. Ebből olvassa a neveket: Bartus József, Német István, Szlikovszki Mária. És így tovább a 34-es sorszámig. Végül pedig mikor már mindegyik kimondta, hogy jelen, egy kérdés hangzik el: Jól érzitek magukat? Igen. A válasz egyhangú. Utána az asztalnál egy ember angolul kezd beszélni. A tolmács szavaiból a teremben lévő fiatalok megtudják, hogy Courvoisier ENSZ menekültügyi főbiztos jugoszláviai megbízottjának a helyettese szól hozzájuk. A válasz, akárcsak az előbb, itt is egyöntetű. Igen, haza akarunk menni. Nem, nem kényszerített bennünket senki. Most Barity, Magyarország jugoszláviai nagykövetségének titkára szólal meg. Röviden köszönti a hazatérő fiúkat, lányokat, és amikor azt mondja, hogy néhány órán belül Magyarországon lesznek, a délutáni órákban pedig egyesek már eljutnak a szülői otthonba is, örömszivaj tölti be a termet. S elindul velük a gépkocsi a magyar–jugoszláv határ felé, a horgosi határátjáróhoz. Ott már várták őket, és rövid formaságok után kettes sorban áthaladnak a határvonalon. Minden lépés közelebb viszi őket a már hosszú idő óta nem látott szülőkhöz. Srbobrantól a határig beszélgettünk velük. Hogy miért szöktek el hazulról? A válaszok majdnem szó szerint egyeznek. Ma már maguk sem tudják. Kalandvágából vagy mi a csodából. Nehéz

pontosan meghatározni. Fontos, hogy hazamegyünk. Igaz, nem panaszkodhatunk az itteni bánásmódra és ellátásra, sőt inkább dicsérhetjük, de ahogy a közmondás is mondja: mindenütt jó, de legjobb otthon. Ezek után talán hozzá sem kell fűznünk, hogy ezek a 14–18 év közötti gyerekek saját elhatározásukból lépték át másodszer a magyar–jugoszláv határt. Most azonban nem a nagyvilágba indultak, mint néhány hónappal ezelőtt, hanem haza.”

1957. június 13.

A jugoszláv szövetségi kormány elfogadta és közzétára bocsátotta az oktatási törvény tervezetét,¹ amely hatályba léptette volna az 1955 óta készülő iskolareform tervét. A megvitatandó elképzelés kötelező erejűen írta volna elő a kisebbségek anyanyelvi oktatását, de csak általános iskolai szinten mondván, hogy csak ez a szint kötelező. A közép- és felsőfokú oktatás kérdését a köztársaságokra kívánták bízni. A nemzetiségi területek képviselőin kívül a köztársaságok és tartományok vezetősége is élesen ellenezte az elképzelést. A vita végkicsengése az volt, hogy a terveket módosítani kell.² > **1958. június 28.;** > **1958. szeptember 1.**

1. --: Az iskolarendszer nyilvános vitája. A Szövetségi Végrehajtó Tanács javaslata. MSz, 1957. június 21. – 2. Rehák László: *Kisebbségtől a nemzetiségig. Tanulmányok*. Újvidék, 1979, Forum, 164–165.; Kurimszky Sándor nagykövet: 1955. évi összefoglaló. MOL XIX-J-4-a, Belgrádi Követség iratai, 23. d. 441–470. Idézi Szesztay.

1957. június 14.

Belgrádban, a Központi Szakszervezeti Tanács újonnan épült otthonában megkezdődött a Jugoszláv Rádiódifúzió negyedik zenei fesztiválja, amely egyben az első könnyűzenei szemle volt.¹ > **1957. június 15.;** > **1957. június 22.;** > **1957. június 23.**

1. ÚR, 1957. június 18.

1957. június 15.

Belgrádban a Jugoszláviai Közművelődési Közösségek Szövetsége¹ közgyűlésén úgy döntött, hogy átalakult Jugoszlávia Közművelődési Tanácsává,² amelynek „pusztán tanácsadó és összehangoló szerepe lesz”.³ A közgyűlésről Saffer Pál így számolt be az Újvidéki Rádió aznapi *Hangos híradójában*: „Ivan Regent elnök nyitotta meg a közgyűlést, és megnyitó beszédében röviden vázolta azokat az okokat, amelyek szükségessé tették, hogy a közművelődési szövetségek addigi tanácsa [1954-ben alakult Zágrábban] szélesebb alapon, Jugoszlávia Közművelődési Tanácsává alakuljon át [...] A javaslat alapján élénk vita fejlődött ki. Egyes vitázók szerint a megelőző vita folyamán olyan aggályok merültek fel, hogy az új testület rendelkező szervvé válhat. Ez az aggodalom azonban, amint számos vitázó hangsúlyozta, és amint azt az alakuló okmánytervezet is bizonyítja, alaptalan, mert az új Közművelődési Tanácsnak tisztán tanácsadói és koordinációs jellege lesz, ami egyáltalán nem gátolja a részt vevő szervezetek és testületek önállóságát, és teljes szabadságát”. > **1957. június 16.**

Ugyanott Németh István arról tájékoztatott, hogy „Belgrádban tegnap este megkezdődött a Jugoszláv Rádiódifúzió első könnyűzenei fesztiválja, amely június 14-től 21-ig tart [...] A tegnapi hangversenyen szerepelt művek kifejezésre juttatták a hazai szerzők azon törekvését, hogy a táncdalok sajátos jugoszláv arculatot kapjanak, hogy az ilyen alkotások dolgozó embereink érzés- és gondolatvilágát tükrözzék [...] A hangversenyen bemutatott számokat Lola Novaković, Marija Dežaj, Gubik Mira, Vali Hohnjec, Anica Zubović, Ivo Robić és Dušan Jakšić énekelték [...] A mai hangversenyen Lehocki Éva budapesti operaénekesnő is fellép”.

1. Savez kulturno-prosvetnih zajednica Jugoslavije.
– 2. Prosvetni savet Jugoslavije. – 3. *Híd*, 1957.
7. 551

1957. június 16.

Saffer Pál az Újvidéki Rádióban beszámolt arról, hogy a közgyűlés megválasztotta Jugoszlávia Közművelődési Tanácsának új vezetőségét. Elnökké Mita Miljkovićot, a Politika Lapkiadó Vállalat igazgatóját választották. Alelnökök: Ivan Šibl, Ašer Deleon és Roman Albreht. > **1957. június 15.**

1957. június 17.

Thurzó Miklós az Újvidéki Rádió *Hangos híradójában*: „A Zenta járási földműves-szövetkezetek propagandaosztálya vezetőinek nemrég értekezletén megállapították, hogy a hozamnövelő versennyel és a társas termeléssel kapcsolatban kifejtett eddigi népszerűsítő munka komoly eredményekkel járt [...] Nagy érdeklődés nyilvánult meg a Népi Technika Központi Bizottságának kezdeményezésére indított traktoristaverseny iránt. A versenyeket a községekben kezdik [...] A járási verseny három legjobbja pénzjutalomban részesül, és részt vesz a traktorvezetők vajdasági versenyén is, amelyre a Novi Sad-i őszi Mezőgazdasági Kiállítás és Vásár keretében kerül sor.” Ugyanott Szerencsés József *Tudatlanság vagy pedig protekció. Igazságtalanságok és bonyodalmak a népbizottságok végzéseiben és igazolásaiban* címmel arról számolt be, hogy „Vujić Stevannak, a Palicsi Községi Népbizottság alkalmazottjának háromnegyed hold szántója és 500 szögöl szőlője van, tehát ötször akkora a tulajdonának a területe, mint az imént említett Kollár Sándornak. Míg Kollár Sándornak 24 000 dináros jövedelmet állapítottak meg, addig a Népbizottság tisztségviselőjének az ötszörös területen csak 14 000-et. Hol a realitás, a valóság, a törvényesség minde nélkülött? Nevezhetjük-e ezt protekciónak, vagy legalább jó összekötetésnek? Azt hisszük, nyugodtan, minden lelkiismeret-furdalás nélkül. A felületességre is van néhány markáns példánk. A bajmoki Kókai Károly eddig 14 jövedelmi bizonylatot kapott az ottani Népbizottságtól,

és valamennyiben másképp mutatták ki ennek a szavazópolgárnak a jövedelmét.”

1957. június 19.

A magyarországi menekültek Bela Crkva-i gyerektáborában megalakított kultúrcsoport tagjai bemutatták a Rajk-perről szóló színdarabot, Debreczeni József [Brunner József] szövegét.¹

> 1957. június 21.; > 1957. július 3.

Aladics János az Újvidéki Rádióban: „A gimnáziumokban tegnap véget értek a felvételi vizsgák [...] A Novi Sad-i Moša Pijade Gimnáziumban kiderült, hogy a kis községekből, különösen a magyarlakta helységekből származó tanulók leginkább szerb nyelvből gyengék. Más tantárgyakból viszont néha a Novi Sad-iak tudását is felülmúlják. Ezek az eltérések érthetőek, s ezért ebben az iskolában a jelöltek 82 százaléka vizsgázott sikerrel, a tanulóknak pedig alkalmuk nyílik, hogy itt, Novi Sadon tökéletesítsék nyelvtudásukat. Egészen más a helyzet például a verbázi szerb tannyelvű gimnáziumban. Itt a jelöltek 60 százaléka bukott meg szerb nyelvből, holott a tanulók Srbobranból [Szenttamás], Savino Selóból [Torzsa], tehát vegyes lakosságú községekből származnak. Ez azt jelenti, hogy a szerb nyelv előadói nem szentelnek elég figyelmet a tantárgy tanítására, és nem egyszer még a felvételi vizsga követelményeit sem ismerik [...] És ami a legfurcsább: a bukott tanulók közül nem egynek kitűnő osztályzata volt szerb nyelvből.”

1. MOL XIX-J-1-j-5F-003446-1-1957.; MOL XIX-J-1-j-20F-001707-9-1957.

1957. június 20.

Edward Marrow, az amerikai CBS televízió riportere a Titóval Brioniban készített interjú¹ során a magyarországi eseményekkel kapcsolatban megjegyezte: „[A]z USA egyes köreiben elterjedt az a vélemény, illetve hiedelem, hogy amikor levelet intézett Nagy miniszterelnökhöz, magatartása bizonyos mértékben kétértelmű volt, és emiatt

mind az oroszok, mind az amerikaiak bírálták. De bizonyos körök azt feltételezték, hogy önt aggasztja, hogy a magyarországi események ne terjedjenek túl messzire, és Magyarország ne legyen túlságosan független, mert ez ragályos lehet és átterjedhet Jugoszláviára.” Tito válasza: „Ami azt illeti, hogy mi Magyarországnak holmi függetlenségétől vagy szabadságától féltünk, erről szó sincs. Éppen ellenkező irányban láttuk az események alakulását, mert ott mind jobban és jobban a régi időkből való elemek, azaz horthysták és mások kaptak lábra, tehát attól tartottunk, hogy ez nagy méreteket ölt, s hogy más államok is beavatkoznak, mert ez okvetlenül világ-összeütközést idézett volna elő [...] Téves lenne persze azt állítanom, hogy Jugoszláviában egyáltalán nem voltak elemek, amelyek szeretnék volna, ha Magyarországon visszatér a régi rend. Ezek azonban mind számuknál, mind erejüknél fogva oly jelentéktelenek, hogy egyáltalán nem tartjuk őket veszélyeseknek.”²

1. Az interjú az amerikai televízió június 30-án közvetítette, majd átvették más televíziós társaságok is. A jugoszláv lapok 1957. július 1-jén közölték. – 2. Tito 11, 371–372.

1957. június 21.

A Magyar Vöröskereszt küldöttsége Budapesten keltezett jelentésében azt állította, hogy a kis-korú magyar állampolgárságú menekültek Bela Crkva-i táborában „A gyermekek zöme meg van félemlítve, fenyegetik, sőt megverik őket. A szobaparancsnokok, bírósági tagok, rendőrök, mind válogatott egyének, akik olyan légkört teremtenek a táborban, hogy még eszükbe se jusson a gyerekeknek a hazatérés gondolata [...] Erkölcsileg mérhetetlenül züllött a tábor. A faluban többször lehetett hallani, hogy úgy beszélnek a magyar gyermekek táboráról, mint »láb-on-járó kuplerájról«. Általában a lányokat »utcai nőkként« kezelik. Erre mutat magatartásuk, öltözködésük. A hazatérő gyerekek elmesélték, hogy a lányok 10 dinárért, vagy egy-két doboz cigarettáért hagyják

magukat meztelenül fényképezgetni”. Ugyanakkor javaslatokban úgy foglaltak állást, hogy „A jelenleg készülő szülői delegáció idejövételét nem javasoljuk, és a továbbiakban is csak esetleg az általunk javasoltak jöhetnek tekintetbe”, illetve „Egyes szülők otthon helytelen magatartást tanúsítanak, és otthonról uszítják gyermekeiket továbbutazásra, sőt bizonyos politikai magatartás tanúsítására. Tehát egyes szülők magatartását otthon is szemmel kell tartani”. Ugyanaznap a Magyar Vöröskereszt küldöttsége készített egy kiegészítést a Bela Crkva-i magyar gyermektábor helyzetéről szóló 1957. június 21-i jelentéséhez, amelyet viszont Belgrádban keltezett, és amelyben többek között azt írta, hogy „A Belo Crkva-i gyermektábor belső élete, szervezeti felépítése nem felel meg a hazájukat meggondolatlanságból, kalandvágyból, megtévesztésből elhagyott gyermekek szempontjából. A tábor a gyermekek igazi érdekeikkel ellentétes politikai csoportok »bíróság«, »stúdió szoba«, messze menő fegyelmi, az agyonverésig elmenő, brutális jogokkal felruházó »belső rendőrök« igazgatása alatt áll, a jugoszláv táborvezetők helyeslése mellett [...] Előadták pl. folyó hó 19-én este a *Rajk-per* című színdarabot, melyben gúny tárgyává tették az »elvtárs« szót. Gyalázatos módon kifigurázták, gyalázták Sztálin elvtársat, a Szovjetuniót, a TASSZ-t, a szocialista eszméket. Itt távolról sem a Rajk-per kapcsán elkövetett hibákról volt szó. Itt nyílt fasiszta ízű provokációs megnyilvánulásról, uszításról van szó”¹

Peják Zsiva, a magyar külügyminisztérium Jugoszláv Referatúrájának főelőadója feljegyzésében közölte, hogy 1957. június 1-jén beszélt Cséby Lajos néhány napra Budapestre rendelt belgrádi követtel, aki elmondta neki: Milanko jugoszláv belügyi képviselő felajánlotta Barity Miklós követségi titkárnak, hogy átadnak Magyarországnak két Jugoszláviában tartózkodó magyar „ellenforradalmárt” öt Magyarországon tartózkodó jugoszláv politikai emigráns

ellenében. Peják ez utóbbiakkal kapcsolatban megjegyezte: „Nevezett személyek 1949–50-ben jöttek Magyarországra. Jelenleg a karhatalomnál teljesítenek szolgálatot. Többnek közülük tiszti rendfokozata van. Október–november folyamán az ellenforradalmi bandák szétverésében példás magatartást tanúsítottak. Korábban a fenti személyek a belügyi szerveknél való alkalmazása ellen, a két ország közötti jó viszony megeremtésének akadályaként emelt kifogásokat Belgrádban Babić, a Külügyi Államtitkárság főosztályvezetője, Budapesten Kapicic [Jovo, Kapičić], jugoszláv nagykövet. Nevezettekkel kapcsolatban Cséby elvtárs véleménye az, hogy jelenlegi munkahelyükről éppen a két ország közötti vitás kérdések megoldása érdekében le kell váltani, és olyan helyen alkalmazni (gazdasági), ahol nem merülhet fel esetleges tevékenységükkel szemben jugoszláv részről semmi gyanú és kifogás. (Jelenleg a jugoszlávok feltételezik, hogy ezek az emberek a jószomszédi viszony megeremtése ellen munkálkodnak, a napokban szerintük »két ügynököt dobtak át a határon« a magyar menekültek helyzetének kikémlelésére, s ezt az ügyet a politikai emigránsok a karhatalomnál teljesített szolgálatukkal hozzák kapcsolatba stb.) Ezzel az intézkedéssel a jugoszláv politikai emigránsok hasonló területen történő elhelyezésével elejét vennénk a jugoszlávok különböző kifogásainak, s végkép lezárnánk a politikai emigránsok ellen emelt különböző és elég gyakori kifogásokat.” Peják a feljegyzésben ugyancsak megjegyezte: „Néhány nappal ezelőtt tudomásunkra jutott, hogy a hazai nemzetiségi lapok beindításának késését a megfelelő káderek kiválogatása okozta. Jelenleg az MSZMP Központi Bizottsága előtt egy előterjesztés van, a hazai nemzetiségi területén beindítandó munkáról, valamint nemzetiségi lapok kádereinek kiválasztására vonatkozó javaslat. A délszláv nemzetiségi lap szerkesztőségébe javasolva van Sztevanovics Milutin [Milutin, Stevanović] jugoszláv politikai emigráns, aki korábban a szerkesztőségben dolgozott, de az

1955-ös párthatározat alapján (amely kimondja, hogy a jugoszláv politikai emigránsokat el kell helyezni minden olyan területről, ahol kapcsolatban vannak a hazai nemzetiséggel, propaganda területéről, stb.) a szerkesztőségből el lett távolítva. Meggyőződésünk szerint Sztevánovicsnak a szerkesztőségben történő beosztását a jugoszlávok hasonlóképpen az ellenük folytatandó propaganda lehetőségeknél veszélye címén, kifogásolni fogják. Ezért helyesnek tartanánk illetékeseink figyelmét az eset megelőzése érdekében már most erre felhívni.”²

1. MOL XIX-J-1-j-20f-001707-9-1957. – 2. MOL XIX-J-1-j-3c-003173-1957.

1957. június 22.

Horgoson magyar–jugoszláv megállapodás jött létre arról, hogy Jugoszlávia esetében a magyar hatóságok eltekintenek a hazatérésre jelentkezők kérdőíveinek előzetes felterjesztésétől, az egyéni elbírálástól, és minden hazatérésre jelentkezett nagykorú személyt a korábbi gyakorlatnak megfelelően bizonyos létszám összegyűlése után csoportosan átvesznek.¹ > **1957. július 1.**

Az Újvidéki Rádióban Sulhóf József beszámolt a táncdalfesztivál (> **1957. június 14.**) záróhangversenyéről, amelynek „énekesei között volt Gubik Mira is, aki néhány év alatt felfejlődött odáig, hogy meghívták erre a hangversenyre. Énekelni már nagyon szépen, finoman, egyéni bájjal tud. Csak az a baj, hogy csupán énekel, és nem táncol hozzá, nem csinálja azokat a látványos előadói nagyjeleneteket, amelyek, úgy látszik, tetszenek a közönségnek is. Így is nagy sikere volt, de ha legalább a csillárra mászna ének közben, még jobban remegnének a falak a dörgő tapstól és dobogástól”. E műsorban hangzott el Belovai Mihály nagybecskereki tudósító azon híre is, hogy „Molin falu neve hamarosan teljesen lekerül a térképről. A tavalyi árvíz miatt a község lakosságának többsége elhagyta a helységet. Jelenleg csak 40 család él a faluban,

de ősz végéig azok is kiköltöznek. Molin helyén akácerdőt létesítenek”.

1. MOL XIX-J-1-j-20f-001707-8-1957.

1957. június 23.

A budapesti jugoszláv nagykövetség több dolgozója részt vett a Pomáz környéki szerbek júniálisán. Jelen voltak az MSZMP Pest megyei bizottságának vezetői is.¹

Az Újvidéki Rádió interjút közölt Behár György budapesti zeneszerzővel, aki a Magyar Rádió képviselőjeként vett részt a jugoszláv rádióhálózat aznap véget ért első könnyűzenei fesztiválján. > **1957. június 14.**

1. Peják Zsiva: Feljegyzés. Zeljug jugoszláv követségi titkár látogatása. 155/Má-57 Budapest, 1957. június 25. MOL XIX-J-4-a, Belgrádi Nagykövetség 24. d. 237. Idézi Szesztay 2003, 126.

1957. június 24.

A Külföldi Magyarok Önálló Referatúrájának vezetője a Sebes külügyminiszter-helyetteshez címzett feljegyzésében beszámolt arról, hogy „Szombaton megbeszélést folytattam a határon Barity elvtárral a Jugoszláviában lévő szökevények problémáiról [...] Barity elvtárs megemlítette Sakotának [Slobodan Šakota], hogy a táborokban rendszeresen megsértik e feltétel egyes és hármas pontját, példa erre a tábor lakói által írt és előadott *Rajk-per*. Sakota kijelentette, hogy a *Rajk-per*t nem a tábor lakói írták, hanem még 1952-ben, vagy 1953-ban egy Debreceni [Debreceni József, polgári nevén Brunner József] nevezetű jugoszláv író. Sakota egyébként intézkedett, hogy a *Rajk-per*t ne mutassák be többet, de kerekén visszautasította Gruncsics [Jovan Grunčić] tevékenysége elleni tiltakozást.”¹

1. MOL XIX-J-1-j-20f-001707-11-1957.

1957. június 25.

A Szövetségi Képviselőház Termelők Tanácsa kezdeményezésére, a Munkástanácsokról szó-

ló törvény meghozatalának 7. évfordulóján Belgrádban megkezdődött a Munkástanácsok I. kongresszusa. A résztvevőket az országban megválasztott munkástanácsok delegálták saját soraikból, az 1761 megválasztott küldött közül 1745 vett részt a kongresszuson.¹ Jelen voltak 21 külföldi küldöttség tagjai is. Đuro Salaj akkori országos szakszervezeti elnök tartott beszámolót, és Tito is beszélt.² Az ott elhangzott mintegy 400 felszólalás újabb ösztönzést adott azoknak a megoldásoknak, amelyek lehetővé tették vállalatok összevételének szabadabb elosztását, és amelyek mentén megkezdődött az öngazgatás kiterjesztése a „gyárkapun kívüli” területekre. A háromnapos kongresszus zárónapján elfogadott rezolúciójában kifejtette: „Abból kiindulva, hogy a gazdaságpolitika keretei befolyásolták a munkásigazgatás szerveinek tevékenységét, és hogy a munkástanácsok fejlődése jelentős mértékben függ a gazdasági rendszertől, a kongresszus úgy véli, hogy a közvetlen termelők öngazgatásának és kompetenciái kibővítésének érdekében a jövődöbéli gazdaságpolitikának, és gazdasági rendszerünk további kiépítésének biztosítania kell: 1.) a jövedelem szabadabb elosztását [...] a munka szerinti javadalmazást [...] hogy az egyén hosszabb távra saját kezdeményezésével és munkájával befolyással lehessen saját helyzetére; 2.) a kiegyenlítettebb gazdálkodási feltételeket minden munkaközösség számára [...] hogy a jövedelemből való részesedés a munkatermelékenység és a sikeres gazdálkodás eredménye legyen; 3.) a vállalatok önállóságának erősítését; 4.) a termelők önkezdeményezésének ösztönzését.” A kongresszusnak ösztönzést kellett volna adnia az öngazgatás fejlődéséhez és a vállalatok feletti állami ellenőrzés visszaszorításához. A rendszer lényeges elemeivel (bővített újratermelés, tervezés, árpolitika) azonban nem foglalkozott, és a beruházási eszközök háromnegyedével továbbra is az állam rendelkezett.³

1. Tomac, Zdravko: Kongresi samoupravljajca. In *Samoupravno ostvarivanje zajedničkih interesa u SFRJ*. Beograd–Skopje, 1987, Radnička štampa,

/Samoupravna praktika /, 353–354. – 2. Tito 11, 382. – 3. *Kongres radničkih saveta Jugoslavije*. Beograd, 1957, 659–672.; Petranović, Zečević, 1070–1071.; Bil-Ton, 54.; *Híd*, 1980. 5. 623.; Nikšić, Stevan: Poslednja poruka. Kolektivni rad, odlučivanje i odgovornost. *NIN*, 1980. május. 62–63.; Tonković, Stipe: *Sindikati u socijalističkoj Jugoslaviji*. Zagreb, 1984, Vijeće Saveza sindikata Hrvatske, 87.; *Sindikat 1975*. Zagreb, 1974.

1957. június 27.

Budapestben megkezdődött a Magyar Szocialista Munkáspárt (MSZMP) háromnapos országos értekezlete,¹ amely „összegezte az ellenforradalmi kísérlettel szemben vívott harc tapasztalatait, kitűzte a szocialista építés soron levő feladatait. Jóváhagyta a Szervezeti Szabályzatot, megerősítette, illetve kiegészítette a párt vezető szerveit. A KB első titkára Kádár János.”²

Az Újvidéki Rádió híradója tudósítva a Tarományi Végrehajtó Tanács üléséről közölte, hogy a testület „foglalkozott a használhatatlan gépek, különösen a traktorok problémájával is. Úgy határozott, hogy az előírások módosításával ösztönözni kell a gépek javítását. Eddig ugyanis térítmény mellett kevesebbe került egy új traktor, mint egy régi generáljavítása. Meg kell szüntetni az elhasznált gépek eladását a magánembereknek, nehogy emiatt a jövőben új gazdasági akadály keletkezzen.”

A rádió bemutatta Majtényi Mihály *Kusza sorok egy gyűrt cédulán* című hangjátékát. A szerzőnek ez volt az első műve ebben a műfajban.³

1. *Iz naše prošlosti I*. Budimpešta, 1979, 143. – 2. *Magyar történelmi kronológia*. Budapest, 1981, Tankönyvkiadó, 552–553. – 3. *ÚR*, 1957. június 25.

1957. június 28.

A jugoszláv Külügyi Államtitkárság válaszolva a belgrádi magyar nagykövetség > **1957. április 6-i** szóbeli jegyzékére közölte: „a Külügyi Államtitkárságnak az a véleménye, hogy a magyar menekült gyermekek, és Magyarországon élő

szüleik közötti viszony kérdésében a magyar gyámhatóság nem lehet illetékes tekintve, hogy itt nem egy idegen állampolgár más ország területén való tartózkodásáról van szó, hanem arról, hogy a kiskorú személyek politikai menedékjogot kértek egy másik országtól. Nevezetesen, az előre meghatározott procedúra szerint, amelyet a Külügyi Államtitkárság a 43323 számú 1957. március 22-én kelt szóbeli jegyzékében a Magyar Népköztársaság Nagykövetségének kifejtett, a jugoszláv gyámhatóságok nem bocsájtkoznak semmiféle elbírálásokba, amikor a kiskorú kijelentése Magyarországra való visszatérése tekintetében egyezik a szülők kijelentésével. Azonban, amikor a kiskorú kijelenti, hogy nem kíván visszatérni a Magyar Népköztársaságba, hanem menedékjogot kér a Jugoszláv Szövetségi Népköztársaságban, ez összhangban van a menedékjog megadásának természetével és céljával, továbbá a kiskorú ilyen irányú nyilatkozatának a Jugoszláv Szövetségi Népköztársaság illetékes szervei által történő megvizsgálásával, és javaslatlétellel arra vonatkozólag, hogy a Jugoszláv Szövetségi Népköztársaság Kormánya ezeknek megadja-e a menedékjogot, avagy ne.”¹

Az Újvidéki Rádió beszámolt arról, hogy: „A kanizsai [Magyarkanizsa] földműves-szövetkezet teljesítette öt éves gépesítési tervének erre az évre eső részét. Egy arató-cséplő gépet, négy traktort, vetőgépet és több csatolható póteszközt vásárolt. A szövetkezetnek jelenleg 12 traktora van. Gépállomása az idén több mint ötmillió dinár értékű szolgáltatást végzett a község termelőinek. A gépek már felkészülve, üzemképes állapotban várják az aratást és a cséplést. Rohamosan fejlődik Kanizsa seprőkészítő ipara. Az idén 300 000 seprőt szállítanak külföldre, jövőre pedig 500 000-et terveznek. Az üzem ezek szerint bővítésre szorul. A szövetkezet tavaly megvalósított 25 millió dináros tiszta nyereségéből egy 68 méter hosszú háromemeletes korszerű műhelyt építenek. Az építkezést már el is kezd-

ték. A szövetkezet a jövő hónapban tanfolyamot indít a seprőkötés, kefekészítés és a kosárfonás elsajátítására, mert a jövőben az utóbbi két cikk gyártásával is foglalkoznak majd.” A rádió azt is hírül adta, hogy „Zentán nagy érdeklődés nyilvánul meg a vásárlókölcsonn iránt. Tavaly 2128 dolgozónak több mint hetvenmillió dinár kölcsönt adott a bank. A kölcsönök nagyobb részén ruhaneműt, rádiót és kerékpárt vásároltak. Az eddigi jelek azt mutatják, hogy az idej kölcsonn-igénylés jóval túlszárnyalja majd a tavalyit”.

1. MOL XIX-J-1-j-20f-001707-9-1957.

1957. június 29.

A szabadkai Népszínház bemutatta Kálmán Imre *Csárdáskirálynő* [1915] című operettjét Sántha Sándor rendezésében. Szereplők: Heck Paula, K. Petz Marika, Szabó István, Vujkov István, D. Raczkó Ilus, Versegi József, Godányi Zoltán, Sántha P. Lajos, Tóth Éva, Fejes György, Sántha Sándor. Díszlet- és jelmeztervező Aurelija Branković. A 33 előadásnak összesen 18 450 nézője volt.¹

1. Sz. N.: Két bemutató. MSz, 1957. június 29. 8.; (S. K.): Színházi krónika. 7 Nap, 1957. július 7. 7.; Gerold, Pastyik 1970.

1957. június

A *Híd* 6. száma új borítóval és tördeléssel, fényképmellékletekkel jelent meg számos új munkatárs szövegét is közölve. Szerkesztőbizottság: Ács Károly, Fehér Ferenc, Major Nándor (felelős szerkesztő), Saffer Pál, Vébel Lajos, Vukovics Géza. Technikai szerkesztő Ivan Horovic. A rajzokat Ankica Oprešnik és Bogdanka Poznanović készítette. Tartalma: Major Nándor: *Tegnap, ma, holnap*; Gál László: *Elpusztult egy arab falu*; Vébel Lajos: *Gyárak és munkások*; Pap József versei; Gál László: *Fantasztikus történet*; Bertold Brecht versei [Ford. Ács Károly]; Fehér Ferenc: *Első szerelem*; Zákány Antal versei; Majtényi Mihály: *Vastag, sárga könyv mögül*; Burány Nándor versei; Saffer Pál: *Mohikánok* [Riport

a verseci magyar kultúrköréről]; *Borbély János versei; Iszak Bábely novellái*; Koncz István: *Jobb, hogy nincs otthonod*; Almási Tivadar: *Örvények*; Richard Wright: *Mit jelent nekem Afrika*; Juhász Géza: *A kísérletezés szabadságáért*; Vukovics Géza: *Áruló idézetek, avagy az egzisztencializmus nyomdokain* (Francoise Sagan: *Kopogtat a bánat*); Lányi István: *Cannes-i mérleg*; Kalapis Zoltán: *Amerikai film, hollywoodi film*; --: *A szovjet írók ülésének sajtóvisszhangja*; Kossa János [Kek Zsigmond]: *A gondolat szabadságáért. Az amerikai írószövetség kongresszusáról*; Sulhóf József: *Széljegyzetek a Sztérija Játékokhoz*; Steinitz Tibor: *Egy ismeretlen film az Októberi Forradalomról*; Ács József: *A modern lengyel képzőművészet belgrádi kiállítása*; Bori Imre: *A díjazott regény* [Németh László: *Égető Eszter*]; Fehér Ferenc: *Egy könyvről és gyermekirodalmunk alapvető kérdéseiről* [Sebestyén Mátyás: *Zimi zumi bál*]; Sulhóf József: *Rádió-zene*; Szimin Magda: *Szerény keretek – nagy meglepetések. Az első hangjáték-szemle*; Sáfrány Imre: *Két világ megszgyén. Jegyzetek Konyovíc Milán szubotícai tárlatáról*; Burány Nándor: *Gondolatok egy rádiódrama hallgatása után*. Lévay Endre: *A pék fia*; Vukovics Géza: *Az első hazai rádióoperett*. Sulhóf József: *Menyasszony vőlegény nélkül*; Lévay Endre: *Kabaré a görbetükörben*; Fényszóró; Krónika.

Major Nándor *Tegnap, ma, holnap* című programcikkéből: „Lehet más feladata a folyóiratnak, mint a társadalmi fejlődést szellemmel szolgálni, figyelemmel kísérni azt, ami új, ami sürgeti a haladást, küzdeni érte és tudatosítani az olvasóban? Szorgalmazhat-e ez a folyóirat mást, irodalomban, művészetben és társadalomtudományban egyaránt – mint szocialista szellemet, őszinte, bátor hangnemet, következetességet? [...] A szerkesztő bizottságnak, amely kollektív, úgyszólván nyilvános szerkesztést kíván bevezetni, nincs szigorúan, mereven pontokba foglalt programja. Hiszen ha lenne is, mindig változna és alakulna, akár az élet – életünk,

melynek tükrözését célunkul tűztük ki. Az élet újra és újra megszabja feladatainkat. Az élethez, a társadalmi fejlődéshez igazodva törekszünk arra, hogy mindig azt képviseljük, ami az adott körülményekben legjobban és legtökéletesebben szolgálja a haladást.”

1957. július 1.

Első József, a Külföldi Magyarok Önálló Referatúrájának vezetője Cséby Lajos nagykövet jelentésére > **1957. június 10.** válaszul közölte a belgrádi nagykövetséggel: kidolgozás alatt van egy részletes tájékoztató a disszidenskérdésről, amelyben az Elnöki Tanács 1957. évi 24 tvr. végrehajtási utasításában szereplő 3. alpont a. b. c. rendelkezésének értelmezése is szerepel. „Addig is közöljük, hogy az eddig kialakult tapasztalat alapján, hogy értelmezzük mi a 3. alpont a. b. c. bekezdését. Az a. pont teljesen világos: mindenkinek hazaengedünk egyéni elbírálás mellőzésével, aki mint kiskorú hagyta el az országot. A b. és c. pontok esetében a családok egyesítésének alapelveit követve szintén az egyéni elbírálás mellőzésével a követség (nagykövetség) saját hatáskörben állíthat ki hazatérési igazolványt a kiskorúakkal kint tartózkodó legközelebbi hozzátartozóinak, pontosabban az anya, az apa, illetve a nagyszülők számára. Ugyanez az elv a c. pontra vonatkozóan azt jelenti, hogy a férj számára is kiadható helyszínen a hazatérési igazolvány. Jelen rendeletben rögzítjük írásban azt a szóbeli megállapodást, ami 1957. június 22-én Horgoson történt megbeszélésen létrejött, miszerint Jugoszláviában eltekintünk a hazatérésre jelentkezők kérdőíveinek előzetes felterjesztésétől, az egyéni elbírálástól. Minden hazatérésre jelentkező nagykorú személyt a korábbi gyakorlatnak megfelelően bizonyos létszám összegyűlése után csoportosan átvevünk.”¹ A Lindt [Lindt, Auguste R.] menekültügyi főbiztos jugoszláviai útjáról készült nagykövetségi jelentésre reagálva azt írta: „megküldött jelentésükkel kapcsolatban olyan észrevételünk

van, hogy bizonyos mértékig elérte a célját. A kiskorúak hazatelepítése gyakorlatilag ugyan se nem javult, se nem romlott, a jugoszláv szervek magatartása azonban bizonyos mértékig türelmetlenebbé, részben tartózkodóbbá vált velünk szemben. Az ezzel kapcsolatos észrevételeinket egy szóbeli jegyzékben kívánjuk kifejezésre juttatni, amelynek megvitatása jelen rendelet megírásakor folyamatban volt.”² > 1957. május 20.; > 1957. június 22.

A Zombori járásban megkezdték működésüket a mozgókönyvtárak. A járás az év első felében 200 000 dinárért négy mozgókönyvtárt látott el könyvekkel, amelyek az év végéig Küllöd, Kerény, Szond és Doroszló vidékét járták be. A következő év elején a küllöditi Bácsbéregre, a kerényiti Csonoplyára, a szonditi Bácsszentivánra, a doroszlóiti pedig Szilagyira helyezték át.³

Major Nándor Sinkó Ervinnek: „Azt hiszem, már a napokban kézhez kapja az új szerkesztőbizottság által kiadott *Hídat*, s mivel a következő számot már a héten tördelem, bízom, hogy mintegy két hét múlva az is megjelenik. Kérjük Sinkó elvtársat, kíméletlenül közölje velünk észrevételeit – nagy segítségünkre lesz ezzel is. Nagyon megörvendeztetne bennünket, ha novellát, írói jegyzeteket vagy mást küldene. Csak arra kérjük, hogy ne legyen terjedelmes – talán neveltséges követelmény ez, de mégis szigorúan tartjuk magunkat hozzá, s bízom, hogy noviszádi [Újvidék] beszélgetésünk óta Sinkó elvtárs is megért bennünket. Egy noviszádi ismerősömnök sikerült a napokban megszerezni Juhász Ferenc válogatott verseit [*A tenyészet országa* c. kötet]. Ez az a fiatal magyar költő, akit említettünk Sinkó elvtársnak. Még a héten szakítunk rá időt, hogy kigépeljünk belőle egy csomó verset, s eljuttassuk Sinkó elvtárshoz.”⁴

1. MOL XIX-J-1-j-20f-001707-8-1957. – 2. MOL XIX-J-1-j-20f-001707-6-1957. – 3. Kovač, Ivan: *Narodna knjižara i čitaonica „Čika Jova” u Bačkom*

Bregu 1945–1985. 1985, Sombor, 22. – 4. Sinkó Ervin levelezése II., 88. 99.

1957. július 3.

A Cséby Lajos belgrádi magyar nagykövetet helyettesítő Kuti Jenő a magyar Külügyminisztérium Politikai Osztályának és a Külföldi Magyarok Önálló Referátusának címzett jelentésében beszámolt arról, hogy 1957. június 31-én saját kérésére látogatást tett Slobodan Šakotánál, a magyar menekültek ügyével foglalkozó bizottság elnökénél, és észrevételeket tett a magyarországi kiskorú menekültek Bela Crkva-i táborának helyzetére vonatkozóan. Közölte: a magyar kormány szükségtelennek tartja, hogy a Magyar Vöröskereszt küldötteinek a menekülttáborokban tett látogatásainál jelen legyen az ENSZ Menekültügyi Főbiztosságának megfigyelője is. Šakota válaszában kategorikusan kijelentette, hogy ők ragaszkodnak a megfigyelő részvételéhez. Kuti kifogásolta: „Dacára annak, hogy közlése szerint a Rajk-per színdarab bemutatását leállították, a darabot június 19-én este mégis bemutatták. Jelenlévő küldötteink tapasztalata szerint a kultúr csoport egész műsora tele van szocializmusellenes, a magyar kormányt sértő kitételekkel. Közöltem, hogy a kultúr csoport egyik felnőtt szervezője, Gruncsics Jovan – volt battonyai tanító, aki az események alatt Magyarországról Jugoszláviába disszidált, és jelenleg a táborban nevelői funkciót tölt be – nyilván tudott a műsor ilyen témájú összeállításáról, és erre felhívhatta volna az illetékes jugoszláv személyek figyelmét. Ez azonban úgy látszik nem történt meg. Šakota ekkor Gruncsics neve hallatára egészen felháborodott hangon kijelentette, »ne avatkozzanak bele a mi ügyeinkbe, Önök a mi disszidenseinket kinevezték rendőrtiszteknek, és mi ebbe nem avatkoztunk bele«. Válaszomban közöltem, hogy tudomásom szerint jugoszláv részről ezt a kérdést már többször felvetették, de véleményem szerint Gruncsics és a jugoszláv emigránsok kérdése között minőségi differenciák vannak.” Kuti

■ azt is kérte, hogy „a Szabad Európa és más nyugati rádiók magyar adásainak hallgatását lehetőség szerint szüntessék be. Sakota ennél a kérdésnél is elutasító álláspontot foglalt el – mondván –, hogy ők ilyen tekintetben saját állampolgáraik jogait sem korlátozzák”. Ezután Šakota „tett észrevételt vöröskeresztes főbizottságunk munkájáról. Nevezetesen Székelyné elvtársnő egy kérdés kapcsán azt a megjegyzést tette a tábor igazgatójának, hogy »ilyen független ország az önök országa«. Ezen túlmenően is voltak Székelynének káros megjegyzései – mondotta –, de azok jelenleg kivizsgálás alatt vannak.” Šakota „közölte, hogy ez véleményük szerint a Magyar Vöröskereszt részéről egy határozott politikai vonalvezetésre mutat”, és arra kérte a nagykövetet, hogy „hívjam fel erre a küldöttség figyelmét, mert ha a jövőben ilyesmi folytatódna, úgy kénytelenek lennénk munkájukat megszakítani”.¹

1. MOL XIX-J-1-j-5f-003446-1-1957.

1957. július 4.

Dragi Stamenković, a Szakszervezeti Szövetség Központi Tanácsa alelnökének vezetésével 10 napos látogatásra szakszervezeti küldöttség utazott Magyarországra.¹

1. ÚR, 1957. július 5.

1957. július 5.

Magyarországi vonatkozású hírek az Újvidéki Rádióban: „Magyarország Legfelsőbb Bírósága életfogytiglani, illetve 15 évi szabadságvesztésre változtatta Obersovszki Gyula és Gáli József magyar írók halálos ítéletét [...] A Magyar Szocialista Munkáspárt egyhangúlag jóváhagyta a Szovjet Kommunista Párt határozatait, és üdvözlí a központi vezetőségnek azt az eltökélt szándékát, hogy személyekre való tekintet nélkül, elszántan védi a párt egységét és azt az irányvonalat, amelyet a XX. kongresszus jelölt ki. Hasonló értelmű határozatot hozott a Francia Kommunista Párt központi vezetősége is [...] Belgrádból tegnap este elutazott Budapestre a Jugoszláv Szakszervezeti

Szövetség küldöttsége. A magyar szakszervezetek vendégeként 10 napot tölt Magyarországon. A küldöttséget Dragi Stamenković, a Szakszervezeti Szövetség Központi Tanácsának alelnöke vezeti.”

1957. július 8.

A Jugoszláv Képviselőház Szövetségi Tanácsa módosította a községekről és járásokról szóló törvényt, egyebek között a községek hatáskörébe utalta a középiskolák alapításának jogát. A járási népbizottságokat a községi népbizottságok küldöttei képezték. A küldöttrendszer elvének érvényesítése a járási közgyűlések létrehozásában a járásokban jelentkező bürokratikus centralista törekvések ellensúlyozását szolgálta annak érdekében, hogy a községek váljanak a társadalmi-politikai közösség alapsejteivé.¹

1. *Savremenost*, 1976. 4. 193.; Podunavac, Milan: *Čovek i građanin*. Subotica, 1977, Radnički univerzitet Veljko Vlahović, 127.

1957. július 12.

Jovo Kapičić budapesti jugoszláv nagykövet fogadást rendezett a Magyarországon tartózkodó jugoszláv szakszervezeti küldöttség tiszteletére, amelyen többek között megjelent Marosán György és Fock Jenő, az MSZMP Politikai Bizottságának tagja, Kisházi Árpád munkaügyi miniszter és Sebes István külügyminiszter-helyettes is.¹ > 1957. július 13.

1. ÚR, 1957. július 13. 5.30.

1957. július 13.

Az Újvidéki Rádió közölte: „Marosán György, a Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Vezetősége Politikai Bizottságának tagja ma fogadta a Magyarországon tartózkodó jugoszláv szakszervezeti küldöttséget. Hosszasan elbeszélgetett a jugoszláv vendégekkel, és ismertette a magyar szakszervezeti mozgalom kérdéseit és munkáját.” > 1957. július 12.

1957. július 14.

Az Újvidéki Rádió beszámolója: „Csütörtökön délután tartották meg a Tartományi Végrehajtó Tanács kibővített ülését. Ez az ülés tulajdonképpen egy nagyszabású tanácskozás volt Vajdaság mezőgazdasági fejlődésének távlattervéről. A Végrehajtó Tanács tagjai mellett részt vettek rajta a járási népbizottságok elnökei, a járási szövetkezeti szövetségek elnökei, ismert gazdasági szakemberek és néhány birtok igazgatója. Megjelentek még Svetozar Vukmanović, a Szövetségi Végrehajtó Tanács alelnöke, Mijalko Todorović, az SZVT Gazdasági Bizottságának elnöke, Milentije Popović és Slavko Komar, az SZVT tagja és mások [...] Geza Tikvicki, a Tartományi Végrehajtó Tanács elnöke megnyitóbeszédében a következőket mondotta: A Szövetségi Képviselőház a mezőgazdaság távlati fejlődéséről hozott határozatában megköveteli, hogy a gabonatermő vidékeken alaposan növeljék a mezőgazdasági termelést. A határozat egészen világosan megnevezi a gabonatermő vidékeket, és külön Vajdaságot. A többi között azt kívánja tőle, hogy az átlagos búzahozamot a mai 13-14 mázsáról hektáronként 30 mázsára növelje, és természetesen ezzel arányban a többi mezőgazdasági termény hozamának növelését is. Amikor mi itt, Vajdaságban a határozatnak ezzel a tételével foglalkoztunk, megállapítottuk, hogy a követelések teljesen reálisak és megvalósíthatók.” A rádió részletesen ismertette Szilbiger István mérnök hozzászólását, aki figyelmeztetett: „A terv szerint 1964-ig 174 milliárd dinárt ruházunk be Vajdaság mezőgazdaságába. Ezáltal minden hektár megművelhető földet 110 000 dinárral terhelünk meg. Más szóval 15 000 dinár évi megterhelés jut egy-egy hektárra. Tapasztalataink és a nemzetközi normatívák alapján a magas színvonalú mezőgazdaság – amelyek legfejlettebb szocialista gazdaságaink is, ahol már 30 mázsa búzát termelnek – a bruttó termelés 5-7 százalékának megfelelő beruházást bír el anélkül, hogy a törlesztés és az amortizáció biztosítása akadályba ütközne.

A mezőgazdasági gépeket például tíz évre vásárolják, és ez idő alatt le kell fizetni a gép értékét. Ez csak úgy volna reális, ha gazdaságaink 250-300 000 dinár bruttó jövedelmet valósítanának meg hektáronként. Csakis ebben az esetben lesz a megterhelés a bruttó jövedelem 5-7 százaléka. Nálunk azonban ez a jövedelem még csak átlag 136 000 dinárra rúg hektáronként. Ez viszont azt jelenti, hogy kedvezőbb feltételeket kell teremteni a beruházásokra, hiszen mi csak a most kitűzött feladatok megvalósítása után érünk el hektáronként 170 000 dináros bruttó jövedelmet, ami úgy-ahogy megfelel az arányoknak. A másik dolog az, hogy aránytalanul nagy összeggel kell hozzájárulni az említett 174 milliárd dinár beruházáshoz. 35 milliárd dinár a hozzájárulás, vagyis az összegnek mintegy 20 százaléka. Értethető, hogy kezdetben többet kell befektetni, és az eredmény csak a végén mutatkozik meg. De nézzük meg a dolgot közelebbről: 1958-ban az intenzív beruházás első esztendejében összesen körülbelül 5,7 milliárd dinárral kell participálni, vagyis többel, mint amekkora 1957-ben Vajdaságban a Mezőgazdaság-fejlesztő és a Mezőgazdasági Amortizációs Alap együttléve. Ez pedig azt jelenti, hogy Vajdaság mezőgazdasági alapjait teljes egészében participációra kell fordítani, vagyis a beruházás biztosítására, s nem maradna semmi arra, ami tulajdonképpen az alapok rendeltetése. Ilyen politikával nem foghatunk hozzá programunk megvalósításához. Könnyíteni kell tehát a hitelfelveteleken.”

A zentai kiállítási teremben megnyílt a vajdasági festők képkiallítása, amelynek augusztus 4-ig 5953 látogatója volt.¹

1. Slikarska kolonija u Senti. Novi Sad, 1962, Forum.; Zentai művésztelep, 68.

1957. július 17.

Az Újvidéki Rádió sajtószemléjében beszámolt arról, hogy Dragi Stamenković, a Magyarországon járt jugoszláv szakszervezeti küldöttség (>

1957. július 12.) vezetője a *Népszabadság* munkatársának adott interjújában kijelentette: „a jugoszláv és a magyar szakszervezetek megegyeztek, hogy tovább fejlesztik baráti kapcsolataikat. Kicsérélik tapasztalataikat az egyenjogúság és a másik szakszervezet ügyeibe való be nem avatkozás elveinek alapján. A jugoszláv szakszervezetek meggyőződése, hogy az ilyen együttműködés a munkásosztály és a szocializmus fejlődésének érdekeit szolgálja. A jugoszláv és a magyar szakszervezetek képviselői megegyeztek, hogy az együttműködés sokoldalú formáit alkalmazzák. Az időszerű kérdésekről közös előadásokat és vitákat szerveznek, szorgalmazni fogják az üzemi küldöttségek kölcsönös látogatásait [...] a jugoszláv küldöttség tagjai magyarországi látogatásuk alatt igen hasznos és érdekes beszélgetéseket folytattak az üzemi, szakszervezeti és pártvezetőkkel. A viták, igaz, véleménykülönbségeket is felszínre hoztak, és így elősegítették a kölcsönös megismerkedést [...] a jugoszláv küldöttség örömmel állapítja meg, hogy Magyarországon rendeződött a helyzet, és hogy komoly sikerek születtek az ország gazdasági és társadalmi újjáépítésében. A jugoszláv küldöttség meggyőződhetett arról, hogy ebben milyen fontos szerepet játszottak a magyar szakszervezetek. Alkalma volt tájékozódni az októberi eseményekről, a párt és a szakszervezetek tevékenységéről és a munkástanácsok helyzetéről is.”

1957. július 26.

Hír az Újvidéki Rádióban: „Marosán György a Magyar Szocialista Munkáspárt Politikai Bizottságának tagja megerősítette a magyarországi leartóztatásokról szóló híreket. Elmondotta, hogy a karhatalmiak főleg volt horthysta tiszteteket, nagybirtokosokat és a fasiszta szervezetek volt tagjait tartóztatták le. A magyar Belügyminisztérium közölte, hogy államellenes tevékenység vádjával őrizetbe vették gróf Khuen-Héderváry nagybirtokost és Bornemissza Gézát, a Horthy-kormány volt iparügyi miniszterét.”

A topolyai Sarlós Boldogasszony plébánia élére az addigi Barsy Viktor helyett (aki 1919 óta töltötte be ezt a szolgálatot) Móricz Vince került először adminisztrátorként, majd 1960. december 5-től plébánosként. > 1989. október 1-jén őt Léner István követte.¹

1. *Sarlósboldogasszony római katolikus templom 1904–1994*. Topolya, 1994, 8.

1957. július 27.

Feltették a keresztet az újonnan épített temerini templomtoronyra.¹

1. Vondra, 35.

1957. július 30.

Magyar–jugoszláv egyezményt írtak alá a villamosenergetikai együttműködésről és energiaszállításról, amelyet a magyar kormány 3463/1957. sz. határozatában hagyott jóvá.¹ > 1957. február 15.

1. MOL XIX-J-1-j KÜM TÜK Jugoszlávia, 25. doboz 00450/1957; 004450/1/1957.

1957. július

A *Híd* 7. számának tartalma: Ács Károly: *Látomások*; Fehér Ferenc: *Nevadai ballada*; Gál László: *A nyárfa, a víz és az ember*; Miodrag Pavlović: *Kőművesek*; Pap József: *Dalocska*; Fehér Ferenc: *Elhagyott eperfák*; Vébel Lajos: *Ellesett vita a szocializmusról*; Gál László: *Vénülj meg, kedves*; Pap Endre: *A karcsú bokák*; Antonije Iszakovics: *Április jegyében*; Ács Károly: *Tanú*; Zákány Antal: *Május*; Petkovics Kálmán: *Iskola az országút mellett*; Miodrag Pávlović: *Legyünk egyszerűek*; Németh István: *Egy ember ül az udvaron*; Vigh Rudolf: *Őszinte szívvel*; Pintér Lajos: *Sárga cégtábla mögött*; Burkus Valéria: *Örökség*; Major Nándor: *Udvarok*; Lőrinc Péter [Lőrinc Péter]: *„Én Hermál Jóska vagyok”*; Lányi István: *A nyugati világ szellemi válságáról*; Sárosi Károly: *Megnyirbált illúziók*; Ács József: *Mosa Pijade tárlata*; Kalapis Zoltán: *Film és közönség*; Varga László: *Kultúra – hosszú távra*; Komáromi

József Sándor: *A stratfordi Shakespeare emlékszínház belgrádi vendégszereplése*; Sulhóf József: *A vajdasági színházak ünnepi szemléje*; Aladics János: *A vajdasági síkság szerelmese*; Juhász Géza: *Bepillantás a siptár irodalomba*; Saffer Pál: *Megalakult Jugoszlávia közművelődési tanácsa; Fényszóró*. A *Krónika* rovat közölte: „*A koszovói lányka* címmel nemrégiben antológia jelent meg Magyarországon az Európa Kiadó kiadásában. A könyv válogatott költeményeket tartalmaz a szerbhorvát hősi népdalokból és népi románcokból. A verseket Sztoján D. Vujicsics válogatta és Kiss Károly költötte át. Az antológia bevezető részében népi románcokat mutat be, a további részekben a hősi népdalok koszovói ciklusából és Márkó királyfiról szóló népdalok ciklusából ad egy füzér gyöngyszemet, majd a népfőlszabadító harcban költött népdalokból ad ízelítőt.”

1957. augusztus 1.

Milan Ognjenović lett a Magyarországi Délszlávok Demokratikus Szövetségének főtitkára.¹

1. *Iz naše prošlosti I.* Budimpešta, 1979, 149.

1957. augusztus 2.

Az Újvidéki Rádió *Hangos híradójában* Neubauer János elmondta: „Tartományunk 211 földműves-szövetkezetének csaknem harmincezer hektár földje van. A gazdaságok átlagos nagysága körülbelül 150 hektár. A legtöbbje azonban igen földarabolt, úgyhogy tíz hektáron alul 1500, míg tíz hektáron felül 410 parcella van [...] A Földműves-szövetkezetek Szerbiai Főszövetsége nemrégiben javaslatot terjesztett be [a] Szerbia Végrehajtó Tanácsához. A javaslat szerint a szövetkezeti gazdaságokon mielőbb el kellene végezni a legszükségesebb tagosítást. A javaslat alapján – amelyet a kilátások szerint el is fogadnak – Vajdaságban minden öt hektáron aluli parcellát tagosítanak. Egyébként a Főszövetség elnöksége arra az álláspontra helyezkedett, hogy a szövetkezeti gazdaságokat fenn kell tartani, azonban szolid gazdasági alapokat kell számukra

létesíteni [...] Egyet azonban nem szabad szem elől téveszteni: a szövetkezeti gazdaságoknak igazolniuk kell a beruházásokat.”

A zentai tudósító arról beszélt, hogy a helyi munkásegyletem „idei eredményei alapján tartományunk legjobb munkásképző intézményei közé tartozik. [...] Komoly figyelmet szenteltek a dolgozók szakképzésére. Ez érthető is, hiszen a járás munkásságának fele szakképzetlen, 1200 a félig szakképzettek száma, és mindössze három-ezren rendelkeznek teljes, illetve magas szakképzettséggel. [...] Őszre 3 előadója lesz, akiknek kizárólag a felnőttképzés lesz a feladata.

Saffer Pál a pulai filmfesztiválról küldött jelentést: „Tegnap este négy filmet láttunk, ebből két rövid és egy egész estét betöltő dokumentumfilm. Az első rövidfilm a katori tengerészlázadásról szól... A másik rövidfilm – színes filmrport – Brioniról. [...] Külön érdekessége volt az estnek a nyolc Duna menti ország koprodukciójában készült egész estét betöltő dokumentumfilm. Címe: *A Fekete-erdőtől a Fekete-tengerig*. A nemzetközi együttműködés, a népek közötti barátság szellemében készült ez a film mind a nyolc ország filmművészeinek részvételével, és végigkísér bennünket a Dunán, Európa második legnagyobb folyóján, németországi forrásától egészen fekete-tengeri torkolatáig. Szép film ez, gyönyörű elgondolás és valóra váltása jelentős dolog a nemzetek közötti megértés és barátság fejlesztése terén. Némi megjegyezni való azonban mégis van. Nem tudjuk, mi az oka, de úgy tetszik, hogy a Duna jugoszláviai szakaszával foglalkozó rész szegényesebb, mint a többi. Íme, néhány példa: minden ország szakaszának kezdetét megemlítik. Hogy a felvevőgép a jugoszláviai szakaszra ért, azt a néző csak akkor veszi észre, amikor Novi Sad panorámáját látja. A batinai emlékműről például, amely pedig négy Duna menti állam történelmét érinti, nincs említés. Lehet, hogy a film készítői nem akartak régi sebeket feltépni, és ez, tekintve a film célját, érthető. De vajon a világszép Kopácsi rét, az

apatini halászok, a Fruška gora-i szőlődombok, Zmaj [Zmaj, Jovan Jovanović] Kamenicája, Radičević [Radičević, Branko] Karlovcija [Karlóca], a Tisza torkolata, és még más ezernyi szépség és történelmi emlék bemutatása miatt maradt el? Nem könnyű minderre felelni, és még nehezebb ezeket a fogyatékoságokat helyszükével magyarázni. Az est művészfilmje a közönségünk előtt már ismert *Nem volt hiába* című film volt. Egy fiatal orvos harcát mutatja be, amelyet a meg nem értés, a babona és kuruzslás ellen folytat egy elmaradott faluban [...]. Az idén már, úgy látszik, nem lesz meglepetés.”

A sportrovat közölte: „A budapesti Vasas labdarúgói ma délután 3 óra körül érkeztek Novi Sadra. A csapat a tervezett időnél néhány órával később érkezett meg, mivel Topolya és Srbobran [Szenttamás] között elromlott a gépkocsijuk. A budapesti labdarúgók a Putnik szállóban laknak.”

A Tanjug budapesti tudósítása: „A magyar társadalmi valóság egyik problémája, hogy befejeződött-e már az októberi események következményei eltávolításának időszaka [...] A termelés folyik. Csak az a kérdés, hogyan lehetne fokozni. A társadalmi élet folyik. Fölvetődik azonban, hogyan lehet kibővíteni és gazdagabbá tenni. A párt megalakult, s most már csak meg kell szilárdítani [...] Magyarország reális szükségleteire Kállai mutatott rá, amikor azt mondotta, hogy az ország a politikai, gazdasági és társadalmi élet átszervezésének új korszaka előtt áll.”

1957. augusztus 3.

Saffer Pál pulai levele az Újvidéki Rádió *Film-műsorában*: „Tegnap este egy szép filmriportot láttunk a munkástanácsok nemrég megtartott kongresszusáról, és egy rendkívül ötletes szlovén reklámfilm, amely a takarékoságot propagálja [...] Az est művészfilmje, a sarajevói Bosna Film *Kis dolgok* című műve sok vitát váltott ki [...] A nagyon elfoglalt házastársak egymástól való

elidegenedésének problémáját dolgozza fel [...] Egyébként ma is volt meglepetés a fesztiválon. Ma délelőtt bemutatták a *Hannibál tanár úr* című magyar filmet. Sajnos, hála a rossz szervezésnek, nagyon kevesen nézték meg ezt a remek filmet, amelyre büszke lehet a magyar filmgyártás [...] Egy külvárosi tanár tanulmányt ír Hannibál karthágói hadvezér haláláról, amelyben szembeszáll a hivatalos történelemtanítással. Hajsza indul ellene, a fasiszták célpontjává válik, és máról holnapra nemzeti ellenséggé. Így kezdődik egy ártatlan kis ember kálváriája, akit üldöznek, megköveznek, hazugságra kényszerítenek, hogy végül holtteste felett, az idők legfelsőbb iróniájaként, egy koldus verkljéből mint az arcucsapás csendüljön fel a dal: Szép vagy, gyönyörű vagy, Magyarország. Reméljük, hogy filmkölcsönző vállalataink megveszik ezt a filmet, amely a két háború közötti Magyarország társadalmi életének éles szemű, tragikumba hajló szatírája, és meg vagyok győződve arról is, hogy mozilátogató közönségünk szívesen fogadja majd.”

A *Híradóban* Thurzó Miklós tudósító arról számolt be, hogy: „Nap nap után változik Zenta város képe [...] Kommunális munkálatokra és városrendészetre összesen 53 millió dinárt irányoztak elő [...] Tekintettel arra, hogy a Zenta környéki települések és falvak, mint például Felsőhegy, Tornyos, Adorján, Kispiac polgárai rossz utakon közlekednek a várossal, a választók gyűlésén elfogadták, hogy még ebben az évben rendbe hozzák az országutakat, és megjavítják a rossz állapotban lévő dűlőutakat is. E munkálatokat részben a kommuna, illetve a községi népbizottságok anyagi támogatásával, nagyrészt pedig a polgárok hozzájárulásával végzik el.”

A rádió híriül adta, hogy „a horgosi határátjárónál ma 40 magyar menekült, köztük 20 kiskorú, visszatért hazájába”, a sportrovat pedig interjút közölt arról, hogy „mit mond Szűcs Ferenc, a Magyar Rádió riportere a holnapi Vasas–Vojvodina közép-európai labdarúgó kupadöntő visszavágó mérkőzéséről”.

1957. augusztus 8.

Az Újvidéki Rádió híreiből: „Ma Budapestről visszatért Belgrádba a jugoszláv villanyipar küldöttsége, amely Magyarország képviselőivel a jugoszláv és a magyar villanyerőrendszer összekapcsolásáról tárgyalt [...]”

Bela Crkvát [Fehértemplom] valamikor Vajdaság legszebb városai közé sorolták. A háború után azonban, a lakosság összetételének megváltozása után csak nehezen kerülhetett sor a város szépítésére. Az idén ez a kép már sokat változott [...]

Csókán nagy érdeklődésre talált a hosszú lejáratú kölcsön. Az utóbbi néhány év alatt összesen 100 házhelyet osztott ki a helyi Népbizottság. Az építkezésre tízmillió dinár kölcsönt biztosított. Az elmúlt két év alatt több mint 200 új lakóházat építettek.”

1957. augusztus 14.

A *Hivatalos Lapban* megjelent A tudományos munka szervezéséről szóló törvény,¹ amely az összes tudományos intézményben, a tudományos akadémiákon és egyéb szervezetekben bevezette a társadalmi igazgatást.²

1. Zakon o organizaciji naučnog rada. SL FNRJ/34. 1957. augusztus 14. – 2. Jovanović, Aleksandar: *Društveno-političko uređenje FNRJ*. Beograd, 1958, Rad, 223.

1957. augusztus 15.

Megnyílt a Zentai Művésztelep. Működésének idejére írókat is hívtak Zentára. Az írotábor résztvevői: Bogdánfi Sándor, Fehér Ferenc, Laták István, Mladen Leskovac, Major Nándor, Majtényi Mihály, Borislav Mihajlović, Lazar Merković, Németh P. István, Boško Petrović, Stevan Račković, Saffer Pál és Sulhóf József. Szeptember 10-én a Hadseregotthonban irodalmi esttel fejezték be az írók zentai táborozásukat.¹

Sulhóf József az Újvidéki Rádióban: „Megnyílt a zentai író- és festőtábor. Ez így nagyon hang-

zatos. A valóságban azonban csak a táborozás szerény, csendes kezdetét jelzi. Néhányan összeverődtek azok közül, akik két-három hétig Zentán akarnak maradni [...] A házigazdát, a Zentai járást, illetve annak az illetékes tényezőjét is úgy kellett megkeresni. Tripolszky Géza, a járási művészeti és közművelődési ügyek titkára valahol Szarajevóban jár, felcsapott felderítőnek, részt vesz a nagy táborozáson. Az egész titkárságból csak Lengyel [Károly] tanfelügyelő őrzi a házat, szívélyesen fogadta az írókat, amikor jelentkeztek. A szállodában szoba, a vendéglőben ellátás várta őket. Ennyi volt az egész [...] Egyelőre csak öt író és egy festőházaspár futott be Zentára. A festőket a subotica-i Trumić házaspár képviseli [...] Az írók közül megérkezett Majtényi Mihály, a legízesebb hangú vajdasági író, Sulhóf József regény- és színműíró, Fehér Ferenc, a költő, aki most regényírásba vágta a fejszóját, Major Nándor, a *Hid* fiatal főszerkesztője és Németh P. István, ízes elbeszélések írója. Persze még csak a kezdet kezdetén van a táborozás. Jövő hét elejére nyolc festőt várnak. Az írók közül Beogradból Oto Bihalji-Merint várják, műbíráló is, szépíró is, odatartozik mind a két csoporthoz, és az írók és festők között fennálló barátságon kívül személyi híd is a két művészfajta között. Várják Dobrica Ćosićot, a politikust, regényírót, a hazai irodalom egyik kimagasló alakját, azután Đuza Radovićot, az Íróegyesület titkárát, költőt, a belgrádi Színművészeti Akadémia irodalomtanárát. Novi Sadról pedig huszonötödike tájára jelezték megérkezésüket, többek között, Mladen Leskovac, Boško Petrović és Borislav Mihajlović, a szerb irodalom kiválóságai. Suboticáról, Zomborból, Zrenjaninból is kell már érkezniök íróknak, festőknek. De az érkezés bejelentett időpontját senki sem veszi komolyan, amikor jön, itt lesz, s marad, amíg a művészek vándormadár természete, nyughatatlansága tovább nem viszi. A terv az, hogy komoly megbeszélések is indulnak, beszélgetések művészetéről, kari kérdésekről, az

ezernyi problémáról, ami a mindennapokból a művészet és művészek elé tornyosul. Egyelőre azonban csak Majtényi Mihály mesélget derűs adomákat írói és újságírói múltjából, azokból az évekből, amikor még itt szerkesztett és igazgatta az akkor még néma mozit. Az írók az első napot azzal töltötték, hogy körülmáskáltak a városban, keresték az ismerős embereket és helyeket, készülődtek. De a komoly munka csak holnap kezdődik. Mind annyi témát, gondolatot hozott magával, mintha évekig akarna itt tanyázni. Azután, szokás szerint, semmit sem ír meg belőle. Mert a körülöttük folyó élet erősebb, a friss élmények hatása elmossa a régieket. Az elhozott témák pedig jók lesznek táborozás utánra. Így kezdődött hát a festők és írók zentai táborozása csütörtökön reggel a szárnyaló képzelet vitorláinak kedvező szelek mellett. És sok-sok feketekávét mellett.”

A műsor arról is beszámolt, hogy „Korszerű műhelyekkel ellátott ipari iskola építését tervezik Zentán. Az iskolát a nagy zsidó templom helyén építik. Már hozzá is láttak a régi épület lebontásához. Ez az iskola nagyban hozzájárul majd a járás és a város ipari káderkérdésének megoldásához. Az iskolában az ipari tanulók az eddiginél sokkal komolyabb szakképzésben részesülnek majd”.

1. Zentai művésztelep, 68.; Pató Imre: A Kanizsai Írótábor bibliográfiája. *Hungarológiai Közlemények*, X. évf. 1984. 60. 1079.

1957. augusztus 16.

Hír az Újvidéki Rádióban: „Nemrégén Zentára látogatott egy magyarországi mezőgazdasági küldöttség. Meglátogatták a Napredak mezőgazdasági birtokot, és elbeszélgettek a szakemberekkel és a munkásokkal. Különösen a birtok juhtenyésztése iránt érdeklődtek.”

1957. augusztus 17.

Az Újvidéki Rádió beszámolt a hozamnövelő verseny eredményeiről: „A tartományi versenybizottság adatai szerint Vajdaságban a magán-

termelők 193 csoportja összesen mintegy 7000 hektár területtel vett részt a fehérgabona terméshozamának emelésében. A termelőszövetkezetek és mezőgazdasági birtokok versenyterülete pedig közel 21 000 hektár volt. A megvalósított terméshozam 27 és 38 mázsa között váltakozik hektáronként [...] A hozamnövelő versenyben elért eredményekért a Novi Sad-i mezőgazdasági árumintavásáron osztják ki a díjakat. Összegük Vajdaságban körülbelül 74 millió dinárra rúg. A községek közül a becseiek [Óbecse] viszik el a legtöbb pénzt, ahol [...] a magántermelők összesen 3 400 000 dinár jutalmat kapnak.”

Aladics János ugyanott közölte: „Ha végiglapozzuk színjatszóink tavalyi műsortervét, azt látjuk, hogy a már standard külföldi írókon, valamint a hazai modern és klasszikus írókon kívül még mindig sok a zugíró, sok a gyanús színezetű népiesség, a nemzeti romantika. Másrészt sok a megjegyzés a szövegelírásra, a rendezők szövegcsonkítására is [...] Ezért a Tartományi Kultúrközösség még a nyár folyamán megszervezte a minőségi, hazai művek fordítását kisebbségi nyelvekre. Igen kedvező feltételekkel (a fordítási tiszteletdíjak igen magasak) a kisebbségi fordítók legilletékesebb tagjaira ruházta az átültetés feladatát. Az idén hat jugoszláv dráma fordítását vették tervbe, ezek közül néhány már készen várja az új idényt, néhány pedig október első napjaiban jelenik meg a könyvpiacon [...] A Kultúrközösség elnökségének egyébként az a véleménye, hogy a színházi műsor kiegészítése céljából a szomszéd népek, Magyarország, Csehszlovákia, Románia drámairodalmának legértékesebb műveit is be kellene szerezni, és lefordítani szerbhorvát nyelvre.”

1957. augusztus 18.

Az Újvidéki Rádió beszámolt a Tartományi Végrehajtó Tanács üléséről, amelyen „A beruházásokkal kapcsolatban kitűnt, hogy Vajdaságban a mezőgazdasági szervezetek gyengén használják ki az előírányzott hiteleket, mert az első félévben

rendelkezésre álló 11 milliárd dinárnak még a felét sem költötték el. Pedig az utóbbi időben érezhetően megkönnyítették az igénylés körüli eljárásokat, de a hiba, úgy látszik, a tervszerűtlenségben rejlik. Tehát a gazdasági szervezeteknek a jövőben jóval nagyobb körültekintéssel, főleg szervezettebben kell elkészíteniök beruházási terveiket. Annál is inkább, mert az ötéves terv az elkövetkező négy év során évenként átlag 5000 traktort és 35 000 különféle munkagépet irányoz elő, hogy teljes mértékben megvalósuljon a mezőgazdaság-fejlesztő programban előírányzott feladat. Ezenkívül jelentős összegeket kell befektetni takarmánykészítő üzemek, kukoricacsírátlanító objektumok, tejüzemek és egyéb feldolgozóipari üzemek építésébe, és így tovább. Az adófizetés is gyengén halad. Noha a termelőknek az idén legalább 5 milliárd dinárral több a jövedelmük, mint például tavaly, a vajdasági befizetési átlag azonban még a 60 százalékot sem érte el.” Azt is hírül adta, hogy „Szeptember 7-én tartják a kommunisták zentai szervezetének évi értekezletét. A hatodik kongresszus óta eltelt 5 év alatt [...] 502 új tagot vettek fel, közöttük 234 ifjút, akik közül ma már sokan a társadalmi önigazgatás aktív részesei”. Közölte továbbá: „Ma egy magyar mezőgazdasági küldöttség érkezett Novi Sadra. A küldöttség Vajdaságban megismerkedik az állattenyésztés megszervezésével, és véleménycserét folytat a jugoszláv állattenyésztési szakértőkkel.”

1957. augusztus 22.

Cséby Lajos belgrádi magyar nagykövet beszámolt arról, hogy „A magyar disszidensek legutóbbi átadásakor (> 1957. augusztus 3.) hosszabb beszélgetés alakult ki a jugoszláv határőrség épületében Milanko Milannal, a Jugoszláv Belügyminisztérium osztályvezetőjével, aki, mint ismeretes, a magyar disszidensek ügyével foglalkozik, valamint néhány jelenlevő jugoszláv belügyi alkalmazottal, akik a jugoszláv delegációból voltak jelen. A beszélgetésben részt vettek

a magyar átvevőbizottság képviselői is. Milanko itt elmondott egy-két olyan dolgot, ami illetékes hatóságaink számára figyelemreméltó lehet. Közölte pld., hogy a jugoszláv–magyar határon még mindig naponta kb. 10 ember jön át, leginkább a Duna–Tisza közti szakaszon. Elég gyakori jelenség az is, hogy útlevéllal utazó személyek itt maradnak Jugoszláviában. A magyar bizottság vezetője, a határőrség őrnagya, baráti beszélgetés formájában felvetett néhány kérdést. Elmondotta, hogy érthetetlennek tartja a jugoszláv álláspontot a magyar disszidensek ügyében. Jugoszlávia, mint szocialista ország, át kellene adja Magyarországnak ezeket a disszidenseket, illetve már be sem kellett volna fogadnia őket. Hiszen ezeknek a disszidenseknek egy része, ha Nyugatra kerül, könnyen felhasználható elem lesz, nemcsak Magyarország, hanem általában minden szocialista ország ellen [...] Milanko láthatóan nem örült ennek a beszélgetésnek, és különösen kellemetlenül érintette az, ami részünkről a magyar disszidenseket illető jugoszláv álláspontra vonatkozott [...] Fenti értesüléseinket kiegészítjük az augusztus 21-i átadásakor szerzett információkkal [...] A bizottság egyik tagja azt is megemlítette, hogy saját szemével látta, amikor a disszidensek első csoportja Kelebiánál hazatért, hogy a határőrök és rendőrök ütlelni kezdték a hazatérteket”.¹ Cséby nagykövet aznap arról is referált a Központnak, hogy Zigmund, a jugoszláv Külügyi Államtitkárság magyar előadója „kérette Oláh elvtársat. Ezúttal Zigmund néhány adatot közölt állítólagos magyar repülőgépek jugoszláviai berepüléséről”. Beszámolt arról is, hogy ezt követően a beszélgetés során „Zigmund elvtárs érdeklődött, hogyan bonyolódnak kulturális kapcsolataink és nincsenek-e ilyen vonatkozásban nehézségeink. Ennek kapcsán szóesett a két ország között megkötendő kulturális egyezményről is. A jugoszláv előadó úgy vélekedett, hogy a szerződés aláírására előbb-utóbb sor kerül, mert a két ország jó viszonya ezt indokolta teszi. Ezután felsorolta azokat a főleg gazdasági

vonatkozású szerződéseket, amelyeket eddig a két ország kötött, igazolni kívánván ezzel azt, hogy jugoszláv részről szívesen építik a kapcsolatokat Magyarországgal. A kulturális egyezmény megkötéséről szólva azonban még megkérdezte, érettnek találjuk-e mi az időt erre, miután még most is különböző nehézségeink vannak a művészekkel? Közöltük, hogy ez semmiképpen sem képezhet akadályt, és hogy bizonyos viták a művészet kérdéseiben csak a tisztulást mozdítják elő, és az egészséges szellem jelei. Kérdésünkre, hogy miben látja jelenleg akadályát a fokozott kulturális együttműködésnek, elmondotta, hogy pld. nehézségbe ütközne egy jugoszláv képzőművészeti kiállítás megrendezése Magyarországon, mivel a jugoszláv képzőművészetben erősen tért hódított az absztrakt művészet. Úgy vélekedett, hogy az absztrakt művészet Magyarországon valószínűleg kedvezőtlen hatást keltene a jugoszláv művészetről. Válaszul elmondottuk, hogy Jugoszláviának Albániát kivéve valamennyi szocialista országgal van kulturális egyezménye, és ennek megfelelően számos szocialista országban rendeznek képzőművészeti kiállítást is, s ebből semmiféle komplikáció nem adódott. Emlékeztettük arra, hogy a közelmúltban Kínában volt egy nagyobb jugoszláv grafikai kiállítás. Zigmund elvtársat felvilágosítottuk a magyar párt és kormány álláspontjáról a művészetről, tájékoztattuk a tavasi tárlatról és az azzal kapcsolatos vitákról. Biztosítottuk, hogy még egy ilyen kiállítás megrendezésének sem lenne akadálya, egyébként a kulturális együttműködésnek olyan tág lehetőségei vannak, hogy bizonyos területeket el is hanyagolhatunk. Zigmund ismét hangoztatta, hogy az egyezmény aláírására sor fog kerülni, de türelemmel kell kezelnünk ezt a kérdést [...] A beszélgetést összegezve megállapíthatjuk, hogy a kulturális egyezmény ügyében, úgy látszik, a jugoszláv álláspont nem sokat változott. Nem állapítható meg, természetesen, mennyire foglalkozott Zigmund ezzel az ügygel, s hogy nem túlhaladott álláspontot képviselt-e.

Kiderült másrészt az, hogy minden apróságba belekapaszkodva, és azt bizonyos mértékig felfújva, úgy igyekeznek beállítani a dolgokat, mintha magyar részről akadályokat gördítenénk a kapcsolatok építése elé”.²

Dorđe Kablar, az Újvidéki Rádió szerb műsorának nagybecskereki tudósítója jelentette: „Ha a könyvtárak és olvasótermek száma volna az egyetlen mérték, akkor Közép-Bánát közművelődési mozgalmáról elmondhatnánk, hogy kielégítő eredményeket ért el. A Vajdaságnak ezen a részén ugyanis minden faluban van könyvtár, és nem csekély az olvasók száma sem. Ha azonban a könyvállomány forgalmát vesszük alapul, akkor más következtetésre jutunk. Akkor meg kell állapítanunk, hogy kizárólag a zrenjanini könyvtár dicsekedhet többekévesbé megfelelő könyvállománnyal [...] Ha nem számítjuk a zrenjanini 50 000 lakost, sem az ottani könyvtár 45 000 könyvét, hanem csak a falvakat vesszük figyelembe, illetve az ottani 50 könyvtárat 60 000 könyvével, akkor csupán 3 lakosra jut egy könyv [...] A négyezer lakosú Aradac [Aradác] községben mindössze 120 könyv van a könyvtárban [...] Begejci [Nagytárnok], Jankov Most [Jankahíd], Bóka, Neuzina [Nezsény], Međa [Párdány] nemsorára »jubilálnak«. Szomorú évforduló küszöbén állnak, mert 5 éve lesz, hogy könyvtáraik egy dinárt sem kaptak új könyvek beszerzésére.” Majd egy olyan bekezdés következett, amely a magyar műsorból kimaradt: „Orlovaton [Orlód], Tomaševacon [Tamáslaka], Écskán és talán még néhány községet kivéve a könyvvásárlást egyetlen személy szokta elvégezni. Talán azért fordult elő az utóbbi években, hogy a megvásárolt könyvek sokszor nem felelnek meg a falvak meglévő és kialakulandó olvasótáborának. A Jaša Tomić-i [Módos], törökbecsei és lazarevói [Lázárföld] könyvtárak megvették a népfelzabardító háborúra vonatkozó adatok és okmányok gyűjteményét több vastkos kötetben, holott köz-

tudomású, hogy a mű nem olvasmányos, mivel irattári anyagot tartalmaz, és majdnem kizárólag a történelemkutatás céljait szolgálja.”

1. MOL XIX-J-1-j-20f-003971-1957. A Központban a jelentés e helyén a lapszélre kézzel feljegyezték: „nem igaz!” – 2. MOL XIX-J-1-j-5e-002435-3-1957.

1957. augusztus 23.

Belgrádba érkezett a magyar Hazatérési Bizottság azzal a feladattal, hogy felkeresse azokat a tábortokat, ahol az országból kiszökött magyar állampolgárok tartózkodnak és „az ET 1957. 24. tör. alapján helyszíni elbírálással segítse elő az említett személyek Magyarországra való visszatérését”.¹ > 1957. szeptember 16.

1. MOL XIX-J-1-j-20f-001707-12-1957.

1957. augusztus 28.

Az Újvidéki Rádió jelentette: „Josip Broz Tito köztársasági elnök feleségével ma megtekintette a Novi Sad-i Nemzetközi Mezőgazdasági Vásárt [...] Mielőtt eltávozott volna az árumintavásárról, eleget tett az újságírók kérésének, és nyilatkozatot adott a sajtónak és a rádiónak. „Ebben az évben én első ízben vagyok elégedett mezőgazdaságunk eredményeivel. Csak így kell folytatni, és mindannyian elégedettek leszünk” – mondotta.

Király Ernő ugyanott arról számolt be, hogy „Ma megkezdődött Varaždinban a jugoszláv folkloristák negyedik kongresszusa. Az öt napig tartó kongresszuson 54 tanulmány kerül felolvasásra. Fő téma a Pannon-medence zenei folklórja. A külföldet évről évre jobban érdekli hazánk folklórja és folkloristáink munkája. Ez alkalommal részt vesznek: a Szovjetunió, Csehszlovákia, Olaszország, Hollandia, Románia, Magyarország, Ausztria, Kelet-Németország, Trieszt és Lengyelország legkiválóbb zenetudósai, akik 16 tanulmánnyal járulnak hozzá a kongresszus jelentős munkájához”.

Sulhóf József „hivatalos jelentést” küldött a festők és írók zentai taborából: „A második hét elején megérkezett Laták István Suboticáról, Saffer Pál Novi Sadról, a festők közül pedig Petrik és Kalmár. Másnap egy autó elhozta Boško Petrovićot, Borislav Mihajlovićot és Bogdánfi Sándort Novi Sadról. Mladen Leskovacnak is velük kellett volna érkeznie, de az utolsó pillanatban torokgyulladás döntötte ágynak. Nagyon rövid időre érkezett Sáfrány Imre, akiről a táborozó nyelvek azt állítják, hogy eladta szakállát egy feleségért. Ugyanilyen rövid időt töltött a táborban Mića Nikolajević Novi Sad-i festőművész, aki azért siet vissza, mert ő vezeti azokat a munkálatokat, amelyekkel az egykori tőzsdeépületből Szépművészeti Múzeumot és kiállítási csarnokot teremtenek [...] Németh P. István nagyobb elbeszélést csiszolgat nyomdaképesé.”

1957. augusztus 31.

A zentai vita. Szimin Magda írása az Újvidéki Rádióban: „A minap Zentán írók, tanárok, közéleti munkások gyűltek össze, hogy kötetlen beszélgetésben megtárgyaljanak egy-két kérdést, az est folyamán azonban a nehezen induló vitában kitűnt, hogy nem egészen világos, mi is az, amit meg kellene tárgyalni. Az írók, a zentai írotábor tagjai egy régi, de aktuális témát vetettek fel: az író és az olvasó viszonyát, azok közeledését, ismerkedését, még precízebben a vajdasági író és a vajdasági olvasó viszonyát, közeledését. A vajdasági magyar irodalom nagy kérdése ez. Vajon megtalálta-e az itt élő, meglehetősen provinciális elszigeteltségben tengődő író olvasóközönségét, és fordítva, a vajdasági magyar ajkú tömeg rátalált-e íróira, magának vallja-e azok műveit, mondanivalóját? A zentai beszélgetés azonban nem vetett sok fényt erre a problémára. Mint minden relatív elmaradott környezetben, az olvasó, ha iskolázott emberről van is szó, nem tudta világosan megmondani, mi tetszett, mi nem, miért tetszett, miért nem, nem tudott vagy

nem akart még kérdéseket sem feltenni az írók munkásságával kapcsolatban. Még az a kérdés is, hogyan fogadták Zentán az új *Hídat*, felelet nélkül maradt. Így a vita – amennyiben annak lehet mondani – egy szűk, de roppant fontos kérdésre szorítkozott: hogyan kellene a nyolcosztályos és a középiskolákban tanítani, ismertetni, megszerettetni a vajdasági író, költő munkáit, továbbá, hogyan kellene az ifjúsággal általában megszerettetni az irodalmat? A jelenlévő tanárok megállapítása szerint az ifjúság egyáltalán nem olvas, vagy nem olvas eleget. Természetesen ennek súlyos objektív okai is vannak. Kiadvóvállalataink a jelen körülmények között nem tudják ellátni a magyar közönséget a modern világirodalom nagyjainak műveivel. Könyvtáraink szegények. Azonban a meglévő könyvvállomány sincs teljesen kihasználva. Tanító- és tanárképző iskoláink elavult programjuknál fogva mindeddig nem képesítették a fiatal tanárokat arra, hogy tanítsák a XX. század és a legújabb kor irodalmát. A vajdasági irodalomról meg éppen szó sem esik ezekben az iskolákban. Természetes tehát, ha a fiatal tanár vagy tanító magára van utalva, mikor kikerül a vidéki iskolákba, ott pedig csak kevesen képesek arra, hogy kiemelkedjenek a környezet általános kultúrtespedtségéből, hogy tovább képezzék magukat, olvassanak és magukkal ragadják a rájuk bízott ifjúságot is. Ezek után tehát a zentai vita eredménye az, hogy újra felvetette a vidéki kultúrélet és az iskolai ifjúság kérdéseit, és ez mégis sokat jelent, mert ezeknek a problémáknak állandó felvetése biztosíthatja csak az állandó, fokozatos haladást. Egy nép kultúrája nem is fejlődhet rohamosan. A kultúra szekere a mi vidékünkön is csak lassan, de biztosan halad.”

1957. augusztus

A *Híd* 8. számának tartalma: Sinkó Ervin: *Beszélgetés a látogatómmal*; Federico Garcia Lorca versei; Kopeczky László: *Klári*; Majtényi Mihály: *Garden party*; *Laták István versei*; André Malraux: *A tűz*; Gál László: *Könyvolvasás köz-*

ben; Fehér Ferenc: *Esti ceruzasorok*; Petkovics Kálmán: *Számadás*; Csépe Imre: *Tarisznyások*; Miroslav Antić versei; Börcsök Erzsébet: *Találkozásom egy öreg varjúval*; Németh István: *Arcképek – korképek*; Burány Nándor: *Hangulatlenyomat*; Girizd László: *Szűkmellű gyerekek*; Kolozsi Tibor: *Koch Teréz ügye*; *Deák Ferenc versei*; Norman Cousins: *Elmaradt találka*; Kalapis Zoltán: *Az időszerűség és a hazai film*; Majtényi Mihály: *Meghalt a Csatorna megálmodója*; --: *Száz virág*; Juhász Géza: *Csépe Imre novellái*; Ivan Ivanji: *Drámák a színpadon és a valóságban*; Dr. G. Czimmer Anna: *Néhány szó a mai francia könyvkiadásról és a könyvterjesztésről*. A *Krónika* rovat arról is beszámolt, hogy „A balhé, melő, csaj, hapsi és hasonló szavak törvénytelen gyermekei a magyar nyelvnek, de hozzátartoznak a családhoz, mert az idegen tőből magyar hangzású, magyar képzésű szavak alakultak. Használjuk őket, habár nem mindig ismerjük származásukat, olykor még pontos jelentésüket sem. Most a Magyar Tudományos Akadémia megbízásából szótár készül ezekről a szavakról. Zolnay Vilmos nyelvész húsz éve dolgozik ezen a szótáron.”

1957. szeptember 2.

Az Újvidéki Rádió hírül adta: „Tegnap a magyar menekültek újabb 150 főnyi csoportja Rijekából Svédországba utazott. A menekültek elindulásánál jelen volt a Szövetségi Végrehajtó Tanács Menekültügyi Bizottságának és Svédország megfelelő testületének képviselői. Svédország eddig 430 magyar menekültet fogadott be hazánkból, köztük több kiskorút és tüdőbeteget is.”

Aladics János magyarkanizsai kulturális körképe az Újvidéki Rádióban: „A kanizsai Ady Endre nyolcosztályos iskola a faluvégén van. Ennek az úgynevezett tóparti iskolának egyik legégetőbb problémája a helyiséghiány. Az elmúlt tanévben az oktatás itt három épületben és két váltásban folyt. Az iskola nem éppen teljes szertára egy kisebb szobában szűkölködik [...]

Mindezek a problémák nagyjából megoldódnak, ha majd az iskola az idei ősz folyamán átköltözik a mostani aggok háza épületébe [...] A község könyvtárát a kultúregyesület meglehetősen elhanyagolt épületében helyezték el [...] A körülbelül háromezer kötetből álló könyvvállományt az elszegényedés veszélye fenyegeti. A könyvek java része nincs bekötve, s így fokozatosan elronyogódik [...] A műkedvelő színjátszás terén is szomorú a helyzet. A múlt idényben egy készülő darab harminc próbája alatt legalább kétszer kellett újraosztani a szerepeket. Hiányzik a kitarítás. A régi gárda tagjai lassan kiöregedtek, és mint Kanizsán mondogatják, az ifjúságot nem érdekli a műkedvelés. Véleményünk szerint azonban inkább a rendező hiányzik.”

1957. szeptember 9.

A JKSZ KB 8. plénuma úgy döntött, hogy a novemberre tervezett VII. kongresszust áprilisra halasztják. (> **1958. április 22.**) A belgrádi magyar nagykövetség a Központnak 1958. március 5-én felterjesztett évi összefoglalójában ezzel kapcsolatban megjegyezte: „Az elhalasztás okait a népbizottsági, valamint a parlamenti választásokban, az ötéves távlati terv munkálataiban és egyéb halaszthatatlan munkákban jelölték meg. Véleményünk szerint az elhalasztást más tényezők tették szükségessé. Nevezetesen, Jugoszláviát az év első felében jogos bírálatok érték a Szovjetunió és más népi demokratikus országok vezetői – köztük hazánk vezetői – részéről is, az egyes jugoszláv vezetőknek a magyarországi ellenforradalmi események értékelése terén elfoglalt téves és káros álláspontja miatt.”¹ > **1957. február 1.**

1. MOL XIX-J-1-j-5a-001494-1-1958.

1957. szeptember 10.

Az Újvidéki Rádióban Majtényi Mihály beszámolt a készülöben lévő délszláv lírai antológiáról: „Ács Károlynak, fiatal költőnknek és műfordítóknak már négy-öt évvel ezelőtt

támadt az az elgondolása, hogy a délszláv lírából való rendszertelen, ötletszerű vagy évfordulóhoz, dátumhoz kötött fordítás helyett mérjük fel teljességében ezt a fordítómunkát. S teremtsük meg a délszláv líra korszakok szerinti teljes átültetését magyar nyelvre. A fiatal poéta hozzá is fogott elgondolása megvalósításához [...] Ez adta meg később a kezdeményezést arra, hogy az értékes fordítási anyagot – a délszláv líra bemutatását – Gál László, Fehér Ferenc és mások fordításaival kiegészítve könyv alakban is a magyar olvasóközönség elé tárjuk. Úgy értesülünk, hogy ez a költői antológia még ebben az évben megjelenik. A szerkesztést Ács Károly vállalta és a Progres Lap- és Könyvkiadó Vállalat gondoskodik a könyv megjelenéséről. A tervek szerint a fordítást minden esetben az eredetivel párhuzamosan közli a könyv, ami emeli egy ilyen antológia teljességét és hitelességét.”

Bogomil Karlavaris a szabadkai képzőművészeti eseményeket összefoglalva megjegyezte: „Az őszi képzőművészeti idény első kiállítását a vajdasági képzőművészek társaságával karöltve, a helyi kultúrközösség elnöksége szervezte. A kiállításnak a minőségi műalkotások bemutatása mellett még az a célja, hogy kapcsolatot teremtsen a tömegek és a képzőművészet, illetve a közönség és az egyes kiállító művészek között. Ezért a belépés erre a kiállításra díjtalan, s néhány szerzőt is ott találhatunk a kiállítási teremben, aki készségesen nyújt felvilágosítást a kiállított művekről, és a Népegyetem is lekötötte a kiállító művészeket két képzőművészeti előadás megtartására. Nálunk ez az első szervezett törekvés arra, hogy a művészek bizonyos népszerűsítő nevelőmunkát fejtsenek ki. És éppen ezért ennek a kiállításnak be kellene járnia Vajdaság összes nagyobb helységét, hogy fokozza az érdeklődést a képzőművészet iránt.”

1957. szeptember 16.

Szatmári István bizottsági tag jelentést tett az 1957. augusztus 23-án Belgrádba érkezett Ha-

zatérési Bizottság munkájáról. Közölte: A Bizottság 1957. augusztus 24-én bemutatkozó látogatást tett a kérdésben illetékes Šakota főosztályvezetőnél, aki „már az első szavaiban kihangsúlyozta, hogy a bizottság egy kicsit elkésve érkezett, mert jelenleg több nyugati delegáció dolgozik a különböző táborokban. Pl.: ausztrál bizottság Eszéken, svéd, USA, nyugat-német Gerovon, belga Écskán. Közölte, hogy a táborokat összevonták, illetve összevonás alatt állnak. Mi már 9 tábort fogunk találni az alábbi helyeken és létszámmal: Écska 1427; Bela Crkva [Fehértemplom] 465; Sokolac 636; Eszék 1177; Ilok [Újlak] 386; Bastanica 650; Gerovo 1485; Kučevo 1500; Otesevo 200. Összesen 7926 fő [...] A bizottság augusztus 26-tól szeptember 14-ig Otesevo kivételével minden tábort meglátogatott. Szám szerint tízet, mert Kucevón egy főigazgató vezetése alatt 10-12 km-es körzetben 3 tábort talált [...] Felvetettük, a jugoszláv elvtársaknak látniuk kell, hogy a táborokban fasiszta elemek tartózkodtak. A nyugati delegációk ezek közül kémekeket és diverzánsokat toboroznak, akiket a szocialista országok ellen vetnek be. Ennek elsősorban Magyarország vallja kárát, de Jugoszlávia számára sem előnyös végső soron ez az állapot”. A bizottság tagjait mindenütt rendkívül ellenséges légkör fogadta. A jelentés szerint „A kucevói táborban fordult elő a legtöbb és legélesebb provokáció. A bizottság gépkocsiját követel megdobálták, a bizottságot legazemberezték, lezsidózták és becsmérelték a Kádár-kormányt. A Belügyminisztérium tisztségviselőjének figyelmét ezen jelenségre felhívtuk és kértük, tegyék meg a szükséges intézkedéseket. Bizonyos látszati intézkedéseket azonnal foganatosítottak, azonban másnap kérték a bizottságot, és az ott tartózkodó Barity és Kuti elvtársakat, tekintsenek el a tábor lakóinak közvetlen meglátogatásától, mert személyes biztonságunk esetleg veszélybe kerülhet”. Szatmári összegezőként megállapította: „Amint a táborok általános, illetve konkrét körülményeinek ismertetéséből kitűnik, a Haza-

telepítési Bizottság munkája elsősorban erkölcsi eredménnyel járt, és csak kevés volt a gyakorlati siker (Kb. 30-35 fő jelentkezett hazatérésre).” Majd többek között a következő javaslatokat tette: „A közeljövőben Hazatelepítési Bizottság küldését Jugoszláviába nem javasoljuk, annak munkája – a jelentésben vázolt körülmények következtében – gyakorlatilag eredménytelen volna. A Jugoszláviában lévő nyugati bizottságok különböző szempontok alapján kiválogatják a szökevények közül a számukra megfelelő személyeket, és ezeket elszállítják. Végső soron vissza fog maradni bizonyos számú szökevény, akiket a nyugati országok nem fogadnak be. Ezek erkölcsi és társadalmi szempontból káros elemek, de végső soron bizonyára vissza akarnak majd térni Magyarországra. Intézkedéseket kellene foganatosítani a hazatérés megakadályozására, vagy ha erre lehetőség nincs, a hazatérési határidő kitolására; a jugoszláv belügyi szervektől hivatalosan meg kell kérni a már nyugatra távozott szökevények nacionáléját és tartózkodási helyét. Ennek megindoklása az, hogy most folyik Magyarországon az októberi események rendőrségi vizsgálata, s egy ilyen lista megkönnyítené a rendőri szervek munkáját. Ezen túlmenően preventív intézkedések megtételét segítené elő, mivel a nyugati felderítő szervek az országukban tartózkodó szökevényeket nyilván igyekezni fognak a szocialista országok ellen felhasználni.”¹

1. MOL XIX-J-1-j-20f-001707-12-1957.

1957. szeptember 17.

A Hazatelepítési Bizottság jugoszláviai működésének végén Belgrádban zárótárgyalásra ült össze a Šakota jugoszláv Külügyi Államtitkársági főosztályvezető által vezetett jugoszláv delegációval, amelyről Szatmári István bizottsági tag 1957. szeptember 17-én Budapesten keltezett kiegészítő jelentésében elmondta: Šakota szerint „december 1-ig mindössze kb. 900 szökevény lesz Jugoszlávia területén, a jelenlegi 6283-al szemben (szeptember 10-i adat). Ausztrália, USA,

Brazília és Franciaország befogadó készsége ma már jóval több, mint a fenti szám. A fennmaradó 900-as létszámot véleményük szerint egészségügyi, családi és politikai okokból nem fogják a nyugati országok befogadni. Sakota többször hangsúlyozta azt, hogy készségesen engedélyt adnak a jövőben is egy Hazatelepítési Bizottság működésére”. Amikor kérték a Nyugatra távozott magyar menekültek listáját, Šakota a jelentés szerint közölte, hogy „abban állást foglalni jelenleg nem tud, kérésünket továbbítja feletteseinek. Magánvéleményként közölte azt, hogy ha erre sor kerül, akkor azt az év végén tehetik majd meg, de akkor sem hivatalos úton, hanem más formában. A tárgyalás szívélyes, barátságos légkörben zajlott le. Az általunk felvetett problémákra jugoszláv részről nem reagáltak olyan szélsőséges elutasító módon, mint ahogy azt korábban tették. Benyomásunk szerint igyekeztek a tárgyalást minél kevesebb vitával befejezni.”¹

Herceg János írta az Újvidéki Rádió *Irodalom és művészet* című műsorában: „B. Szabó György készülő könyvének kéziratát olvastam a napokban. Tanulmányok, cikkek, jegyzetek gyűjteménye lesz ez a könyv, s ha nemsokára csakugyan megjelenik, egész szellemi életünk felkavarja majd. Nem prejudikáló bíráló kívánczik ki belőlem, amikor erről a hatalmas és a jugoszláviai magyarság minden kultúrmunkását érintő kordokumentumról szólni akarok, nem is előzetes baráti vagy kiadói reklám késztet a méltatásra, hanem azt a szívet és értelmet szorító érzés, melyet irodalmi és szellemi életünk közelmúltjának ez az összefoglalása vált ki belőlem. Mert ez a könyv a jugoszláviai magyar szellemi élet kibontakozásának a hőskorát idézi fel, azt az időszakot, amikor térben és időben egészen sajátos körülmények között, a társadalmi fejlődés ugrásszerű emelkedésével ocsúdni kezdett egy kis népcsoport, s végletek és ellentmondások között próbálta megtalálni a maga helyét. Arról a szorongó és mégis bátor,

arról a tétován topogó és mégis öntudatosan helytálló jugoszláviai magyar társadalomról van szó ebben a könyvben, amely a politikai, gazdasági és kulturális izoláció időszakában, a külföldről jövő támadások pergőtüzében vallotta hazájának Jugoszláviát, és életformájának a szocializmust, hogy a múlt vétkes hanyagsága folytán primitív viszonyok között tartott helyzetéből egyszerre forduljon érdeklődésével differenciált művészi kérdések felé, s ugyanakkor felszámolja elmaradottságát [...] Amikor a vajdasági magyar irodalom erőinek összefogásáról, a *Hid* feladataról, József Attiláról vagy egy itteni magyar író könyvéről ír, álláspontja félreérthetetlenül köti az itteni talajhoz, a jugoszláv államközösséghez, a Vajdasághoz, a maga sok nyugéval és még több felemelő erővel rendelkező magyar népéhez, amelynek egy időben kell Picassóról beszélni, és Petőfiről, hiszen a magyar irodalomtörténet egy évszázadon át hamis képet adott a forradalom költőjéről, s a tanuló magyar ifúságnak még az sem volt hozzáférhető.”

Ugyanott Berki József a vidéki vendégszerplésekről: „Divatba jött ma a falulátogatás akár a dzsessz és a boogie-woogie. A különbség közöttük néha csak annyi, hogy a dzsesszért fizetni kell, a vendégszerplésért pedig mások fizetnek. A falulátogatók nagy része nem is titkolja, hogy művészi tevékenységüknek a pénz szab határt és irányt, és hogy produkcióik művészi színvonalával, tartalmával, különösképpen pedig a közönséggel nem sokat törődnek [...] Hogy ezek a jelenségek meddig fajulhatnak, arra példaként egy kirívó esetet mondunk el, amelynek híre Baranyából jutott el hozzánk. A zrenjanini Petőfi Sándor Kultúregyesület színjátszói nemrég baranyai körútjuk során egy-két faluban úgy viselkedtek, mintha a színpadukon annyiszor interpretált népszínmű és operavilág egyes alakjait akarták volna gyakorlatilag is bemutatni az ilyen dolgokban még járatlan falusi közönségnek [...] Kopácson ugyanis, a portya egyik állomásán, esti nyolc órára hirdették az

előadás kezdetét [...] A terem megtelt kíváncsi közönséggel, amely azonban jó ideig hiába várta a kocsmában iszogató »művészeket« [...] A nagy késéssel megkezdett előadás döcögött, mert az egyik szereplő művésznő nem léphetett fel, az alkohol hatása alatt megoldhatatlan vitája támadt saját testi egyensúlyával. Hasonló eset történt a másik állomáshelyen, Vörösmarton is, ahol a vendégek a helyi aranyifúsággal karöltve, illetve versenyezve törtek-zúztak a kocsmában.”

Saffer Pál így értékelte a *Hid* legújabb számát: „Az utóbbi néhány hónapban fokozott érdeklődés előzte meg folyóiratunk egy-egy számának megjelenését [...] Az új *Hid* nemcsak külalakjában, hanem tartalmában is változott. Közelebb került az emberekhez, problémákhoz, és ezzel érdekesebbé is vált [...] munkatársainak körét állandóan bővíti és jelentősen kiszélesítette.”

Sulhóf József Mirjana Kovačević és Gál Gyula hangversenyéről írt: „Két fiatal művészjelölt mutatkozott be az este, és ezzel megnyitotta a hangversenyidényt Novi Sadon. Mind a kettő most »érettségizett«, fejezte be tanulmányait a zenei középiskolában, és középfokú zenei diplomát nyert a zongoraszakon [...] A közönség méltán ünnepelte a két bemutatkozót, és a szeretet és megbecsülés megnyilatkozásából jókora rész jutott tanárjuknak, Krombholz Károlynak is.”

1. MOL XIX-J-1-j-20f-001707-12-1957.

1957. szeptember 18.

Zomborban megtartották a járáshoz tartozó községek közművelődési tanácselnökeinek tanácskozását, amelyen javasolták, hogy a községi népbizottságok vegyék át a népkönyvtárak alapítói jogait, a Járási Népbizottság tűzze napirendre a könyvtárak helyzetét, a Könyvtárosok Tartományi Szakszövetsége pedig szervezzen szakmai képzést a könyvtárosok számára.¹

1. Ivan Kovač: *Narodna knjižnica i čitaonica u Kljajićevu*. Sombor, 1984, 10–11.

1957. szeptember 21.

Az Újvidéki Rádió beszámolt arról, hogy „A magyar kormány ma este kiadott közleményében hangoztatja, hogy az ENSZ rendkívüli közgyűlésének határozatát a magyarkérdésben nem ismeri el jogerősnek, és nem vállalja magára a határozatból eredő kötelezettségeket. A közlemény, amelyet a Külügyminisztérium hozott nyilvánosságra, rámutat, hogy ez újabb kísérlet Magyarország belügyeibe való beavatkozásra, és az amerikai politika céljait szolgálja. A magyar kormány tiltakozik, hogy a Világszervezet a magyar kérdést az ENSZ XII. közgyűlésének napirendjébe iktatta, és annak a meggyőződésének ad kifejezést, hogy ezzel bizonyos imperialista körök el akarják terelni a világközvélemény figyelmét számos világpolitikai problémáról. A magyar kormány reméli – hangzik többek között a közlemény – hogy a közgyűlés a Magyarországról szóló vita helyett azoknak a nemzetközi problémáknak a megoldására irányítja figyelmét, amelyek már megértek erre. A magyar kormány hiszi, hogy a Világszervezet tagállamainak többsége a nemzetközi feszültség enyhítését óhajtja, viszont a Magyarországról szóló vita nem ezt a célt szolgálja. A magyar Külügyminisztérium ezenkívül hangoztatja, hogy a magyar kormány normális, építő jellegű kapcsolatokat akar létesíteni minden országgal, tekintet nélkül társadalmi rendszerére, és ebből a célból a kormány tőle telhetően további erőfeszítéseket tesz”.

A műsorban elhangzott Lukács Andrásnak, a belgrádi magyar nagykövetség kereskedelmi tanácsosának a nyilatkozata is Magyarország és Jugoszlávia gazdasági együttműködéséről, amely szerint „A két ország között rendezetlenül maradt pénzügyi és gazdasági problémák 1956. júniusában történt rendezése óta egyezmény jött létre Jugoszlávia és Magyarország között az árucseré-forgalomról és a fizetésről. Az egyezmény ez év december 31-ig lesz érvényben. Jelentős lépés ez, hiszen 20-20 millió dollár értékű áruforgalmat irányoz elő [...] Ez év júniusában Ince

Jenő magyar külkereskedelmi miniszter tárgyalásai jelentősen kibővítették az 1956-ban kötött egyezményt”.

1957. szeptember 23.

Cséby Lajos belgrádi magyar nagykövet átadta Dobrivoje Vidićnek a magyar–jugoszláv kishatárforgalmi egyezmény magyar tervezetét.¹ A kezdeményezésre azonban hosszú évekig nem kapott választ.² > **1960. november 26.**

1. MOL XIX J-1-j KÜM TÜK Jugoszlávia 17. d. 04365/1957.; MJK56-59, 361. – 2. MOL XIX-J-1-j-4b-00819-1-2-1964.; Szóbeli jegyzék. Budapest, 1961. május 23. MOL XIX-J-1-j, Jugoszláv TÜK, 25. d. 16/b 003033/2/1961. = 004152/1961. Idézi Szesztay 2003, 126.

1957. szeptember 24.

Az Újvidéki Rádió több híradásában is részletesen beszámolt arról, hogy „Az Egyesült Nemzetek Közgyűlése tegnap este a Főbizottság javaslatára 57 szavazattal tíz ellenében napirendre tűzte a magyarkérdést. Hat ország tartózkodott a szavazástól. Mód Péter, Magyarország állandó képviselője a szavazás előtt kijelentette, hogy Magyarországon rend és nyugalom uralkodik. A magyar nép azt követeli mindenkitől, még az Egyesült Nemzetek Szervezetétől is, hogy tegye lehetővé a békés alkotómunka folytatását. Andrej Gromiko szovjet külügyminiszter azt mondta, hogy az őszi magyarországi zavargásokat külföldi körök készítették elő fasiszta csoportokkal karöltve. Gromiko szerint a nyugati hatalmaknak az a céljuk, hogy fenntartsák a feszültséget az Egyesült Nemzetek Szervezetének Közgyűlésén. Václav David csehszlovák külügyminiszter azt mondta, hogy az Egyesült Nemzetek Szervezete nem illetékes megvitatni Magyarország belső problémáit. Srđa Prica, a jugoszláv küldöttség vezetőjének helyettese kijelentette: a magyarkérdés napirenden tartása nem szolgálja az Egyesült Nemzetek céljait, és nem járul hozzá a nemzetközi feszültség javulásához sem. Hangsúlyozta, hogy a jugoszláv küldöttség

mindig elismerte a tagállamok jogát arra, hogy kérjék azoknak a kérdéseknek a megvitatását, amelyek közvetlenül érdeklük. A jugoszláv küldöttség mindig amellelt volt, hogy a Világszervezet járuljon hozzá az ilyen kérdések békés megoldásához. Ez esetben azonban egyetlen közvetlenül érdekelt fél sem kérte ennek a pontnak a napirendre tűzését. A napirendre tűzésnél azt kellene figyelembe venni, hogy az Egyesült Nemzetek Szervezete számíthat-e valamilyen építő jellegű eredményre vagy sem. Az a véleményünk, hogy ez esetben nem számíthat. A szavazás után a Közgyűlés megvitatta azt az indiai javaslatot, hogy a Közgyűlés tűzze napirendre a Kínai Népköztársaság ENSZ-tagságának kérdését. Az Egyesült Államok küldöttsége egy határozati javaslatot terjesztett elő, amelyben követelte, hogy ezt a kérdést azonnal vegyék le a napirendről. Ezt a határozati javaslatot azonban nem fogadták el [...] Srđa Prica jugoszláv delegátus [...] hangsúlyozta, hogy Jugoszlávia támogat minden olyan javaslatot, amely Kína ENSZ-tagsági kérdésének megoldását szorgalmazza”.

A rádió azt is hírül adta, hogy „A Kínai Népköztársaságba utazó magyar kormányküldöttség Kádár János vezetésével ma délután Moszkvába érkezett. A moszkvai központi repülőtéren a küldöttség tagjait Mikojan, Arisztov, Szuszlov és más szovjet állami és pártfunkcionáriusok fogadták”.

Saffer Pál ugyanott arról számolt be, hogy „Zenta, ez a fejlett kultúréletéről ismert város az idén is gazdag műsortervvel várja az őszi napokat. Mindenekelőtt azt kell megemlítenünk, hogy az idén jobb anyagi feltételek mellett kezdődik majd az őszi szezón. A Járási Népbizottság jelentős befektetéssel rendbe hozza az Eugen kiállítócsarnokot és színháztermét. A színpadot korszerű világosító berendezésekkel látják el. A szépen berendezett és jól felszerelt helyiségek minden valószínűség szerint szintén élénkítően hatnak majd a kultúréletre. Értesüléseink szerint különösen a kiállítóterem működik sikeresen. Az

év első hét hónapjában a különböző kiállításokat 30 000 ember nézte meg. Így például a vajdasági festészet kiállításának 5900, a Városi Múzeum kiállításának pedig közel tizenkétezer látogatója volt. Komoly eredmények ezek nemcsak zentai, de fővárosi méretekben is. A kiállítóterem az őszi időnyre egészen az év végéig foglalt. Egymás után következnek majd a filatéliai kiállítás, az idei Művésztelep tárlata, a bábszínház öt éves fennállása alkalmából rendezendő kiállítás, az októberi forradalom emlékkiállítás, a művésztelepek retrospektív tárlata és mások [...] Lekötötték a suboticiai és a topolyai Népszínházat is egy-egy vendégszereplésre”.

1957. szeptember

Ürményházán az addig kizárólag magyar nyelvű hatosztályos általános iskolában szerbhorvát nyelvű csoport is nyílt.¹

1. Fehér Lajos: *Ürményháza–Jeremenovci múltjának és jelenének rövid vázlat.* Tudás-hatalom Vetélkedő, Ürményháza, 1984, 22.

1957. október 1.

Az Újvidéki Rádió megkezdte kísérleti műsorának sugárzását a 90,5 megahertzes ultrarövidhullámon. > 1957. október 3.

1957. október 3.

Az Újvidéki Rádió közölte: „A magyar kormány gazdasági bizottsága elhatározta, hogy jövőre a tanácsok saját jövedelmük alapján már maguk dolgozzák ki gazdasági terveiket. A határozat célja, hogy a helyi közigazgatási szervek nagyobb önállóságának már korábban elfogadott elvét a gyakorlatban is alkalmazzák, és annak reális anyagi alapot is biztosítsanak. A helyi szervezetek engedélyezik azt is, hogy az elő nem irányzott jövedelemtöbbletet, amit jó munkával valósítottak meg, olyan célokra fordítsák, amelyek nincsenek a tervben. A magyar sajtó ezzel kapcsolatban megállapítja, hogy az új intézkedésekkel elfogadták azt aényt, mely szerint a helyi szervek

nagyobb önállósága megköveteli az anyagi eszközökkel való önállóbb rendelkezést is.” Arról is beszámolt, hogy „Szabó Miklós, a Magyar Országgyűlés volt tagja, a magyar emigránsok egyik vezetője visszatért Budapestre, és felhívta az Egyesült Államokat, vegyék le a napirendről a magyarkérdést, mert ez fékezi a normalizációt és a hangulat lecsillapodását”.

Tudósított arról, hogy „Az UNESCO európai nemzeti bizottságainak második értekezlete Dubrovnikban ma délelőtt folytatta munkáját. Megvizsgálta a keleti és a nyugati kultúrértékek megismeréséről szóló tervezetet [...] Anglia és Hollandia indítványozza, hogy az UNESCO alakítsa meg az Európai Akadémiát, vagy a szakértők tanácsát, amelyben neves tudósok, kultúr- és közéleti munkások lennének képviselve. Feladatuk az lenne, hogy kidolgozzák az európai országok kultúrértékeinek katalógusát [...] A magyarországi kiküldött pedig indítványozta, hogy az UNESCO szervezze meg a Kelet és a Nyugat jobb megértésének hetét, ami szintén hozzájárulhatna a szóban forgó terv sikeres végrehajtásához”. Hírül adta, hogy „Az Ausztriában élő szlovén és horvát kisebbség képviselői ma a Mura menti Brukban tanácskozást tartottak, amelyen megvizsgálták a jugoszláv kisebbség helyzetét, és emlékiratot intéztek az osztrák kormányhoz. Követelik, hogy a hatóságok következetesen és csorbíthatatlanul hajtsák végre az 1955-ben megkötött államszerződés hetedik szakaszát, amely teljes egyenjogúságot szavatol az ott élő horvátoknak és szlovéneknek”.

Tájékoztatta hallgatóit: „A Novi Sad-i Rádió október elsejétől kezdve kísérleti műsort sugároz a 3,3 méteres ultrarövid hullámhosszon, azaz a 90,50 megacikluson. Október elsejétől kezdve este 19 órától 0.05 percig tehát a Novi Sad-i Rádió műsora hallható lesz a 90,50 megacikluson, vagyis a 3,3 méteres ultrarövid hullámhosszon is. A külföldnek sugárzott híradásaink ideje alatt hallgatóinkat kiváló zeneműsorról szórakoztatjuk.”

Az újvidéki József Attila Kultúregyesületben megtartották a *Szép Szó* élő irodalmi szemle 9. számát: Sulhóf József elbeszélése; Fehér Kálmán versei. *Valóság*: Burány Nándor: *Fiatalok között*. *Figyelő*: Gál László. *Emlékezés Heltai Jenőre*. A verseket elmondta Gellér Tibor.¹

1. Tomán László: *A Szép Szó* élő irodalmi szemle 1956–1958. Emlékezés és adatok. *Létünk*, 1986. 6. 925–930.

1957. október 5.

A Sremska Mitrovica-i Fegyházban fogva tartott (> 1956. november 19.) Milovan Đilas a mitrovicai Körzeti Bíróság újabb hét évre ítélte *Új osztály* című könyvének USA-beli megjelenítéséért.¹

A szabadkai Népszínház bemutatta Gabriela Zapolska *Finom úriház* [Dulska asszony erkölce; *Moralnošć pani Dulskiej*, 1907] című tragikomédiáját Virág Mihály rendezésében. Díszlet és jelmez: Petrik Pál. Szereplők: Heck Paula, Mamuzsich István, Szilágyi László, Szabó Cseh Mária, Bocskovics Rózi, Juhász Anna, M. Pálfi Margit, Tóth Éva. 16 alkalommal játszották összesen 6008 néző előtt.²

1. Aleksa Đilas: *Hronologija života i rada Milovana Đilasa*. Beograd, 2007. – 2. Vukovics Géza: *Finom úriház*. MSz, 1957. október 11. 7.; Kolozsi Tibor: *Finom úriház*. 7 *Nap*, 1957. október 27. 9.; Gerold, Pastyik 1970.

1957. október 7.

Budapesten magyar–jugoszláv nyugdíj- és társadalombiztosítási egyezményt írtak alá, amely 1959 májusában lépett életbe.¹

1. *Magyar Közölny*, 1959. május 26. Az Elnöki Tanács 1959. évi 20. sz. törvényerejű rendelete; *Népszabadság*.

1957. október 8.

A zentai kiállítási teremben megnyílt a Zentai Művésztelep kiállítása. Tizenegy kiállító 48 művét október 28-ig 6235 látogató tekintette meg.¹

Az Újvidéki Rádióban az *Óvodások mősora* bejelentette, hogy a napokban megjelenik a *Mézeskalács* az évi első őszi száma, ízelítőt adott tartalmából, és interjút sugárzott Balázs Pállal, a gyermeklap szerkesztőjével.

1. Slikarska kolonija u Senti. Novi Sad, 1962, Forum.; Zentai művésztelep, 68.

1957. október 11.

Vébel Lajos lapszemléje az Újvidéki Rádióban: „A mai *Magyar Szó* belpolitikai kommentárja *Kétszer annyi jelölt* címmel közli, hogy elkészült az első összesítés. Vajdaságban a 4775 mandátumra összesen 9538 jelöltet állítottak a községi tanácsok október végi választására. A termelők községi tanácsaiban 3313 tagot választanak. A jelölések még mindig tartanak. Annyi azonban már bizonyos, hogy itt is majdnem kétszer annyit jelölnek, mint ahány mandátum van a termelők községi tanácsaiban. A második felvonás még hátra van. A választók majd csak október 27-én adják le szavazataikat.”

Ugyancsak a választásokkal foglalkozott a *Hangos híradóban* Németh P. István debelyacsai [Torontálvásárhely] riportja: „Ketten ülünk a szobában [...] A községi Népbizottság elnöke és én, az újságíró, két barát, két elvtárs [...] Beszélgetésünk témája a választás. Kasza Ferenc elvtárs arca kissé gondterhelt [...] Egyes választópolgárok úgy vélték – mondja –, hogy a népbizottságokba »jó« embereket kell jelölni. Ez az álláspont persze teljesen helytálló. Igen ám, de ezek a választók elfeledték, hogy a jó embernek, a jó népbizottsági tagnak mindenben a haladást, az újat kell képviselnie. Éppen ezért történt meg az, hogy itt Debelyacsán 2-3 esetben olyan embereket javasoltak, akik eddig csak kívülről szemlélték társadalmi életünk fejlődését. – És vannak ilyen emberek a jelöltlistán? – kérdeztem. – Nincsenek – válaszolta Kasza Ferenc [...] engem talán kissé az aggaszt, ha ez a megfelelő kifejezés, hogy a választási értekezleteink nem voltak nagyon látogatottak. Egyes elvtársak ezt

az őszi termény betakarításával magyarázzák. Nem hiszem. Igaz, hogy ez teljesen egyéni vélemény, de én úgy érzem, hogy a hibát abban kell keresnünk, hogy nálunk Debelyacsán már két éve hanyatlik a politikai nevelőmunka. Helyesebben: tömegszervezeteink nevelő munkája az utóbbi két évben nem tudott lépést tartani gazdasági életünk fejlődésével.”

Aladics János a Tartományi Tanügyi Tanács aznapi üléséről számolt be: „Az iskolatanácsok kérdésének megvitatása után a Tartományi Tanügyi Tanács meghallgatta a készülő *Szerbhorvát–magyar nagyszótár* bizottságának jelentését az elvégzett rendszerezési munkálatokról. A munka meggyorsítása érdekében a tanács a Novi Sad-i Bölcsészeti Kar Magyar Nyelv Tanszékét bízta meg a további munka irányításával. Végül a tanács elfogadta a Novi Sad-i Eszperantó Intézet javaslatát, hogy néhány vajdasági nyolcosztályos iskola negyedik osztályába vezessék be az eszperantó nyelv nem kötelező oktatását azzal, hogy az oktatást csak szakképzett pedagógusok végezhetik.”

1957. október 14.

A Szocialista Szövetség tartományi elnöksége határozatot hozott, hogy az újvidéki magyar sajtóház neve Forum lesz. Mivel időközben aggályok merültek fel a névvel kapcsolatban, a döntés véglegesítésére csak 1958. április 4-én került sor.¹

> 1957. február 1.

1. Kalapis Zoltán: *A Magyar Szó évei, évtizedei*. In *A Magyar Szó 1989. évi Naptára*. 1988. 118.

1957. október 17.

Miután Milan Ognjenović, a Magyarországi Délszlávok Demokratikus Szövetségének főtitkára 1957. október 11-én a Külügyminisztériumban felkereste Sebes Istvánt, és kérte, interveniáljon a Művelődési Minisztériumban, hogy Mokuter Iván jugoszláv politikai emigránst (a Szegedi Pedagógiai Főiskola Délszláv Tanszékének volt vezetőjét) helyezze vissza régi

munkakörébe a Pedagógiai Főiskolára, Peják Zsiva főelőadó feljegyzésében így foglalta össze a Jugoszláv Referatúra álláspontját: „1956. április 9-én az OM Nemzetiségi Osztálya vezetője feljegyzésében arról tájékoztatta a Külügyminisztériumot, hogy tudomására jutott Mokuter Iván emigránst a Pedagógiai Délszláv Tanszéken történő alkalmazását a budapesti Jugoszláv Nagykövetség súlyosan kifogásolja. Ekkor Marjai József elvtárs utasítása alapján Rosta László elvtárs a Délkelet-európai Osztály akkori vezetője átiratban javaslatot tett az Oktatásügyi Minisztérium felé Mokuter más területre való áthelyezésére. Az OM fentieknek megfelelően járt el. Mokuter azonban új munkakört nem volt hajlandó elfogadni. A továbbiakban igyekezett mindent megtenni, hogy a Főiskolára visszakerüljön. Ezt bizonyítja Ognjenović jelenlegi interveniálása is. Tekintve, hogy Sebes elvtárs az OM felé Mokuter ügyében korábban sem intézkedett, javasoljuk, hogy a MM felé jelenleg se intézkedjen. A Művelődési Minisztérium (Oktatási Minisztérium) ezt jelenleg nem igényli. A jugoszláv emigránsokkal kapcsolatos álláspontunk, az MDP 1955-ös határozatának megfelelően (hogy propaganda, valamint olyan területeken, ahol kapcsolatban vannak a hazai délszláv nemzetiséggel, nem dolgozhatnak) jelenleg sem változott. A Külügyminisztérium nem kívánja megakadályozni, hogy egyes, indokolt esetekben ettől eltérjenek, azonban minden esetben felhívja illetékes szerveink figyelmét arra, hogy az említett határozat betartásáért az illetékes szerv vállalja a felelősséget. A Külügyminisztérium ugyanis fontosnak tartja, hogy a Jugoszláviával való politikai együttműködést – amennyiben ez elképzelhető – a politikai emigránsokkal kapcsolatos problémák ne zavarják. Ognjenović Milan főtitkárnak adandó fenti válasz továbbítását javasoljuk, Sebes elvtárs bízta titkárnőjére, esetleg az illetékes osztályra.”¹

1. MOL XIX-J-1-j-4a-001760-8-1957.

1957. október 19.

A Német Szövetségi Köztársaság a Hallsteindoktrína alapján megszakította a diplomáciai kapcsolatot Jugoszláviával, mert az elismerte a Német Demokratikus Köztársaságot.¹

1. *Slovenski almanah 1977*. Ljubljana, 1976, Delo, 241.

1957. október 21.

Sinkó Ervin Károlyi Mihálynénak: „Tegnap fejeztem be a Károlyi-könyv jugoszláviai kiadásához az előszót, mely munka közben valóságos kis tanulmánnyá nőtt. Talán észre fogja venni, hogy szívvel-lélekkel s nemcsak tintával írtam. Mindenesetre, első dolgom, hogy Önnek küldjem el. Most a horvát fordítás elkészültével fog a könyvvel együtt nyomdába kerülni. Közben, részleteket az előszóból a noviszádi rádió is közölni fog magyarul. S mielőtt könyvben megjelenik, az én bevezető tanulmányom a maga egészében ki lesz nyomtatva abban a »Literatura« c.ű horvát irodalmi folyóiratban is, melynek egyik szerkesztője vagyok.¹ Újság? A magyar nagykövettel csak a zagrebi kiállításon s csak a »normalizált« viszony jegyében, konvencionálisan találkoztam.”²

1. *Literatura*, 1957. 10. 907–937. – 2. Sinkó Ervin levelezése II., 90. 101. Eredetije a PI Archívumában, 704 f. 91. 6.e. 95–961.

1957. október 27.

A vajdasági helyhatósági választásokon megválasztották a községi népbizottságok tagjait. >

1957. október 11.

1957. október 29.

A jugoszláv és a magyar államvasutak főigazgatóságának képviselői Belgrádban egyezményt írtak alá a két ország vasúti határforgalmáról.¹

Maklári György, a Jugoszláv Referatúra előadója a Sebes István miniszterhelyetteshez intézett feljegyzésében tájékoztattott, hogy a jugoszláv

kulturális javak visszaadásáról folyó tárgyalások (a Horvát Minisztérium és a Szerb Vajdaság irattáraitra vonatkozó igény) VI. ülésén „Bogdanov [Bogdanov, Dušan], a jugoszláv delegáció elnöke [...] miközben történelmi áttekintést adott a kulturális javak visszaadásával kapcsolatos eddigi tárgyalások menetéről, kifejtette, hogy 1948 végén a Kominform határozata után elutasították a jugoszláv kérést”. A magyar delegáció 1956-ban és most is „ugyanahhoz az abszurd állásponthez jutott, a megokolásnak ugyanazon szavaival”, ti. hogy „szerintünk a békeszerződés nem ad alapot a két irattár kiadására [...] a jugoszláv elnök már máskor is mondott rendkívül sértő dolgokat nemcsak a magyar delegációra, hanem a Magyar Népköztársaságra nézve is, javasoltam Fülep Ferencnek, a magyar delegáció elnökének, hogy függetlenül a mi részletes válaszuk időpontjától, amikor Bogdanov befejezi az előadását, röviden, de azonnal reagáljunk azokra a szavaira, amelyek számunkra a legsértőbbek, és amelyek a legnagyobb bizalmatlanságot árulják el. Az elnök erre azt válaszolta, hogy ilyen reagálást nem tart szükségesnek. Nézeteinket majd kifejtjük, amikor az általunk kért néhánynapos szünet lejárt. Véleményem szerint nem engedhető meg, hogy a jugoszláv delegáció bármely tagja – a mi azonnali reagálásunk nélkül – sértő kijelentéseket tegyen a tárgyalások során. Ezért szükségesnek tartom, hogy Fülep Ferenc elvtárs figyelmét erre az illetékes elvtársak felhívják”.²

1. ÚR, 1957. október 30.; MJK56-59,252. – 2. MOL XIX-J-1-j-4a-001760-3-1957.

1957. október 30.

Két magyarországi vonatkozású hír az Újvidéki Rádióban: „A *Magyar Nemzet*, a Hazafias Népfront lapja ma reggel azt írja, hogy Pécsen, Baján, Szegeden, Győrött és Mohácson rövidesen szerbhorvát nyelvű könyveket lehet vásárolni. Ezenkívül a jugoszláv kisebbség budapesti gimnáziuma is szerez be jugoszláv könyveket. A könyveket a Nolit jugoszláv és a Kultúra magyar kiadóvállalat

nemrégén aláírt könyvcseregyezménye alapján szállítják Magyarországra. A lap azt írja, hogy a csere lehetővé teszi a jugoszláv kisebbségi iskolák jobb könyvellátását, amit a Magyarországon élő jugoszláv kisebbség tevékenységének felélesztése követel [...] Budapesten ma este közölték, hogy Kádár János miniszterelnök, a Magyar Szocialista Munkáspárt első titkára vezeti azt a magyar kormány- és pártküldöttséget, amely Moszkvában részt vesz az októberi forradalom évfordulójának ünnepségein. A küldöttség tagjai továbbá Münnich Ferenc miniszterelnök-helyettes, Róna Sándor, az Országgyűlés elnöke, Fock Jenő, a Központi Vezetőség titkára.”

1957. október

Miután Magyarország és Jugoszlávia megállapodott a könyvek behozatalában és kivitelében, a belgrádi Nolit és a budapesti Kultúra Külkereskedelmi Könyvterjesztő Vállalat Budapesten aláírta az első szerződést. Elsőként az MTA helyesírási kézikönyvét rendelték meg ezer példányban.¹ Ezzel megindult a magyarországi könyvbehozatal a Vajdaságba. Ugyanakkor szerződést írtak alá a jugoszláv és a magyar jogvédő irodák, ami előmozdította a fordítások ügyét.²

A *Híd* 10. számának tartalma: Gyóni Géza: *Utolsó tánc*; Lőrinc Péter: *Vajdasági nemzetközi harcok*; Leonid Leonov: *Kéz az ablakpárkányon*; *Vlagyimir Majakovszkij versei*; Borisz Pilnyak: *Belokonszko birtok*; Antonije Isaković és Leonid Lukov: *Aleksa Dundić; Szergej Jeszenyin versei*; Laták István: *A nagy forradalom egyik katonája*; Major Nándor: *Októberi hervadt virágok*; Majtényi Mihály: *Könyvhónap*; Bori Imre: *Szabó Lőrinc*; Lányi István: *A szovjet film útja*; Sz. I.: *A zentai festőtelep hatodik tárlata; Krónika*.

1. Steinitz Tibor: Könyvaram a határon át. MSz, 1988. január 3. – 2. MOL XIX-J-1-j-5a-001494-1-1958.

1957. november 1.

Belgrádban a jugoszláv Külügyi Államtitkárság főosztályvezetője közölte Kuti Jenővel, Magyarország ideiglenes ügyvivőjével, hogy a zágrábi magyar konzulátus felállítása ellen nincs kifogásuk, de a kölcsönösség alapján igényt tartanak a pécsi jugoszláv konzulátus megnyitására.¹ Budapesten azonban ekkor már nem akarták Pécsset mondván: „A jugoszláv konzulátusnak a délszlávlakta területeken történő felállítása következményekkel járhat.” 1958 áprilisában a KÜM újra elképzelhetőnek tartotta a pécsi helyszínt, majd halogatásra adott utasítást. Nagy Imre kivégzése után azonban végleg lekerült a kérdés a napirendről.² > 1958. január 24.; > 1958. február 4.

Mányik Pál magyar külügyminisztériumi osztályvezető belgrádi tartózkodása alatt felkereste Babić jugoszláv külügyi államtitkársági osztályvezetőt, aki a beszélgetés során felvetette a Jugoszlávia által Magyarországtól követelt két irattár (a Horvát Minisztérium és a Szerb Vajdaság irattára) kérdését. Mányik 1957. november 4-i feljegyzésében kifejtette: „Véleményem szerint meg kellene vizsgálni, megéri-e nekünk a két irattár azt a kockázatot, hogy a tárgyalások megszakadjanak. A Babić által említett javaslatokban megvan az eleme annak a megoldásnak, hogy a jugoszlávok hajlandók a két irattár átadását a békeszerződésre való hivatkozás nélkül megtárgyalni, azonban minden nyomást megpróbálnak annak érdekében, hogy magyar részről ismerjük el Jugoszláviának a két irattárhoz való jogát, a kölcsönös előnyök figyelembevétele nélkül. Helyes volna ezért, ha Mihályfi miniszterhelyettes szóban közölné Bogdanovval, hogy a két irattárt hajlandók vagyunk átadni, viszont vizsgálják meg, milyen ellentételekről tudnának javunkra lemondani.”³

1. MOL XIX-J-1-j-4bc-m-jug-visz-1955-59.; MJK56-59, 275., 358. – 2. Kuti Jenő ügyvivő: Látogatás Babicsnál. 1/55/1957. Belgrád, 1957. no-

vember 6. MOL XIX-J-4-a, Belgrádi Nagykövetség iratai, 24. d. 775.; A zágrábi magyar konzulátus felállítása. 00100/21/szig. titk. Budapest, 1957. november 22. MOL XIX-J-4-a, Belgrádi Nagykövetség iratai, 25. d. 204. p. Az idézett mondat az indoklás 4. pontja; Sebes István külügyminiszter-helyettes: Zágrábi magyar, illetve pécsi jugoszláv konzulátusok felállítása. 001920/2/szig. titk. Budapest, 1958. április 16. MOL XIX-J-4-a, Belgrádi Nagykövetség iratai, 26. d. 476–477.; Sebes István külügyminiszter-helyettes: Zágrábi magyar illetve pécsi jugoszláv konzulátusok felállítása. 001920/5/szig. titk. Budapest, 1958. június 11. MOL XIX-J-4-a, Belgrádi Nagykövetség iratai, 26. d. 470. Idézi Szesztay 2003, 126. – 3. MOL XIX-J-1-j-4a-001760-3-1957.

1957. november 3.

Magyarország belgrádi nagykövetsége javaslatot tett a Jugoszláv Külügyi Államtitkárságon a közúti forgalmat szabályozó egyezmény megkötésére.¹ > **1959. február 25.**

Münnich Ferenc Budapesten fogadta a Moszkva felé utazó jugoszláv delegációt, amelyet Edvard Kardelj vezetett.²

A szabadkai Népszínház bemutatta Jean de Letraz *Mackó* [Bichon, 1935] című bohózatát Varga István rendezésében. Díszlet és jelmez: Mihajlo Dejanović. Szereplők: Pataki László, Szabó János, Faragó Árpád, Balázs István, Ferenczi Ibi, Tóth Éva, R. Fazekas Piri. 22 alkalommal játszották összesen 7974 néző előtt.³

1. MOL XIX-J-1-j-4a-00473-3-1959. – 2. *Népszabadság*, 1957. november 4.; MJK56-59,252. – 2. Vukovics Géza: *Mackó*. MSz, 1957. november 10. 7.; Kolozsi Tibor: *A Mackó bemutatója Suboticán*. *7 Nap*, 1957. november 10. 9.; Gerold, Pastyik 1970.

1957. november 4.

Gáll Ernő Sinkó Ervinnek: „Az országaink között helyreállt jó viszony lehetővé teszi, hogy kapcsolataink elmélyüljenek a jövőben és a romániai, valamint a jugoszláviai haladó magyar művelődés között, termékeny együttműködés jöjjön létre. Szeretnénk remélni, hogy ennek

keretében hasábjainkon gyakrabban fognak szerepelni a jugoszláviai magyar írók és publicisták, elsősorban pedig Sinkó Elvtárs. Az elmúlt napokban még egy örömben volt részünk: levelet és üdvözlőt kaptunk a zágrábi *Magyar Képes Újság* főszerkesztőjétől, a régi *Korunk* munkatársától, Malusev Cvetko elvtárstól. Levelét közöljük is lapunk novemberi számában. *Hogy tudtam meg kicsoda Lenin* című írása [Részlet egy önéletrajzból alcímmel közli a *Korunk*, 1958. 1. 15–18.] osztatlan tetszést aratott szerkesztőségünkben és januári számunkban szeretnénk közölni [...] Reméljük, hogy Sinkó Elvtárs jelentkezése csak kezdete együttműködésünk új szakaszának és a jövőben is megkeresi szerkesztőségünket kézírataival. Nagy szükségünk lenne például az ottani magyarság művelődési életével foglalkozó tanulmány, vagy krónikajellegű tudósításra.”¹

1. Sinkó Ervin levelezése II., 91. 101–102.

1957. november 7.

Belgrádban rendkívül nagyszabású ünnepségen emlékeztek meg az októberi forradalom évfordulójáról. A belgrádi magyar nagykövetség éves jelentésében meg is jegyezte: „Tapasztalataink szerint 1948 óta ennyire széleskörűen és ünnepélyes keretek között még nem ünnepelték meg az októberi forradalom évfordulóját.”¹

Magyar–jugoszláv együttműködési megállapodás született rádiós műsorcsereéről.¹

1. MOL XIX-J-1-j-5a-001494-1-1958. – 2. MJK56-59, 252.

1957. november 8.

Kuti Jenő meglátogatta Velimir Stojnićot, a Jugoszláv Harcoszövetség főtítkárát, és meghívta a Magyar Partizánszövetség november 23-án kezdődő konferenciájára. A belgrádi magyar ügyvivő feljegyzése szerint „Stojnic elvtárs a meghívást készségesen elfogadta és közölte, hogy néhány napon belül tájékoztatnak bennünket arról, hogy ki fogja képviselni a Jugoszláv Harcosok

Szövetségét az említett konferencián. A beszélgetés további részében érdeklődtünk a Harcosok Nemzetközi Szövetségének nemrég megtartott berlini konferenciájáról, ahol a jugoszláv delegációt Sztojnic elvtárs vezette. Sztojnic elvtárs ezzel kapcsolatosan a következőket közölte: a Harcosok Nemzetközi Szövetsége jelenleg amerikai befolyás alatt álló szervezet. Az amerikai nézeteket és álláspontokat minden nehézség nélkül keresztül tudják vinni, a nyugati országok képviselői szavazógép módjára követik az amerikai álláspontokat. Ez a nemzetközi szövetség 50 ország, 140 nemzeti szervezetét foglalja magába. A Szövetség legutóbbi berlini ülésén amerikai nyomásra kibuktatták a Szövetség eddigi francia elnökét, és megfosztották Jugoszláviát eddig viselt alelnöki tisztségétől. A szavazás alkalmával Jugoszlávia mellett az európai államok, köztük Nyugat-Németország is, és néhány ázsiai állam küldötte szavazott. A berlini ülés ideje alatt Berlinbe érkezett a Szövetség meghívása alapján Király Béla is. Tervbe vették azt is, hogy Király Béla a Szövetség egyik ülésén személyesen is megjelenik és felszólal. A jugoszláv delegáció – Sztojnic elmondása szerint – a Szövetség elnökénél emiatt tiltakozását fejezte ki. Fellépésük – mondotta – eredménnyel járt, Király Béla nem jelent meg a Szövetség ülésén.”¹

1. MOL XIX-J-1-j-27c-005395-1957.

1957. november 12.

Az MSZMP küldöttsége Kádár János vezetésével Moszkvában találkozott az Edvard Kardelj és Aleksandar Ranković vezette jugoszláv pártküldöttséggel. Megegyeztek, hogy magas szintű bizalmas pártközi találkozókat tartanak, amelyen megkísérlik tisztázni a két párt között fennálló nézeteltéréseket.¹ > **1957. december 30.**; > **1958. március 27.**

1. MOL XIX-J-1-j-4bc-m-jug-visz-1955-59.; HRP3, 156.; MJK56-59, 10., 226-227.

1957. november 13.

Garay Béla az Újvidéki Rádió *Irodalom és művészet* című műsorában kifejtette: „Nem szükséges állandóan azt hangoztatni, hogy tanítani, nevelni óhajtja a közönséget. Tegye meg, de ne akarjon dobbal fogni verebet! A közönség a múltban se azért ment színházba, sőt ma sem azért megy, hogy most tanulni fog. A közönség a napi munka után szórakozni akar, és nem viseli el, ha a színpadról tankölteményt szavalnak neki. De ugyanakkor a színháznak mégis nevelnie kell. Nemcsak a szubvenciót nyújtó állam követeli ezt meg joggal! [...] Azonkívül több jóakarattal kellene tekinteni a belföldi szerzők műveire, mert hogyan fejlődhet ki színpadi irodalmunk, ha szerzőink nem jutnak színpadra? Vallják be színházaink, hogy kissé szűk körben mozognak! Úgy hisszük: elérkezett az ideje, hogy végre helyes színházpolitikát folytassunk!”

1957. november 14.

Miután Moszkvában 64 kommunista párt küldöttsége vett részt az októberi forradalom évfordulója alkalmából rendezett ünnepeken, megkezdődött a szocialista országok kommunista és munkaspártjának háromnapos értekezlete, amelyen közös nyilatkozatot fogadtak el a békés egymás mellett élés alapelveiről. Békekiáltványt intéztek a világ dolgozóihoz, amelyet november 23-án tettek közzé.¹ A Szovjetunió Kommunista Pártjának vezetősége együttműködési deklaráció aláírására szólította fel őket. Ezt a JKSZ küldöttsége (Kardelj, Ranković és Danilović – Tito betegsége hivatkozva távol maradt) visszautasította úgy értékelve, hogy az mereven ragaszkodik a sztálini dogmákhoz. Jugoszlávia ellen kampány következett, amelyben Kína és Albánia járt az élen.²

Az újvidéki József Attila Kultúregyesületben megtartották a *Szép Szó* élő irodalmi szemle 10. számát: Major Nándor elbeszélése; Bauer Irén versei. *Valóság: Ázsiában jártam*; Ádám Tibor

riportja. *Porond*: Beszélgetés Steinitz Tiborral a *Magyar Szó* könyvkiadási tervéről. *Figyelő: Szabó Lőrinc emléke*; Sárosi Károly írása.³

1. Vukadinović, Radovan: *Evropska sigurnost i suradnja*. Zagreb, 1977, Globus, 74.; MTK82. – 2. Bilandžić 1999, 363. – 3. Tomán László: *A Szép Szó* élő irodalmi szemle 1956–1958. Emlékezés és adatok. *Létünk*, 1986. 6. 925–930.

1957. november 16.

Magyar szakszervezeti küldöttség érkezett Jugoszláviába, amely másnap megkezdte kétnapos megbeszéléseit a jugoszláv szakszervezetek képviselőivel.¹

1. MSz, 1957. november 19.; MJK56-59, 250.

1957. november 18.

A magyar és a jugoszláv vízügyi bizottság megállapodott abban, hogy 1958 végéig kidolgozzák a műszaki terveket a vízügyi rendezés érdekében.¹

1. MJK56-59, 252.

1957. november 20.

Belgrádban megkötötték a fertőző betegségek megelőzését és leküzdését szolgáló magyar–jugoszláv kormányközi egyezményt, amelyet az 1959. évi 2. tvr. hirdetett ki.¹ > **1959. január 29.**

Aladics János az Újvidéki Rádióban beszámolt arról, hogy „A napokban jelent meg a suboticei Minerva Könyvkiadó Vállalat kiadásában Kovács Kálmán *Eszperantó–magyar kéziszótára*. Ez a kiadvány tízezer címszót tartalmaz: kétezer leggyakrabban előforduló szótót és ezek nyolcezer képzett vagy összetett alakját. Tulajdonképpen első része egy készülő eszperantó–magyar szótárnak. Erre a szótárra már igen nagy szükség volt, annál is inkább, mert tartományunkban is vagy 80 helységben vert gyökeret ez a mozgalom. Értékét és életképességét fokozza az a körülmény is, hogy az eszperantó hagyományos haladó szellemiségéhez híven ma is a progresszív eszmék

hirdetője és szervesen kapcsolódik közösségünk életébe.”

1. *Magyar Közlöny*, 1959. január 29.; MJK56-59, 252.

1957. november 22.

A jugoszláv Kultúrkapcsolatok Bizottsága és a magyar Kultúrkapcsolatok Intézete Belgrádban együttműködési tervet fogadott el.¹

Kiss Károly és Horváth Imre Budapesten fogadta a Moszkvából hazatérőben lévő jugoszláv küldöttséget.²

1. *Népszabadság*, 1957. november 23.; MJK56-59, 250–251. – 2. MSz, 1957. november 23.; MJK56-59, 252.

1957. november 23.

Budapesten megkezdődtek a magyar–jugoszláv kereskedelmi tárgyalások.¹ > **1958. január 15.**

A Magyar Partizánszövetség országos küldöttértetezletén felszólalt a Jugoszláv Harcoszövetség képviselője is.²

1. MJK56-59, 252. – 2. *Népszabadság*, 1957. november 24.; MJK56-59, 250., 252.

1957. november 27.

Zentán kétnapos tanácskozás kezdődött a Művésztelep öt éves fennállása alkalmából. Részt vettek Vajdaság képzőművészei, valamint kiemelkedő közéleti és művelődési dolgozók. Vidékről 37, Zentáról 22 résztvevő. A tanácskozáson a következő előadások hangzottak el: Dévics Imre: *A művésztelepek fejlődése*;¹ Milivoj Nikolajević: *A művész vallomása és a telepek*;² Zoran Petrović: *Az egyéniség fejlődése a telepeken*;³ Miloš Bajić: *A telepek fejlődésének távlatairól*; Miodrag Protić: *Korunk művészetelméletének és műbírálatának néhány problémája*. A tanácskozás után a résztvevők határozatokat hoztak. Megválasztották a vajdasági művésztelepek koordinációs bizottságát, melynek tagjai: Ács József, Miloš Bajić, Slobodan

Bogojević, Dévics Imre, Milan Konjović, Zoran Petrović, Miodrag Protić és Tripolszky Géza.⁴

1. Dévits Imre: A vajdasági művésztelepek. *Híd*, 1957. 12. 1065–1070. – 2. Nikolajević, Milivoj: Alkotómunka a festőtelepeken. *Híd*, 1957. 12. 1071–1074. – 3. Petrović, Zoran: Az egyéniség fejlődése a vajdasági festőtáborok feltételeiben. *Híd*, 1957. 12. 1075–1079. – 4. Slikarska kolonija u Senti. Novi Sad, 1962, Forum.; Zentai művésztelep, 68.

1957. november 28.

Az Újvidéki Egyetem ösztöndíjascserét javasolt a KÜM-nak, amelyet Magyarországon „nem fogadtak osztatlan lelkesedéssel”. Ennek ellenére 1957 végén engedély nélkül, de érvényes vízummal két magántanuló kezdett órákat hallgatni az Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Karán.¹

A zentai kiállítási teremben megnyílt a vajdasági művésztelepek jubiláris kiállítása. A huszonöt kiállító 40 művét december 15-ig 8882 látogató tekintette meg.²

1. Peják Zsiva: Tomo jugoszláv követségi tanácsos látogatása. 302/Má-57. Budapest, 1957. november 28. MOL XIX-J-4-a, Belgrádi Nagykövetség iratai, 24. d. 45. Idézi Szeszay 2003, 128–129. – 2. Slikarska kolonija u Senti. Novi Sad, 1962, Forum.; Zentai művésztelep, 68.

1957. november 29.

Kádár János az MSZMP KB ülésén a kommunista és munkáspártok moszkvai értekezletéről beszámolva közölte: „Ott-tartózkodásunk idején – meglepetésünkre – egy újabb indoklást hallottunk a jugoszláv elvtársaktól, amely így szólt: nem vesznek részt a szűkebb megbeszélésen, mert a lengyel és a magyar sajtóban még a legutóbbi időben is nyilvánosan támadták őket. Hirtelen nem tudtam, miféle magyar sajtóról van szó. Lengyel sajtóból sem tudtam ilyenről. Lehet, hogy itt-ott a lengyel sajtóban a lengyel elvtársak néha írnak arról, hogy ilyen vagy olyan kérdésben nem értenek egyet a jugoszlávokkal. Nálunk meg

emlegetnek valami broszúrát vagy mi az ördögöt, én nem tudom, hogy mi az a broszúra, mindenestre az ilyen dolgokra gondolni kell, mert azért irányzatokat az országgal azonosítani mindig egy kicsit nehéz.”¹ > 1957. december 13.

Kuti Jenő belgrádi magyar ideiglenes ügyvivő a Külügyminisztérium Jogi-Konzuli Osztálya-hoz intézett felterjesztésében javasolta, hogy „a Jugoszláviában élő magyar állampolgárok most rendezés alatt álló állampolgársági ügyeikkel kapcsolatban töröljék el a rendkívül magas okirati illetéket, figyelembe véve itt azt, hogy ezek a személyek több éve, és többségük több évtizede tartózkodik Jugoszláviában, tehát nem új kivándorlásról van szó, azonkívül azt, hogy a magas illeték beszédese szükségtelen nyomást gyakorolna ezen személyekre, hogy magyar állampolgárságukat továbbra is fenntartsák”.² > 1957. december 7.

A szabadkai Népszínház bemutatta Makszim Gorkij *Éjjeli menedékhely* [Na dnye, 1902] című színművét Varga István rendezésében. Díszlet és jelmez: Petrik Pál. Szereplők: Dudás Lajos, D. Raczkó Ilus, R. Fazekas Piri, Szabó János, Versegi József, Sántha Sándor, Szabó Cseh Mária, Tóth Éva, Juhász Anna, Czehe Gusztáv, Szilágyi László, Fejes György, Pataki László, Szabó István. 11 alkalommal játszották összesen 3613 néző előtt.³

1. MJK56-59, 238. – 2. MOL XIX-J-1-j-30f-007427-1955. – 3. Kolozsi Tibor: Éjjeli menedékhely. 7 *Nap*, 1957. december 8. 7.; Gerold, Pastyik 1970.

1957. november 30.

A jugoszláv Kisipari Kamarák Szövetségének küldöttsége Budapestre érkezett.¹

1. MJK56-59, 252.

1957. november

A *Híd* 11. számának tartalma: Sinkó Ervin: *Károlyi Mihály útja*; Károlyi Mihály: *Emlékirataim*;

Vasko Popa: *Játékok*; Kopeczky László: *Tizenegy óra tíz perc*; Gál László versei; Borbély János: *Testvériség a temetőkapuban*; I. Borús Erzsébet versei; *Efroim Kaganovszki novellái*; Bogdánfi Sándor: *Cinikus vallomások*; *Huszár Zoltán versei*; Sáfrány Imre: *Nagyapáti-Kukac nyomában*; Koncz István: *Levél Szonyához*; Ádám Tibor: *Indiában sem történnek már csodák*; Vébel Lajos: *Kommentátor, következtess!*; Todor Manojlović: *Az ifjú Juhász Gyula*; Sárosi Károly: *A mostohagyerekek*; Steinitz Tibor: *A könyvek behozataláról*; Juhász Géza: *Keserű ember*; Vszevolod E. Meyerhold: *Gondolatok korunk színházáról*; Ivan Ivanji: *A német építészet 1957-ben*; G. L.: *Írók arcképei* [Krúdy Gyula: *Írói arcképek*]; --: *Nem pusztán közvetítés, hanem alkotó művészet. Maurice Béjart és Michèle Seigneuret balett jelenetei Íme az ember gyűjtőcímmel a Hesszeni Rádió televíziós műsorán*; *Krónika*.

Steinitz Tibor közölte: „Bizony helytálló az állítás, hogy könyvtáraink fundusa a múlt századból való [...] A felszabadulás után őszinte forradalmi hévvel hozzáláttunk a tisztogatáshoz. Ez igen természetes volt, egyik vetülete a nálunk bekövetkezett nagy társadalmi átalakulásnak, de a túlbuzgóság, no meg sok esetben az avatatlan beavatkozás folytán papírmalomba került sok értékes mű is. Mindennek következtében fél évszázados »kiesés« mutatkozik könyvtárainkban. A vajdasági magyar könyvkiadás, igen természetesen, csak részben, igen kis részben tudta pótolni a hiányt [...] kevés féltet tudtunk nyomtatni. Ezt viszont aránylag nagy példányszámban. Ezért teltek meg a raktárak. A felhalmozott könyvekben bennefagyott a kiadó forgótökéje, és ezért az utóbbi években még kevesebb új könyv került az olvasóhoz [...] A háború után, mondhatni, nyomban megindult a könyvbehozatal Magyarországról, azonban, mint ismeretes, tőlünk és szándékunktól függetlenül, 1948 után megszűnt [...] A Magyar Szó Lap- és Könyvkiadó Vállalat röviddel ezelőtt megkapta a külkereskedelmi jogosítványt, megállapodást kötött a budapesti

Kultúrával, Magyarország egyedül jogosított könyvexportőrével. Ez a megállapodás lehetővé teszi, hogy ezentúl folyamatosan behozzuk Magyarországról a nekünk szükséges könyveket, másrészt a Kultúra ellátja a magyarországi szerbhorvát olvasót jugoszláv könyvvel.”

Sárosi Károly arról fejtette ki véleményét, hogy „Amikor a megszűnt *Népoktatás* helyett megjelentettük a *Rádióiskola* című folyóiratot, elég súlyos hibát követtünk el. Nem azért, mert népszerűsíteni kezdtük a *Rádióiskola* adásait, amely végeredményben csak egyik alkotó eleme iskolareformunknak, hanem azért, mert csak azt népszerűsítettük [...] egy színes, érdekes, sokoldalú, a napi eseményekben élő, modern gyermeknevelésünk minden kérdésére feleletet és útmutatást adó, kéthetenként vagy havonként megjelenő lap annál többet nyújthatna. Féltreértés ne essék, nem a régi *Népoktatásra* lenne szükségünk. Nem, hanem olyan lapra, amely egyaránt foglalkozik a *Rádióiskola* adásaival és a többi mostohagyerekekkel, amely érdekes írásokban, riportokban, cikkekben, jelentésekben, hírekben, szóban és képben mindenről beszámolna, ami iskoláinkban történik”.

A *Krónika* rovat arról is beszámolt, hogy „A jugoszláv szerzői jogvédő iroda engedélyezte egy-egy lengyel, bolgár, magyar és csehszlovák könyvkiadó vállalatnak Đorđe Lebović és Aleksandar Obrenović *A mennyei osztag* című drámájának fordítását és kiadását. Valószínű, hogy ezt a művet, mely az idei Sterija Játékokon első díjat kapott, még ebben az évadban be is mutatják ezekben az országokban”. Azt is közölte, hogy „A budapesti Nemzeti Színház hamarosan bemutatja Miroslav Krleža *Glembaj urak* című drámáját. A mű rendezését Bojan Stupica közismert rendezőnkre bízták”.

Borbély János *Testvériség a temetőkapuban* című novellája arról szól, hogy a háború után minden vagyontól megfosztott és gyűjtőtáborba zárt, koldusbotra jutott öreg svábot hogyan vetik ki maguk közül a többi koldusok.

A vajdasági németek háború utáni sorsának ez a Vajdaságban publikált első szépirodalmi feldolgozása.

1957. december 3.

Az Újvidéki Rádió egész nap részletesen tájékoztatott a Szövetségi Képviselőház üléséről, amely „gazdasági életünk legfontosabb kérdéseivel” foglalkozott. Közölte, hogy „Dél előtt 10 órakor a két ház külön ülésen vitatta meg gazdasági életünk társadalmi tervét, majd pedig az 1957-es szövetségi terv kiegészítésére vonatkozó határozati javaslatok kerültek napirendre. Pontosan 11 órakor Petar Stambolić elvtárs, a Szövetségi Népszkupstina elnöke megnyitotta a két ház együttes ülését. Milentije Popović elvtárs kapott szót. Exponát olvasott fel gazdasági fejlődésünk távlattervének politikájáról és céljairól”, amelyet a késő esti híradó teljes egészében közölt.

Balázs Piri György az Újvidéki Rádió *Falumujsor*ában arról cikkezett, hogy „Fel kell élénkíteni a háztartásfejlesztő bizottságok munkáját. Vajdaságban ma összesen 126 háztartásfejlesztő bizottság működik. Ebből 21 a tartományi szövetkezeti főszövetség és a járási szövetségek keretében, 105 pedig a helyi földműves-szövetkezeteknél. Ezeknek a bizottságoknak az a feladata, hogy a falusi nőket is bekapcsolják a termelésbe, ugyanakkor megkönnyítsék számukra a háztartás körüli teendőket. Az elsőt 1955-ben alakították”.

A híradó azzal is foglalkozott, hogy „Stokanović Marko gordonkaművész és Milko Kora zongoraművész nő hosszú szünet után ismét pódiumra léptek. Zentán és Beccsén rendezett főpróbászerű hangversenyeik után december 5-én Suboticán, december 16-án Novi Sadon, és közvetlenül ezután Beogradban rendezik meg koncertjüket. Mindkét művész nevét jól ismerik szerte az országban. Szinte azt mondhatnók, hogy Vajdaságon kívül jobban ismerik, és művészetüket jobban megbecsülik, mint Vajdaságban [...] a köztársaságok közötti hangversenycsere ke-

retében a két művész rövidesen Horvátországba és Szlovéniába utazik hangversenykörútra”.

1957. december 4.

Jugoszláviában meghozták a II. ötéves tervről (1957–1961) szóló törvényt.¹ A tervidőszak rendkívüli eredményeket hozott Jugoszláviában, a nemzeti jövedelem évi 13%-kal növekedett, ami világméreteken is egyedülállónak számított akkortájt.²

Herceg János az Újvidéki Rádióban: „A vidéki környezetben élő írók mindig a provincializmus veszélye fenyegeti, a festők viszont – a művésztörténet bizonyossága szerint – vidéken alakították ki mozgalmait [..] S ha ennek ellenére öt évvel ezelőtt mégis kifejezésre jutott az az aggodalom, hogy a Zentára vagy Topolyára elvonult festők elkerülhetetlenül beleesnek a vidék kicsinyes világának marasztaló kátyúiba, ez a most megnyíló zentai kiállításon – melyen 25 festő 40 vásznát láthatjuk – úgy eloszlott, mint a köd. Az öt év legjobb eredményeit bemutató kiállítás a modern európai festészet hangjait közvetíti. S ha annak idején attól féltettük a festőket, hogy Zentán vagy Topolyán a vidék gazdag motívumainak megvesztegető hatása folytán a természetmásolás kerül előtérbe náluk mint az inspiráció konkrét adottsága, most talán nem ok nélkül hívnánk fel figyelmüket bizonyos kozmopolita jelekre az egyes művészek munkáiban. Kétségtelenül hatalmas eredmény, hogy a Tisza menti parasztvárosban olyan képek születtek, amelyek formanyelv és színvonal tekintetében méltán megállnák helyüket bármelyik európai galériában. Igazi jelentőségét mégis akkor kapja majd meg a zentai és a topolyai festőtelep, ha ez a szabad és teljesen modern hangszerelésű formanyelv helyi színekkel gazdagodik, és valamelyest az itteni szellemiséget sugározza. Azt, hogy jugoszláv vagy szerb, vagy magyar vagy vajdasági, most még kevés festő vásznán érezzük; azt, ami a miénk – s ami nem lehet mellékes körülmény

–, mindössze néhány festő tartja fontosnak. Mert amilyen örvendetes például Konjovićnak ez a tartalmi gazdagsága, olyan elgondolkodtató egy Vozarevićnek vagy Stojanović-Sipnek sehova sem tartozó szabadossága, illetve gyökértelensége [...] A zentai kiállítás lényege abban van, hogy a jugoszláv képzőművészet fejlődésében Vajdaság fontos szerepét hangsúlyozza. Eljön majd az idő, amikor a festőtelepek ténykedéseinek eredményét a művészettörténet az egész jugoszláv képzőművészeti életben fel fogja ismerni.”

1. Društveni plan privrednog razvoja Jugoslavije od 1957–1961. godine. SL FNRJ, Beograd, 1957.; HRP3, 157. – 2. Čobeljčić, Dušan: *Planiranje privrednog razvoja*. Beograd, 1978, Rad, 534. A terv célkitűzéseiről részletesebben uo. a 443–446.

1957. december 6.

Budapesten aláírták a magyar–jugoszláv növényvédelmi egyezményt, amely az Elnöki Tanács 1960/20. sz. törvényerejű rendeletével lépett hatályba.¹ > **1960. szeptember 1.**

1. *Népszabadság*, 1957. december 10.; *Magyar Közlöny*, 1960. szeptember 1.

1957. december 7.

Dr. Németh József külügyminisztériumi főelőadó a Belügyminisztérium állampolgársági alosztályához továbbította a belgrádi magyar nagykövetség javaslatát, hogy a magyar állampolgársági kötelekből való elbocsájtás megkönnyítése céljából „a Jugoszláviában élő magyar állampolgárok most rendezés alatt álló állampolgársági kérdései esetében a rendkívüli magas illetéket mérsékeljük. Nem kívándorló vagy disszidens személyekről van szó, s szükségtelennek látszik, hogy megakadályozzuk – ilyen magas illetékkal – állampolgársági ügyük rendezését”.¹ > **1957. november 29.**

Az Újvidéki Rádió Vidámest-együttese Pancsován előadta Dario Nicodemi *Vakarcs* című vígjátékát Németh P. István rendezésében.²

1. MOL XIX-J-1-j-30f-007427-1955. – 2. Földessy összeáll. 1972, 77.

1957. december 10.

Đuro Salaj, a Jugoszláv Szakszervezeti Szövetség elnöke a Magyar Szakszervezetek Országos Tanácsának meghívására kétnapos látogatásra Budapestre érkezett.¹

A *Népszabadság* beszámolt arról, hogy a mátraházi atomfizikai konferencián magyar, szovjet, olasz és jugoszláv atomfizikusok vettek részt.²

1. MJK56-59, 250. – 2. MJK56-59, 252.

1957. december 12.

Belgrádban megkezdődött Szerbia Népi Ifjúságának V. kongresszusa. A beszámoló szerint a köztárságban 81 marxista kruzsok működött 8500 taggal, 88 ifjúsági egyetem, amelyek munkájában egyetlen évben mintegy húszezer fiatal vett részt, 96 ifjúsági katedra a munkás- és népegyletek keretében, amelyek rendezvényeinek több mint 30 000 látogatója volt. Ekkor kezdtek alakulni országszerte az ifjúsági tribünök is.¹

1. Nebojša Dragosavac: *Juče za danas, danas za sutra. Hronika omladinskih kongresa*. Beograd, 1978, Istraživačko-izdavački centar SSO Srbije, 73–86.

1957. december 13.

Belgrádban tárgyalások kezdődtek a magyar–jugoszláv élelmiszeripari tudományos együttműködésről.¹

Jovo Kapičić budapesti jugoszláv nagykövet a Sebes István külügyminiszter-helyettessel folytatott beszélgetésben elégedetlenségét fejezte ki a kulturális restitúciós tárgyalások akadozása miatt, sérelmezte Ripp Géza *A revizionizmus új útjai* című könyvének megjelentetését és azt, hogy a magyarországi könyvkiadói program tervbe vette Rumjancev szovjet szerző tanulmányát Kardelj beszédéről, aminek a megjelentetése – véleménye szerint – rontaná az utóbbi időben kialakult jó légkört és újra felelevenítené a régi vitákat. Kifogásolta azt is, hogy Budapesten „cso-

dálkozásukat fejezik ki afelett”, hogy a zágrábi magyar konzulátus megnyitása viszonzásául a jugoszlávok Pécssett akarnak konzulátust nyitni.²
> 1957. március 27.; > 1958. február 4.

Részlet a belgrádi brit követségnek a brit külügyminisztériumhoz intézett jelentéséből: „Mi a magunk részéről úgy gondoljuk, elképzelhető, hogy Magyarország és Jugoszlávia közeledése, és a kapcsolatok bővülése Tito és Hruscsov nyári bukaresti találkozásának eredménye lehet, amikor is megállapodhattak abban, hogy a Kádár-kormányt támogatni kell, és meg kell teremteni »tiszteiségének« légkörét, amelyet elősegíthet a látványos barátkozás Jugoszláviával. Érdekes lesz látni, hogy a szovjet–jugoszláv viszonyban érezhető újabb elhidegülés miként befolyásolja Jugoszlávia Magyarországgal kapcsolatos magatartását.”³

1. MJK56-59, 252. – 2. MOL XIX-J-1-j-4bc-m-jug-visz-1955-59.; MJK56-59, 249. – 3. PRO FO 371.28.04. H 10392/8.; MJK56-59, 250–251.

1957. december 14.

Magyarországi vonatkozású hírek az Újvidéki Rádióban: „Sebes István magyar külügyminiszter-helyettes az Országgyűlés Külpolitikai Bizottságában ma kijelentette, hogy a magyar külpolitika a 12 kommunista és munkáspárt moszkvai deklarációjának az alapelveit követi. Magyarország és más országok viszonyával foglalkozva kijelentette, hogy ma már nincsenek olyan problémák, amelyek akadályoznák Magyarországot és Jugoszlávia együttműködését. Ezt az is bizonyítja, mondotta, hogy a Magyar Népköztársaság 15 különféle szerződést és egyezményt kötött a Jugoszláv Szövetségi Népköztársasággal [...] Kádár János magyar miniszterelnök egyik beszédében kijelentette, hogy nagyobb türelmet kell tanúsítani a parasztok iránt. A magyar falu szocialista fejlődésének útján a kormány támogatja a termelő parasztszövetkezeteket, az állami birtokokat és a magántermelőket is. Nehogy

azonban valamilyen félreértés essék, ebbe az álláspontba beletartozik a szocializmus ellenségei elleni határozott harc is – mondotta a magyar miniszterelnök.”

A pancsovai Petőfi Sándor Magyar Közművelődési Egyesület drámai csoportja bemutatta Ljubinka Bobić *A Bló család* című színművét.¹

1. Földessy összeáll. 1972, 77.

1957. december 21.

Az MSZMP KB szigorúan titkos, zárt ülésén határozatot hoztak, hogy „szabad folyást kell engedni a törvényes eljárásnak” Nagy Imre és társai perének ügyében. Az elfogadott határozat többek között kimondta: „3.) A büntetőeljárás alá kerülő azon személyekkel kapcsolatban, akik 1956. november 4-én a jugoszláv követségre menekültek, a következő intézkedést kell tenni: a diplomáciai vonalon lehetséges nyílt vita megelőzése érdekében a Politikai Bizottság írásban tájékoztassa a Jugoszláv Kommunista Szövetsége Központi Bizottságának elnökét arról, hogy az aláírás időpontjában előttünk nem ismert, utólag kiderült súlyos tények teljesen hatálytalanították szóban forgó személyekkel kapcsolatos 1956. november 19-i kétoldalú megállapodást, s így ez a magyar szervekre többé semmiféle kötelezettséggel nem jár. A levélben az ügy bizalmas kezelését kell ajánlani, azonkívül azt olyan időpontban kell elküldeni, amely a magyar államérdekek legmesszebbmenő megóvását biztosítja. 4.) A magyar és jugoszláv viszony – az üggyel kapcsolatos – lehetséges időleges megromlását elkerülendő, biztosítani kell, hogy a büntetőeljárás során az ügy külföldi vonatkozásai közül a jugoszláv vonatkozások sem a periratokban, sem más formában az eljárásban ne szerepeljenek.”¹

1. MOL 288. f. 4/14/1. ő. e. Megjelent: *Múltunk*, 1990. 4. 159–180.

1957. december 23.

Az Újvidéki Rádió arról is beszámolt, hogy „Budapesten tegnap este Milan Drobac alezredes, hazánk katonai attaséja rendezett fogadást, amelyen megjelent Ravasz Géza magyar népvédelmi miniszter, Ugrai Ferenc vezérkari főnök, több tábornok és a Magyar Néphadsereg több magas rangú tisztje is. Jelen voltak ezenkívül a diplomáciai kar képviselői, és a magyar fővárosban akkreditált katonai megbízottak is”.

1957. december 25.

Fehér Ferenc Sinkó Ervinnek: „Zágrábba hosszú és fárasztó út után érkeztünk, s nekem utólag úgy tűnik, hogy ezt említenünk kellett volna, mert így fáradtságunkat rossz hangulattal, kedvetlenséggel magyarázhatta bárki asztaltársaságunkban. Pedig igazán örültünk ennek a találkozásnak, s ezúttal is megköszönöm, hogy azokkal a horvát író-társakkal megismertetett bennünket. Leszkovác elvtársnak átadtam üdvözlétét és elmondtam kérését. Remélem, jelentkezni fog.”¹

1. Sinkó Ervin levelezése II., 102–105.

1957. december 26.

Újvidéken megjelent a *Buksi* első száma. A lapindításra az újvidéki Forum és a belgrádi Borba Lapkiadó Vállalat összefogásában került sor, és a csütörtökönként megjelenő hetilap az 1957 nyarán indult szerb nyelvű *Kekec* testvér lapjának számított, amelyet a Forum Nyomda akkor beszerzett ofszet-rotációs gépén nyomtattak. A magyar nyelvű kiadás főszerkesztője Bogdánfi Sándor volt. Az első 36 szám 16 oldalas, a további 24 oldalas volt. Utolsó, 249. száma > **1962. október 1-jén** jelent meg.¹

Az újvidéki József Attila Kultúregyesületben megtartották a *Szép Szó* élő irodalmi szemle 11. számát: József Attila. Emlékezés halálának 20. évfordulóján. A költőről Juhász Géza beszélt.²

1. Kalapis 1994, 95.; Kovács József: Még egyszer a Buksiról. MSz, 2008. december 1. – 2. Tomán

László: A *Szép Szó* élő irodalmi szemle 1956–1958. Emlékezés és adatok. *Létünk*, 1986. 6. 925–930.

1957. december 28.

Az Újvidéki Rádió közölte: „Vajdaság Képviselőháza ma elfogadta a tartomány ötéves gazdaságfejlesztési tervjavaslatát. E szerint 1961-ig Vajdaságban a mezőgazdasági termelés 70,6 százalékkal, az ipari termelés pedig 89,2 százalékkal növekszik. A termelt javak összértéke 78,6%-kal, a nemzeti jövedelem pedig 68,3 százalékkal lesz több, mint 1956-ban volt. A tartományi képviselőház két házának együttes ülésén a gazdasági távlattervet Sóti Pál, a Tartományi Végrehajtó Tanács alelnöke indokolta meg. Hangsúlyozta, hogy Vajdaság gazdasági fejlődése jóval gyorsabb lesz, mint eddig volt, sőt gyorsabb lesz még az országos átlagnál is. Tartományunk mezőgazdaságának fejlesztése érdekében számos intézkedést tesznek. A többi között a műtrágya használatát 20 000 vagonról 70 000 vagonra emelik fel. A következő 5 évben befejeződik a Duna–Tisza–Duna-csatorna építésének első szakasza. Ez lehetővé teszi majd körülbelül 600 000 hektár terület árvízvédelmét és 54 000 hektár termőföld öntözését. Ipari tekintetben elsősorban a mezőgazdaság ellátását és fejlesztését szolgáló iparágakat helyezik előtérbe. A szuperfoszfát és a mezőgazdasági gépek gyártása például 1961-ig csaknem megkétszereződik.” Arról is tájékoztatott, hogy „A kultúrtevékenység támogatására szolgáló köztársasági alapból Vajdaság a napokban tíz és fél millió dinárt kapott. A Tartományi Kultúr tanács szétesztotta ezt az összeget azok között az intézmények között, amelyek erre tevékenységükkel különösen rászolgáltak. Legnagyobb összeget a Tartományi Kultúrközösség kapta [...] A Novi Sad-i Ifjúsági Tribün szintén kapott ötszáz ezer dinárt, és kétfélmillió dinárt hagytak jóvá színdarabok fordítására a kisebbségi színjátszás részére és egyéb kiadványok céljaira”.

A Szabadkai Járási Népbizottság megváltoztatta a magyar nyelvű tanítóképző nevét, mert megnyílt a szerbhorvát tagozat is.¹

1. MSz, 1957. december 30. 9.

1957. december 30.

A Jovan Veselinov által adott vacsorán Aleksandar Ranković nem hivatalos formában javasolta Cséby Lajos belgrádi magyar nagykövetnek a jugoszláv és a magyar vezetők zárt körű találkoztóját.¹ > 1957. november 12.; > 1958. március 27.

1. MJK56-59, 227.

1957. december

A *Híd* 12. számának tartalma: Fejtő Ferenc: *József Attila*; József Attila: *Levelek*; Sinkó Ervin: *Párbeszéd a mikrofon előtt a művészetről, az életről és a kritikáról*; Stevan Raičković: *Út a Sztrazsilovóhoz*; Miloš Crnjanski: *Sztrazsilovo*; Gál László: *Minden másképpen van*; *Burány Nándor versei*; Antoine de Saint-Exupéry: *Utazás a világyűrbe*; *Burány Béla versei*; Sáfrány Imre: *Porhóban* [Tóth József]; Urbán János: *Szemére hajtja kezét*; Allen Churchill: *Hosszú út hazafelé*; Bori Imre: *Változatok József Attila-versekre*; Dévics Imre: *A vajdasági művésztelepek*; Milivoj Nikolajević: *Alkotómunka a festőtelepeken*; Zoran Petrović: *Az egyéniség fejlődése a vajdasági festőtáborok feltételeiben*; G. Czimmer Anna: *Saint-Exupéry, a pilóta, az író és a lepkét kergető kisfiú*; Ivan Ivanji: *Okmányhegyek emlékeztető szava*. *Három nyugatnémetországi kiadvány*; Borbély János: *A föld felfedezésének poémája*. *Stefan Zweig*: Magellán. Tánacsics Kiadó, Budapest, 1957.; Bori Imre: *Egy könyv Ivo Andrićról*; *Krónika*.

1957.

Az év folyamán megjelent könyvek:¹

Vajdasági magyar szerzők magyarul:

Csépe Imre: *Tarisznyás emberek* (Novellák. Minerva).

Vajdasági magyar szerzők fordításban:

Braun István: *Neobična generalna proba* (Tragikomediya u tri čina. Különös főpróba. Ford. Lazar Merkovíc. Subotica, Rukovet, 47. 20 × 14 cm, 1000 példány); Sulhóf József: *Čarobna palica* (Varázsvessző. Ford. Štefan Sedonja. Ljubljana, Cankarjeva založba, 329. 20 × 14 cm, 1500 példány).

Délszláv szerzők magyar fordításban:² *A koszovói lányka*. Szerbhorvát hősi énekek, románcok (Srpsko-hrvatske junačke pesme i balade.

Vál. Vujicsics D. Sztoján. Ford. Kiss Károly. Budapest, Európa, 247. 1000 példány); Čopić, Branko: *Ismerős a völgy szorosból*. *Válogatott elbeszélések*. (Izabrane novele. Ford. Csuka Zoltán. Budapest, Zrínyi, 260. 4000 példány); Čosić, Branimir: *Szedett fa* (Pokošeno polje. Ford. Ács Károly. Újvidék, Testvériség–egység, 426. 2000 példány); Čosić, Dobrica: *Hét nap Budapesten* (Sedam dana u Budimpešti. 2000 példány); Čosić, Dobrica: *Messze még a hajnal* (Daleko je sunce. Ford. Herceg János. Budapest, Európa, 353. 3000 példány); Nušić, Branislav: *A község gyermeke* (Opštinsko dete. Ford. Sonja Perović. Budapest, Európa, 281. 5000 példány); Pavlović, Miodrag: *Hid a semmibe*. *Elbeszélések* (Most bez obala. Pripovetke. Európa. 3300 példány).

Magyar szerzők délszláv fordításban: Harsányi

Zsolt: *Mađarska rapsodija* (Magyar rapszódia. Beograd, Rad.); Hágy Gyula: *Nasip ob Tisi* (Tiszazug. Ljubljana, Prosvetni servis); Lukács György: *Problemi realizma* ([Tanulmányok]. Sarajevo, Svetlost); Mikszáth Kálmán: *Neobični brak* (Különös házasság. Novi Sad, Bratstvo–jedinstvo); Molnár Ferenc: *Junaci Pavlove ulice* (A Pál utcai fiúk. Sarajevo, Veselin Masleša); Móricz Zsigmond: *Bidi dobar sze do smrtita* (Légy jó mindhalálig. Szkopje, Kocso Racin).

Az év folyamán megjelent magyar nyelvű időszaki kiadványok száma és átlagos példányszá-

ma: 7 (86 200); *Dolgozók* (7200), *7 Nap* (17 000; 15 600)³, *Híd* (1000), *Jó Pajtás* (17 000), *Ifjúság* (4500), *Magyar Szó* (25 000; Kalapis⁴ 25 217, vasárnap 38 146, hétköznap 21 318), *Mézeskalács* (4500).⁵

1. Juhász 1973. – 2. *Književnost naroda Jugoslavije u Mađarskoj*. Bibliografija 1945–1987. Budimpešta, 1988, Udruženje izdavača i knjižara Mađarske. – 3. Pénteki találkozások, 1971, 74. – 4. Kalapis 1994, 181. – 5. Stoković 1975.

